# ВІСТІ КОМБАТАНТА

# 4

ТОРОНТО — НЬЮ-ЙОРК 1981

ВІСТІ КОМБАТАНТА
УКРАЇНСЬКИЙ ВІЙСЬКОВИЙ ЖУРНАЛ

РЕДАКТОРИ: І. Кедрин-Рудницький і д-р М. Малецький

ВИДАВЦІ: Головна Управа Об'єднання б. Воянів Українців в Америці, Головна Управа Братства кол. воянів І УД УНА

СПІВУЧАСНІ: Братство Українських Січових Стрільців, Об'єднання кол. воянів УПА, Броди-Лев, Інк., Українська Стрілецька Громада в Канаді.

**VETERANS' NEWS**, bimonthly, published jointly by:
**United Ukrainian War Veterans in America, Brotherhood of Former Soldiers of 1 Ukrainian Division UNA** in association with:
**Brotherhood of Ukrainian Sichovi Striltsi, Former Members of the Ukrainian Insurgent Army, Inc., Brody-Lev, Inc, Ukrainian War Veterans' Association in Canada.**

Address:
**VETERANS' NEWS — P. O. Box 279, Stn. "D", Toronto, Ont., Canada M6P 3J9**

**Editorial office in USA:**
**Mr. I. Kedryn-Rudnytsky, 100-E Mongomery St., Jersey City, N. J. 07302 U. S. A.**

Статті, підписані прізвищем чи ініціялами автора, не завжди відповідають поглядам Редакції.
Редакція
застерігає собі право скорочувати статті і справляти мову.

## УМОВИ ПЕРЕДПЛАТИ НА 1981 РІК:

США і Канада річна передплата 12.00 долярів.

Поодиноке число 2.75 дол.

В усіх інших країнах рівновартість амер. доляра

АДРЕСИ ПРЕДСТАВНИКІВ

**Арґентіна:**

**Fraternidad** de Los Ex-Comb
de la 1a DU ENU, c. Maza 144,
Buenos Aires, Argentina

**Австрія:**

Dr. S. Naklowycz
Dresdner Str. 124/III/19
1200 Wien XX., Austria

Printed by KIEV PRINTERS LTD. — 2466 Dundas St. West, Toronto, Ont., Canada M6P 1A9

ВІСТІ
КОМБАТАНТА
Рік 1981 Торонто — Нью-Йорк ч. 4 (114)

# *Коментар*

М. Малецьний

## ЩЕ РАЗ ПРО СКВУ

Уявляється поле, роками занедбане, неоране, в методах користування ним запізнене; приходять на думку його, зарослі дрібним бур'яном, все — коли слухаєш політичну "нараду", інакше — невибагливі промови, неефективні виступи, повторювання нікому непотрібних становищ тощо, бо дійсних дискусій там нема. Дивно, бо почва родюча; людей розумних, з політичним розсудком та потенціялом у нас не бракує. На брак матеріяльних засобів ніхто не нарікає, навпаки, кажуть, що на корисну і потрібну дію завжди їх можна знайти, а широкий загал підтримує, надіється і очікує успіху. При кінці червня ц. р. відбулася 14-та сесія секретаріяту Світового Конґресу Вільних Українців. Також ця інституція не годна вирватися з атмосфери дрібного політиканства та стати на рівні своїх завдань, згідно із стандартом прийнятим серед інших народів.

Наш журнал вже нераз присвячував свої сторінки питанні існування і справного функціонування цеї, за статутом і декляраціями її основників і членів, найвищої установи в поселенні. Робимо це знову з впертим переконанням, що зчасом ця інституція в існуючих або подібних умовинах таки стане не деклярaтивною, але реальною силою організованого українського життя в поселенні, з повним правом рішати та з авторитетом рішене провести в життя. Це переконання опирається на розважаннях та запримічуваних розвоєвих напрямах серед нашої громади в поселенні. Покоління різких партійних поділів досягло вже дуже зрілого віку і сильно прорідилося, а молодші, за малими вий-

нятками, не виявляють охоти й ентузіязму продовжувати стиль і форму організованого життя своїх попередників. Політичні процеси суспільства, серед яких ми живемо, не без впливу на формування думки молодших, бо до уяви старших вони в більшості не "дібралися".

Хоч в це не хочеться вірити, але голоси з 14-ої сесії підтверджують цей сумний стан. При цьому тяжко пізнати, коли іґнорація є інтеґральною частиною індивідуальности промовця, а коли приписати її партійній настанові. Можна догадуватися, що існування СКВУ розходиться з інтересами деяких політичних партій. В їх переконанні це зайва конкуренція, а СКВУ, позбувшися позакулісового партійного балясту, міг би стати життєздатною інституцією й підкопати рештки основ існування партій. До цього не може допустити жаден партійний політик. Тому розводнюють наради СКВУ, творять проблеми — "метеори" (заблиснуть вони і також скоро зникають), а про суть мовчать, бо, мовляв, не "узгіднено". На протязі короткої історії СКВУ зразу запримічується перешкоди, які утруднюють його існування та справне функціонування.

**Еміґрація — поселення**

Це основне питання. Можна було себе називати еміґрантським суспільством у перші повоєнні роки. Тоді ще були надії на повернення в рідні сторони, існувала ілюзія активного пов'язання з підпільною боротьбою в Україні, були труднощі з поселенням, — все це сприяло думанню еміґрантськими катеґоріями. Розумувалось — все тимчасове, переходове, — устабілізуватися та влаштуватися зможемо тільки після повернення на батьківщину. Тоді то й тому втішались широкою піддержкою загалу суспільства партії і ґрупи, які явно й голосно акцентували такий спосіб думання, а існуючі еміґрантські організації вважали конечним поширення людської і матеріяльної бази для своїх впливів. Так ще деякі і тепер думають. Тим часом життя не стоїть на місці. Тимчасова адреса мешкання стала перманентним місцем поселення. Народилося і доросло нове покоління. Постають нові парохії, поширюються існуючі, купують і будують доми для наших установ, організують школи українознавства. Самі переселенці, силою умовин, зчасом стають щораз більше пов'язані з місцевим населенням. І так, через певний час, наші недавні емі-

ранти не зчулися, як вони перемінилися у переселенців, як з тимчасовости еміґрантщини увійшли в стабільність поселення.

Якщо група не хоче зовсім засимілюватися, оця переміна вимагає нових організаційних форм, власне таких, які в першу міру заспокоювали б потреби її щоденного буття. Умовини різні в різних країнах поселення, а навіть в різних місцевостях тієї самої країни, і тому різно, згідно із специфічними місцевими обставинами, слід до них підходити. Обсервуючи цей процес, не важко запримітити інші форми побудови організаційного життя громад численно менших і віддалених від наших т. зв. еміґраційних політичних центрів. В них слідна тенденція організуватися в громадах, не дивлячися на політичні погляди поодиноких громадян. Для ілюстрації наведемо одну цитату з газети: "У своїх виступах президент СКВУ Плав'юк підкреслив здорові основи, на яких збудоване українське громадське життя в Австралії — громади й у цьому відношенні — українська Австралія може бути взірцем для інших українських поселень". Такі тенденції зрозумілі. Наші політичні партії не в силі розв'язувати питань щоденного життя поселенців. Правда, вони довго вдержалися на поверхні життя, вони ще не без впливів, але їх вигляди безперспективні, бо створені у інших умовинах вони опинилися без ґрунту.

Майбутність нашого організованого життя належить до громад поселенців — до їх змодернізованих крайових установ, до змодернізованого СКВУ. Зрозуміння процесу переміни еміґрантів у поселенців підкреслило б виразніше умовини й потреби життя та усвідомилоб реальні можливості нашої дії. Низка питань, в тому теперішні мірила поділу наших громадян на політично добрих і злих, на "революціонерів" і "опортуністів" втратила б потребу існування. Втратив би сенс поділ на:

**Громадські і політичні справи.**

Не вдалося і, мабуть, не вдасться знайти границі поділу між цими обома поняттями. У нашому розумінні "громадське" — це частина політичного питання. На сесіях СКВУ підкреслюють, що СКВУ — це громадська інституція й тому політику треба лишити для політичних партій. Цієї "фікції" всі дуже бережуть. Все таки, ствердивши цю "істину", нічого не перешкоджає представникам цих політичних партій вимагати від СКВУ політичної акції. На 14-ій сесії можна було почути, наприклад, такі "чис-

то громадські" домагання: змінити назву Комісії людських прав на "Комісію національних прав"; засудити генерала Григоренка за його політичні заяви і діяльність. У цьому питанні виживалось довго, але нудно, не мале число промовців. Відповідаючи на це, інші підкреслювали, що через комісію людських прав успішно добивається також визнання національних прав українського народу. Отже, коли СКВУ може успішно діяти через свої комісії в політичних справах, пощо тоді творити непотрібно проблему.

**Демократія**

Мабуть, не розуміємо правильно слова "демократія", бо ми в такому політичному устрої не жили, не брали участи в її практичному функціонуванні і знаємо її тільки поверховно з країн нашого поселення. Одні повторяють: "Все можна, тут демократія; вільна країна". Другі ідентифікують керування в демократії з елітною групою кількох чи кількадесятьох людей. На перший погляд, можна її і так розуміти, але не в цьому її дух. Індивідуальна свобода завжди ограничена свободою других. Демократичні уряди шанують і забезпечують права меншостей. Демократії, навіть з парляментарною більшістю, рахуються з думкою меншости при ухвалюванні важливих законів, зокрема контроверсійних. Демократичні суспільства шукають **органічної** більшости, а не **механічної** "народних демократій". Отже, індивідуальна свобода в згоді зі свободою співгромадян, забезпечення прав меншости, шанування зобов'язуючих законів, реальні можливості зміни влади — це поняття, які можна вважати ядром демократичного думання.

Таке розуміння демократії збільшить справність наших інституцій, зокрема СКВУ. Виміна думок, дискусія, відсутність страху перед майоризацією некомпетентних, питання доцільности, вибір проводу з найкращих і найкваліфікованіших приспішило б виконання завдань наших громад у поселенні. А вони не малі.

---

ЧИ ВИ ПРИЄДНАЛИ ХОЧ ОДНОГО ПЕРЕДПЛАТНИКА ДЛЯ "ВІСТЕЙ КОМБАТАНТА"?

## В РІЧНИЦЮ БОЮ ПІД БРОДАМИ

**о. д-р Петро Біланюк**

# ПОШАНА ПОЛЯГЛИМ

(Проповідь виголошена на панахиді за поляглих вояків 1-ої УД УНА в Торонті 22 липня 1981 року)

Дорогі у Христі! У 37-му річницю бою під Бродами, у якому впали тисячі наших земляків, нам треба застановитись над тим, чому ми, українці, мабуть, єдиний народ на світі, який вшановує в особливий спосіб упавших героїв. Крім цього, ми святкуємо як національні свята не більші військові перемоги, але саме більші мілітарні поразки. В інших народів це якраз навпаки: вони швидко забувають програні битви, а наголошують більші чи навіть менші військові перемоги; ось подумаймо: ми святкуємо річниці боїв під Крутами, під Базарем чи під Бродами. Чому це так? Відповідь на це нелегка.

Одним з найкращих мірил висоти і розвитку якоїсь культури — це відношення живих носіїв тої ж культури до своїх померлих предків, а головне до святих і до національних героїв. У цьому відношенні український нарід зі своєю старовинною культурою займає серед народів світу і різних культур дуже унікальне і високе місце. Починаючи вже з трипільської культури, наші предки виявляли глибоку віру у тогобічне життя на другому світі, як на це виразно вказують високі кургани і скриті у них гробовища. Померлих малювали наші предки червоною фарбою не лише на знак жалоби, але як знак правдивого життя на другому світі, бо червона краска — це краска крови, яка є носієм життя. Червона краска, як краска похоронна, збереглась через княжі часи і через козацьку добу, аж до наших часів. В козацьку добу кожний лицаркозак носив зі собою червону китайку, щоб на випадок своєї смерти на полі бою його побратими могли завинути його обличчя у червону китайку перед похороном у братній могилі чи сирій землі. І ось, як ми, священики української церкви, стоїмо на похоронних відправах зодягнені у червоні ризи, то

через ті ризи промовляє до нас сива давнина зі світанку нашого народу і нашої високої та унікальної культури. В інших народів жалібна краска — чорна, що не промовляє оптимізмом про смерть, або, як в етіопців та японців, — біла краска, яка намагається висловити духовість тогобічного світу.

Далі, цілий ряд різдвяних, великодніх та інших народних звичаїв чи вірувань вказує на глибоку віру нашого народу на Боже милосердя і на віру в те, що наші предки, рідні, святі, як теж герої, живуть у кращому і вічному світі і що нашим обов'язком є молитись за них і до них, щоб просити у них помочі, як теж, щоб постійно висловлювати до них нашу щиру любов. Подумаймо про дідуха, про почесне місце під час святої вечері для наших предків, про запросини звернені до них прийти і засісти з нами до святої вечері, про наші поминки на гробах під час зелених свят, про посилання вінків нашим предкам на ріках під час ночі під Івана Купала тощо. З цим і подібним інвентарем, ми можемо спокійно сказати, що ми один з найстарших і найкультурніших народів світу; більш цього, що ми дійсно скристалізована нація, тобто біологічна і культурна спільнота, позначена кровними зв'язками, спільною мовою, культурою, вірою і релігією, традицією, звичаями, мистецтвом, а головне, свідомістю соціо-культурної одновидности; ми збір людей з колективною волею, спільною історичною пам'ятю, як теж спільною історичною ціллю. І це саме ті великі вартості, за які боролись і за які вмирали в нерівному бою наші предки і наші брати. Герої з-під Бродів теж боронили і клали свої буйні голови за ці ж самі вартості. Вони представники героїчного типу українця і, помимо невдачі, їм належиться наша велика пошана, бо вони носії нашої визвольної традиції і наших Божих і людських ідеалів.

Але погляньмо ще раз у нашу минувшину. Ми є унікальним народом, бо зуміли створити унікальний і неперевершений в історії людства літературний жанр. Маю на думці скарб світової літератури **"Слово о полку Ігореві".** На жаль, у наших підручниках цей архитвір клясифікують наші літературознавці, цілком неправильно, як дружинний епос і наївно порівнюють його з правдивими дружинними епосами як "Нібелюнґенлід", "Беовульф", "Пісня про Ролянда", "Пісня про мого Сіда", чи навіть "Іліядою" і "Магабгаратою".

Перша різниця в тому, що всі вичислені твори оспівують перемоги, а наше **"Слово о полку Ігореві"** описує велику мілітарну поразку. Далі, всі вичислені твори оспівують жорстокість битви і не має у них місця для співчуття переможеним. Наше "Слово" якраз виповнене ліричною ніжністю і неперевершеним у світі відчуттям переможеного.

Жіноцтво у вичислених творах — це загартовані і нечулі істоти, які радіють і насолоджуються перемогою і награбованим добром. Наша Ярославна і її плач — це праобраз чулої, людяної і шляхетної української жінки, яка відчуває те, що ціла природа учащає в її болю і жалю. Тому то **"Слово о полку Ігореві"** — це єдиний у світі і неперевершений **ліричний епос** і найкращий монумент шляхетної і людяної української душі, яка постійно вдержує зв'язок з поляглими за волю героями.

Тому теж наша сьогоднішня панахида і зустріч, щоб пом'янути наших героїв з-під Бродів — це вияв нашої глибокої християнської віри та доказ нашої високої національної культури, якій недоріс, мабуть, жадний інший нарід світу.

Молімось щиро, щоб жертва наших героїв стала прихильною для Всемогучого Бога і щоб ми могли колись поминати наших героїв у вільній, суверенній українській державі українського народу. Амінь.


**Вступайте в члени забезпеченво-допомогової братської установи в США і Канада**

**УКРАЇНСЬКОГО БРАТСЬКОГО СОЮЗУ**

**(колись УРС)**

**УБС: має 14 кляс модерного забезпечення,**
**видає тижневик "Народна Воля" і англомовний журнал "Форум",**
**веде відпочинкову оселю, культурно-спортовий молодечий осередок "Верховина" в Ґлен Спей, Н. Й.,**
**уділяє стипендії студіюючій молоді.**

UKRAINIAN FRATERNAL ASSOCIATION

440 Wyoming Ave., SCRANTON, Pa., 18503 USA

## *Сучасне*

**Іван Кедрин**

# ВІДБУДОВА ЗБРОЙНОЇ СИЛИ АМЕРИКИ

Президент Роналд Реґен ще під час своєї виборчої кампанії заповів, що його акція за санкцію американської економіки буде спиратися на драстичному скороченні видатків з усіх ресортів державного апарату, за вийнятком ресорту оборони, де, навпаки, замість редукції видатків, прийде їхній зріст. У своїх заходах на терені Конґресу, щоб дістати згоду на зголошений ним новий бюджет, в якому він скреслив кругло 40 більйонів долярів із бюджету, що його пред'явив був попередник, президент Джіммі Картер, Реґен відніс повну перемогу. Найбільші оптимісти у Білому Домі не сподівалися, що нижча палата Конґресу — Палата репрезентантів — де демократи мають більшість — 46 демократів голосуватиме разом із республіканцями і дадуть перемогу бюджетові Реґена 238 голосами проти 195. Є у тому бюджеті на фіскальний рік 1981/82 найбільша в історії Америки редукція бюджетових видатків — кругло 40 більйонів дол. Але на формальному тріюмфі, що вдалося новому президентові переконати широкі кола американського суспільства і Конґрес у конечності відбудови збройної сили ЗСА, не кінець: треба тепер цю велетенську суму 226 більйонів розподілити так, щоб в можливо найкоротшому часі "відробити" десятирічне занедбання, яке довело до здійснення совєтського гасла, щоб Америку "наздогнати і перегнати" у збройній силі. Головний комендант збройних сил Атлянтійського пакту (НАТО) ґенерал Бернард Роджерс ствердив недавно у пресовому інтерв'ю, що збройні сили комуністичного Варшавського пакту під командою Москви перевищують сили НАТО у відношенні 3:1. Це не значить, як висловився американський секретар оборони Каспер Вайнберґер, що Совєтський Со-

юз є велетнем, а З'єднані Стейти — карликом. Але ситуація, як на нинішній день, не є надто рожева.

Конкретно — щодо числа "атомових головок" американських наземних, літунських і підводних ракет ЗСА все ще дещо перевищують СССР: 7192 — на 6302. (Хтось скаже: цього аж надто досить, щоб одні одних винищили дощенту, так, щоб не було переможених і переможців, а була повна катастрофа людства). Але Америка має ракетних викидень тільки 1628 на 2384 совєтських, Америка має 121 підводних чонів, СССР — 370. Америка має великий військових кораблів 223 — СССР 268, дармащо Америка перевищує СССР числом і засягом літаконосців. Найбільша диспропорція існує щодо числа танків, гармат і мужви.

Америка має 11560 танків — СССР 48000. ЗСА розпоряджають 5140 гарматами, СССР — 19300. Також у літунстві СССР має чисельну перевагу: 4885: 3998. Числом наземного війська СССР перевищує Америку більше, як удвоє: ЗСА 2090000 військовиків на добровільній базі, СССР — 4840000 з примусової рекрутації. Очевидно, ця статистика не повна, бо не бере під увагу збройних сил окремих членських держав НАТО і Варшавського пакту, не бере теж під увагу, що у випадку великої Третьої світової війни по боці Америки будуть Комуністичний Китай і Японія. Але всі відповідальні державні мужі у світі свідомі, що Третя світова війна з користуванням ядрової зброї була б катастрофою для людства і, коли тепер Америка швидким темпом дозброюється, то робить це в ім'я староримської засади "Хочеш миру — готуйся до війни". Недавно державний секретар Александер Гейґ, перший керівник американської закордонної політики, який досконало знає стан збройних сил кожної країни у світі, зокрема Совєтського Союзу, як недавній головний командувач збройних сил НАТО, сказав виразно у промові на конвенції Асоціяції американських правників у Вашінґтоні: "Совєтський Союз мусить зрозуміти, що він не запанує над світом шляхом збройної аґресії". В журналі "ЮС Нюз енд Ворлд Ріпорт" можна було вичитати цікаве твердження, що американська державна верхівка напевне знає, що кремлівські володарі великого зудару з Америкою не хочуть. Не хоче цього також мешканець Білого Дому із своїм штабом та урядом. І тому однаково президент Реґен, як Александер Гейґ

та секретар (міністер) оборони Каспар Вайнберґер час до часу згадують, що "під кінець цього року" відновляться американсько-советські переговори про обмеження стратегічної зброї, — тільки Реґен і названі його найближчі співробітники до тих переговорів не кваплятеся і спершу хочуть так підготовити їх, щоб новий американсько-советський договір не дозволяв СССР далі "здоганяти й переганяти" Америку у збросінні, бо цей досвід доказав, що обидва т. зв. САЛТ 1, підписаний кол. президентом Джералдом Фордом, і САЛТ 2, підписаний Джіммі Картером (застряг у Сенаті і не ратифікований) практично не мали і не мають ніякої вартости, бо дозволили СССР власне розбудувати збройну силу своєї імперії до небувалих в історії світу розмірів.

Уряд Реґена переміг, отримавши від Конґресу астрономічні суми на зброєння. Минувся теж в Америці настрій апатії і капітулянтського пацифізму, який настав у наслідку прогри у В'єтнамі та переставлення, ще за Ніксона, цілої економіки країни на "масло", а не на "гармати". Інфляція, безробіття, упадок вартости доляра як підстави світової монетарної системи, упадок міжнародного престижу Америки яскраво доказаний 444-денним в'язненням в Тегерані всього персоналу тамошньої американської амбасади, як "закладників", все воно склалося на "лявінну" перемогу Республіканської партії в останніх президентських виборах і на капітуляцію ліберального демократичного табору для якого безконтрольні видатки на соціяльну опіку були "табу", дармащо створювали щорічний велетенський державний дефіцит і становили найпершу причину економічної кризи. Ця атмосфера самозадоволеного пацифізму в Америці, — як сказано, — минулася, і це облегшує завдання привернути Америці її давню збройну потугу, якщо не вищу від советської, то й не нижчої. Але це не може статися через ніч. Переведення намічених плянів щодо продукції різних нових родів зброї обраховано на рівно один десяток років, — тільки дещо з отих плянів можна буде здійснити швидше, як, наприклад, "відмолодження" деяких військових кораблів, заякорених вже на Гадсооні, як перестарілих, — тепер рішено деякі з отих нищильників та навіть кружляків змодернізувати, дозброїти і включити назад до діючої морської фльоти. Зрештою Реґен рішив приступити до продукування тих родів зброї,

що їх не захотів його попередник Картер. Це стосується, наприклад, так званої невтронної зброї — ядрових "головок" у ракетах на віддаль 70 миль, які створюють таку шалену горяч, що вона проникає крізь щілини до ворожих танків, вбиває їх залогу, але не нищить довкільних будинків. Европейські членські держави НАТО були захоплені тією ідеєю і погоджувалися на встановлення тієї невтронної зброї, чи пак її викиднів із стрільнами на їхній території, як найкращої оборонної зброї, ґарантії проти загрози совєтського наступу в сторону Атлантійського океану. Однак, під натиском збоку угодівського державного секретаря Сайруса Венса, президент Картер відкликав свою первісну згоду — тепер Реґен рішив продукувати ту невтронну зброю, але ситуація змінилася на гірше. До влади у Франції прийшов соціялістичний президент Міттеран, у Західній Німеччині зросли впливи пацифістів, які вірять, що тільки переговорами і "договоренням" із Москвою можна запевнити тривкий мир, — в Англії гостра економічна криза разом із кризою в Північній Ірляндії диктує тамошньому урядові Марґарет Тачер бути обережнішою у таких рішеннях, які можуть мобілізувати проти уряду Соціялістичну партію праці й робітничі спілки, — і тому президент Реґен заявив, що невтронну зброю триматимуть на американській території та у випадку совєтського наїзду проти Західньої Европи впродовж годин перекинуть її до Европи. Колишній дорадник президента Картера у справах крайової безпеки Збіґнєв Бжезіньський, який був головним пропаґатором такої зброї, правильно заявив, що тримати таку зброю на американській території — минається з ціллю тієї зброї, якою є негайне протидіяння наступові совєтських танків. Американський уряд очевидячки сподівається, що в деяких західньо-европейських країнах таки переможе інстинкт самозбереження і що вони дозволять на встановлення невтронної зброї на їхній території.

Новітня зброя така складна, вимагає такого перфектного технічного знання, що в українській термінології нема навіть відповідних назв. Це стосується нової проєктованої ракети "число 1", проєкт якої Реґен теж унаслідив від Картера, — це стосується дискусійної між фахівцями проблеми, чи більшу практичну вартість мають велетні-літаконосці, чи швидкі і легкі у маневруванні кружляки. Окрему проблему становить плян

зорганізування так званого "рухомого" військового з'єднання, що його можна б перекидати літаками у випадку негайної загрози в будь-яку частину світу. Таке з'єднання, — читаємо, — мало б охоплювати 200000 війська, здебільша спадунів, але й вимагало б такого числа суперсонічних транспортних літаків, здатних перевозити не тільки військо, але й запасові частини, зброю й пальне, що їх — нема. Досвід з невдачною експедицією, щоб силою, з допомогою тільки літаків, гелікоптерів і спадунів звільнити "закладників", що їх тримали в Тегерані, — той сумний досвід був лекцією, яка диктує бути дуже обережними у плянуванні такого рухомого військового з'єднання "на всякий випадок".

Над цими і подібними питаннями ведуться безперервні наради між найкращими американськими фахівцями. Газетні вістки, наче між секретарем оборони Каспером Вайнберґером та державним секретарем Александром Гейґом була незгода в різних справах, що стосуються політики безпеки, це свідомо ширені сплітки на засіяння недовір'я між окремими членами уряду. Насправді такого нема, насправді Роналд Реґен втішається безапеляційним авторитетом в найпершу чергу у своїх близьких співробітників, що їх дібрав собі дуже дбайливо і — як дотепер доказує досвід — дуже мудро. Каспер Вайнберґер людина великого адміністраційного досвіду, надзвичайно роботяща і совісна, здобув собі швидко авторитет серед військовиків Пентаґону. Александер Гейґ втішався вже давно цим авторитетом, як наймолодший віком чотиризірковий генерал. Тому на наших очах відбувається процес відбудови міжнародного авторитету Америки, на чолі якої стала людина простолінійна, рішуча, з подивуґідним хистом приєднувати собі людей і співпрацювати з ними, водночас людина принципів, що доказав у теперішньому (половина серпня 1981) страйкові літунських контролерів, коли не завагався листовно виповісти працю 12000 літунських контролерів, які протизаконно повели страйк і знехтували заклики його, президента, та присуди судів.

Ще не видно наявних позитивних вислідів ані економічних реформ Реґена, ані його заходів у підвищенні американської збройної потуги. Але настала інша атмосфера. До військової служби зголосилося більше добровольців, ані ж вимагає контингент. До федеральної аґенції, яка відає літунським ру-

хом (його безпекою) зголосилося понад 12000 охочих молодих людей-мужчин і жінок, які готові перейти відповідний вишкіл і стати контролерами літунського руху на місце тих, які легкодушно пішли за демагогічними гаслами і розпочали страйк. Не є виключене, що знайдеться ще формула, яка дозволить їм вернутися до праці, — але покищо уряд, насправді Реґен, виграв — зламав цей страйк, бо літунський рух не припинився, хоч летів стало менше і вони спізняються, і уряд послідовно не хоче безпосередньо переговорювати із страйкарями, які зламали закон. Тому й громадська думка стоїть за Реґеном, а не за страйкарями.

В економічній ділянці уряд сподівається, що більйони долярів, на які зменшиться прибуток держави з прибуткового податку, вплинуть до економіки у постаті інвестицій та збільшеної покупности громадян. Противники такої концепції ворожать невдачу санаційному плянові Реґена. Хто матиме рацію — покаже майбутність. Також майбутність покаже, як швидко і в яких ділянках зросте американська збройна потуга. Вона — хоч цифрово впала в порівнянні з совєтською — насправді відома тільки нечисленним одиницям з державної верхівки. Існують десятки засекречених, під різними назвами, лябораторій, які працюють для війська. Не спить совєтська розвідка і час до часу арештують шпигунів — але можна було вичитати коментар, що це совєтське шпигунство дуже обосічне: бо коли воно шкодить оборонній системі країни, то водночас переконує кремлівських володарів, що збройна потуга Америки така велика, що не можна перетягати струни і провокувати зудар. Все одно закон імперіялізмів такий, що імперіялістичний розгін країни не може зупинитись. Швидше-пізніше він перетягне струну. У різних частинах світу існують "бочки пороху" — совєтський імперіялізм діє також в усіх частинах світу — і на европейському і середущо-американському і африканському і південно-азійському фронтах. Американські громадяни можуть спокійніше спати, знаючи, що у кермі держави стоять люди, які здають собі справу з дійсної — а не уявної — дійсности та які рішені поставити заставу проти совєтського імперіялістичного походу. Коли в тих американських плянах Україна не грає ролі, як найбільш природний союзник Америки, то це вже не вина Америки, а наша, українців, які вміють чудо-

во розсварюватися і йти по лінії совєтських бажань (наприклад: разом із совєтською пропагандою таврууючи генерала Петра Григоренка, наче б ми не мали більших державницьких турбот і наче б Григоренко, совєтський вихованець Академії Фрунзе у Москві, мусів говорити мовою українського націоналізму, бо замало його заяв у користь української державности на різних найвищих міжнародних форумах) — це вина наша, українська, що ми не граємо ніякої ролі у плянуванні внутрішньої та закордонної політики ЗСА. Ось, наприклад, йдуть палкі суперечки, чи ми, українці, маємо "орієнтуватися" на комуністичний Китай з його столицею Пекіном, чи на національний Китай на острові Тайвані (Формозі). Але одні і другі українські дискутанти чомусь промовчують, що ані китайські комуністи, ані китайські націоналісти у своїх публікаціях, у своїй політичній літературі та своїх щоденних "мідіях" (радіо, преса і телевізія) не цікавляться Україною, як міжнародною проблемою і її ролею у випадку світового зудару! Чи це винуваті вони, китайці, чи примітивний підхід наших політиків, які ніби поручають і трішки зберігають із ними контакти?!

Але це вже цілком окрема тема.


**ПОСТІЙНОЮ ОЩАДНІСТЮ БУДУЙМО**
**НАШЕ КРАЩЕ ЗАВТРА**
**"БУДУЧНІСТЬ"**

**приймає особисто і поштою вклади на конта:**
**щадничі, чекові, студійно-пенсійні і реченцеві від 1 до 5 років.**
**Виплачуємо найвищі відсотки від 4 до 10%**

Всякого роду вклади заасекуровані до висоти $2,000, а позички до $10,000, залежно від віку і стану здоров'я. Кошти цих асекурацій покриває кредитова кооператива.

**"Будучність" Кредитова Кооператива**
140 Bathurst St., Toronto, Ont. M5V 2R3 Tel. 366-9863

2184 c Bloor St. W — M4W 3G1 Tel.: 763-6883
83 Christie St. — M6G 3B1 Tel.: 533-0244
482 Horner Ave. — M8W 2B7 Tel.: 255-6249

Ярослав Курдидик

## СПРОБА АНАЛІЗИ ТРЕТЬОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

Які є познаки і прояви для підготування до Третьої світової війни? На таке питання намагаються відповісти чільні американські аналітики і деякі їхні відповіді варто проаналізувати. Очевидно, що всі відповіді слід прийняти, як "здогадні чи спекулятивні міркування". Але помимо всього, вони теж цікаві та особливі. Війна у майбутньому буде неуявна своєю нищівністю, трагізмом і страхіттям.

Поштовхом для написання цього короткого огляду була недавно відбута сесія та переслухання перед Сенатською комісією збройних сил ЗСА низки мілітарних фахівців і активних старшин з "найвищого командного ешелону", а в тому числі начальника Об'єднаних Штабів, Д. С. Джонса, та начальника Морських Операцій, Т. Б. Гейворда. Дуже знаменні були заяви обидвох командувачів. Генерал Джонс заявив, що Совєтський Союз має, хоч може і переходову і тимчасову, але "дуже замітну перевагу над ЗСА", а адмірал Гейворд висловив погляд, що американська бойова фльота опинилася у "незадовільному положенні", а під час дальших запитів Гейворд вияснив, що під сучасну пору фльота не всилі буде виконати повністю усіх своїх "бойових та місійних завдань".

Обидва командувачі заявили, що під сучасну пору всі роди зброї ЗСА незадовільні, а другий недолік — це брак належного людського матеріялу, в першій мірі фахівців для обслуговування щораз складнішого збройного устаткування. Дальші заяви зводилися до завважень, що в усіх родах американської зброї треба провести "модерне обновлення". Для усунення цих недоліків вони запропонували дві основні вимоги, які, на їх думку, повинні б переставити американські збройні сили у таку площину, якої вимагають теперішні геополітичні вимоги і настанови. Перша, — це впровадження чимскоріше обов'язкової військової служби, і друге — розпочати приспішене поповнювання американського арсеналу такою модерною

зброєю, яка даватиме ЗСА "а пріорі" перевагу над кожним їхнім ворогом.

При цьому слід додати, що тут не йдеться про "розбудову арсеналу самої тільки атомної зброї". Всі ці заяви, як теж провірені дані однозгідні в тому, що під сучасну пору ЗСА мають задовільний "атомний паритет" з СССР і, коли б заіснувала неминуча конечність, то ця зброя готова відповісти на кожну потребу. Але коли б заіснувала в найближчому часі дещо більша напруга або прийшло до зудару з СССР у Центральній Европі, Перській затоці чи на Близькому Сході, Америка готова зустрітися з помітною недостачою деяких родів конвенційної зброї та недоліками у засобах транспорту і постачання.



Колишній начальник штабу американської армії, генерал В. Вестмореленд, висовує думку, що Третя світова війна найправдоподібніше між ЗСА і СССР може розпочатися на Близькому Сході. Причина: СССР розбудовує із таким темпом свої збройні сили і не перестає їх усіх повністю "модерно моторизувати", що для їхнього поготівля і евентуальних бойових акцій забракне у найближчій уже декаді погінної сили. Без посторонньої допомоги, головним чином із Заходу, він не зможе поставити власних джерел нафти на повну експлуатацію. Логічний висновок із того: СССР шукатиме за новими і готовими уже джерелами нафти, так само, як і американці.

Ця потреба веде нас, як теж і Советський Союз, до Перської затоки Близького Сходу і Західньої Азії. І вони, оці "нафтові обшири", будуть у найближчому уже майбутньому "сензитивними перехрестями". "Я не уважаю, — каже генерал Вестмореленд, — що коли б навіть і прийшло до евентуального зудару з СССР, щоб будь-яка сторона поважилася вжити атомну зброю з тої простої причини, що це принесло б обидвом воюючим сторонам неуявні знищення без будь-якого вигляду на конкретний виграш".

"СССР є у тому кращому положенні, що він, використовуючи період детанту, встиг розбудувати масову конвенційну зброю.Її силу він продемонстрував в окупації Афганістану. СССР теж зумів розбудувати і приготовити бази в Етіопії, Лівії і Південному В'єтнамі. Ми ж знову, без огляду на теперішній уклад сил, не можемо і не сміємо поступитися перед їхніми за-

зіханнями по головні джерела енергії, тобто нафти, бо вона для обидвох сторін матиме вже у найближчому десятиріччі вирішальне значення. Про компроміс тут не може бути ніякої мови. Це питання готова вирішити тільки майбутня війна".

***

Генерал Дж. Кіген, який до 1977 р. був начальником розвідки американських повітряних сил заявляє, що сьогодні ми є у далеко більшій загрозі нуклеарної війни, як це було у попередній декаді. "Я знаю напевно, що ми, американці, не розпічнемо атомної війни. Але зате СССР, який зумів розбудувати свою збройну міць, намагається тепер із побільшеною силою та агресивністю просовувати свої "імперсько-революційні підбої" крізь Центральну і Латинську Америки. Він теж посилив тиск на Перську затоку та підготовляє перемінити теперішній безладний Іран у черговий Афганістан".

"Перше, що нам слід без проволоки зробити — це зревідувати нашу загальну закордонну політику забезпечення... Нашу досьогочасну політику повного апізменту у відношенні до Москви слід переставити у площину політики сили. І далі, увести примусову військову службу і розпочати поворот до мілітарної моралі, яка, після створення добровільної професійної армії, впала до такого ступня, якого ще досі не переживала ніколи наша країна".

І на закінчення: "Ми мусимо вжити всі наші зусилля для того, щоб знову відновити діяльність усіх наших основних дослідньо-наукових центрів, які передадуть до послуг усе те, що зможе піднести і підсилити наш мілітарний капацитет, а щонайважливіше — припинити поділяти наші технологічні здобутки з СССР, як ми це досі робили непотрібно й зайво".

"Нам слід розпочати приспішену модернізацію усієї нашої мілітарної сили, основуючися при цьому на дуже селективній та систематичній базі. Перше, це розбудова найновішої т. зв. "зміньятюризованої атомної зброї". Друге, поширити міжнародний повітряний і морський транспорт і його охорону. Америка залежна сьогодні, може ще більше, як досі, від доступу до джерельних індустрійних матеріялів та енергії. Ми мусимо зобов'язатися привернути нашу попередню спроможність і піднести її до найвищого рівня".

***

**В. Верига**

## В ОБОРОНІ ДОБРОГО ІМЕНІ ДИВІЗІЇ "ГАЛИЧИНА"

Атаки совєтської пропаґанди на українську дивізію "Галичина" з часів 2-ої світової війни, а зокрема на її членів, які перебувають у вільних країнах Заходу, посилилися в останніх роках доволі виразно. Перед у цьому веде совєтська пропаґандивна рептилька "Вісті з України", призначена для українців закордоном, з метою паплюжити усіх тих, які не погоджуються з московсько-совєтською окупацією України. Але совєтська пропагандивна машина на цьому не зупиняється, про що найкраще свідчать спорадичні напади на дивізію "Галичина" та її колишніх вояків у різних чужомовних пресових органах Заходу. Важко якось повірити, що це мав би бути збіг обставин, випадковість. Навпаки, нам здається, що маємо до діла з широко закроєною акцією, якої джерелом є совєтський пропаґандивний центр, який використовує довір'я необізнаних з тою справою, а ще краще легковір'я, західніх журналістів. Хтось з них робить це в ім'я таких чи інших ідеалів за намовою чи "порадою" добрих приятелів, а деякі роблять це свідомо, тому що так їм велить "центр" — Москва.

Прикладом цього останнього може послужити канадська україномовна газетка "Життя і слово", яка появляється у Торонто за редакцією відомого комуністичного діяча з українського роду Петра Кравчука (Ярема Вишневецький також був з українського роду), який навчився писати згідно з совєтською журналістичною "етикою". "Життя і слово" конечно хоче представити українських патріотів, які врятувалися від московських таборів смерти, як останніх злочинців людства, негідних громадянських прав країн їхнього поселення, тільки тому, що в час війни ці патріоти відважилися взяти зброю до рук в обороні рідного українського народу, в обороні рідного краю.

В контексті загальної пропаґанди проти учасників колишньої української дивізії "Галичина" на сторінках торонтонського польського півтижневика "Звйонзковєц" появився напад

на дивізійників у травні 1979 року, а в англомовному щоденнику "Торонто Стар" у червні 1980 р. Нам здається, що тут діє одна і та сама невидима рука, яка керує діяльністю часом і наївних людей, які забирають голос у справах, яких вони як слід не прослідили. І так, у редакційній примітці польської статті "Шовіністичний пасквіль" ("Звйонзковєц", 9 травня 1979) стверджувалося, що українці у часі 2-ої світової війни вислуговувалися перед лідерами III-го райху, "ставали на лапках і їм вірно служили у СС Ґаліціен і на їх наказ мордували". Далі редакція "Звйонзковца" стверджувала, що в німецьких концентраційних таборах (Ґусен і Мавтгавзен) через два роки виконували ганебну й охоронну службу відділи з-під прапору дивізії СС-"Галичина".

Обвинувачення аж ніяк не відповідало правді, бо дивізія "Галичина" була створена як бойова одиниця, призначена на східний совєтський фронт, і з жодними концентраційними таборами нічого спільного не мала, а, по-друге, ще й тим, що дивізія "Галичина" не існувала два роки, навіть якщо б рахувати від покликання першого рекрута (17 липня 1943) аж до закінчення війни (8 травня 1945 р.), що разом становить менше 22-х місяців. А коли рахувати від часу фактичного сформування Дивізії в бойову одиницю у травні 1944 року, то вона існувала менше одного року.

Крайова Управа Братства кол. вояків 1-ої УД УНА в Канаді розглянула цю справу на одному зі своїх засідань і вирішила вимагати від редакції "Звйонзковца" спростувати ті інформації, як такі, що не відповідають правді. Справу передано в руки адвоката Ярослава Ботюка в Торонті з дорученням, щоб він припильнував того, а якщо редакція "Звйонзковца" не відкличе свого твердження і не перепросить Братства кол. вояків 1-ої УД УНА та всіх її членів — віддати справу до суду. Скаргу підписали тодішній голова Крайової Управи Братства Василь Верига та секретар Степан Климців.

Після довгих процедуральних пертрактацій весною 1980 р., справа, як здавалося, була на добрій дорозі і редактори "Звйонзковца" готові вже були спростувати своє ствердження, образливе для дивізійників, та перепросити їх за образу. Йшлося ще тільки про остаточне узгіднення тексту, як також вимоги Крайової Управи Братства, щоб "Звйонзковєц" помістив коротку інформаційну статтю про українську дивізію "Галичина".

І саме тоді у недільному виданні щоденника "Торонто Стар" з дня 8 червня 1980 р. появилася стаття кореспондента Соль Літмана п. н. "Trail grows cold in Canada's hunt for war criminals", яка зараховувала українських націоналістів і дивізійників до воєнних злочинців, за якими шукає відомий жидівський діяч Шимон Візенталь.

Між іншим Соль Літман стверджував, що "вони (тобто воєнні злочинці) є тут (у Канаді — В. В.). Вони поповнили найбільш підлі злочини в історії, не відомо тільки скільки... Їх обвинувачують в поповненні жахливих злочинів за молодих років — тортури, вбивства, перевіз жидів і нежидів до таборів смерти, а також у немилосердному винищуванні цілих сіл. Кількість їх (тобто воєнних злочинців — В. В.) визначають різно, від якого пів тузина до 1000. Скільки тих садистів заховали ми в Канаді?

Коло 1000 членів Української Піхотної дивізії, знаної як 14-та Галицька Дивізія, що воювала поруч німців, втекло до Канади. Дивізією командував ССфюрер Гайнріх Гіммлер, яку на честь уродин Гітлера, переназвано на Українську СС-піхотну дивізію".

А вслід за тим автор згаданої статті твердить, що члени "Української Дивізії регулярно збираються, утримують свої відділи в 11 більших канадських містах і відіграють важливу ролю у ряді українських канадійських організацій". Отже, з цього було ясно, що тут йдеться не тільки про саму колишню дивізію "Галичина", але також і про Братство кол. дивізійників, яких активність, як і впливи в різних українських організаціях, дразнять Москву і вона намагається їх компромітувати серед співгромадян їхнього поселення. (Дивись нашу статтю "Совєтські напади на дивізійників", "Вісті комбатанта", ч. 2, 1981, стор. 15-19).

Очевидно, що на таке обвинувачення Братство кол. вояків 1-ої УД УНА мусіло зареагувати, й тому Крайова Управа Канади передала цю справу адвокатові Яр. Ботюкові. Адвокат Ботюк, як і голова Крайової Управи намагалися виєднати згоду Екзекутиви Комітету Українців Канади, щоб він став в обороні своєї складової організації, але КУК на своєму засіданні 19 червня 1980 р. вирішив тої справи не зачіпати, нічого собі з того не робити і воно піде в забуття. Але ані Крайова Управа

Братства Канади, ані адвокат Ботюк не вважали це за правильне трактування справи й рішили йти самі, а радше разом з обома ОУН, які також були заторкнені. В тій справі КУ Братства скликала окреме засідання з представниками обох ОУН, на якому вирішено йти разом, але це скінчилося, на жаль, тільки на словах. Тому що час наглив, Управа Братства вирішила віддати справу до суду сама.

Адвокат Ботюк вспів усе це наладнати у приписаному законом часі, виготовив "Notice under the Libel and Slander Act, R.S.O. 1920, Chapter 243 as amended", який в імені товариства підписали Кость Фіцик, бувший в'язень німецького концентраційного табору та Василь Чупринда. Оба вони "у власному імені, як і в імені всіх інших членів Братства кол. вояків 1-ої Дивізії УНА, що раніше була відома під назвою 14-та Ґренадирська Дивізія Зброї СС, скаржаться і протестують проти статті, яка появилася на сторінці А14 газети "The Sunday Star" з датою 8 червня 1980 р. під назвою "Trail grows cold in Canada's hunt for war criminals", як наклепницької відносно згаданих Костя Фіцика та Василя Чупринди, як і всіх членів згаданого вже Братства кол. вояків 1-ої УД УНА". Далі йшли цитати з образливих стверджень автора статті. 17 липня адвокат Ботюк доручив це обвинувачення редакторам і власникам газети "Торонто Стар" з вимогою спростувати наклепницькі ствердження автора Соль Літмана, інакше справу вирішатиме суд.

Місяць пізніше "Торонто Стар" помістив на сторінці А2 недільного видання **спростування**, в якому між іншим говорилося:

"Хоча ця Українська Дивізія була включена в німецькі збройні сили в 1943 р., немає жодних доказів, щоб вона поповнила якісь жорстокості чи інші кримінальні злочини. Її члени були кожний індивідуально перевірений Об'єднаними Націями, брітанськими та канадськими властями по війні, заки вони були допущені до Канади.

"Стар" перепрошує за неприємності, які (з приводу згаданої статті) могли мати ветерани Дивізії, що проживають у Канаді".

Стільки в газеті. А в листі з 18 серпня 1980 р. до адвоката Ботюка старший редактор Борден Спірс писав, що "Торонто Стар" досліджував історію 1-ої УД УНА й у висліді того за-

явив: "Ці дослідження впевняють нас, що пов'язування членів Дивізії з комісією для воєнних злочинів, як це було зроблено в статті з 8-го червня було помилковим. Ми, звичайно, перепрошуємо за цю помилку і в залученні пересилаємо відбитку справлення помилки й перепрошення, яке появилося у вчорашньому числі "Сандей Стар".

Так закінчилися обвинувачення газети "Торонто Стар" колишніх дивізійників і Дивізії. Вслід за тим появилися вістки про це майже в усіх українських часописах, але деякі з них були такі неграмотні, що їхні читачі, мабуть, не розібрали, хто кого і в чому обвинувачував. Між іншим весь текст перепрошення "Стару" появився також і в "Бюлетені" КУК, ч. 3, 1980 р. за липень-серпень 1980 р., при чому екзекутивний директор КУК, д-р Я. Кальба, заявив голові Крайової Управи Братства кол. вояків 1-ої УД УНА в Канаді, що згадана інформація появилася у "Бюлетені" тому, що це велике досягнення Братства. Ми згідні з тим, але прикро було, що Екзекутива КУК не хотіла зі свого боку приложити до того досягнення своїх рук.

Поява пасквілю на Українську дивізію "Галичина", як також і на Братство колишніх вояків 1-ої УД УНА в англомовному щоденнику "Торонто Стар" мала вплив і на наладнання справи із "Звйонзковцем". Коли це обвинувачення появилося у "Торонто Стар", редактори "Звйонзковця" відмовилися помістити приготоване спростування, кажучи, "ми підождемо, аж поки не вирішиться справа з "Торонто Стар". І так справа затягувалася, навіть і після того, як "Стар" помістив своє спростування. Очевидно, тут не було вже технічних ані легальних перешкод, але діяла тут, мабуть, таки нехіть редакторів та видавців перепрошувати українців. Щойно під загрозою адвоката Ботюка, що він розпічне судові кроки, поляки остаточно опублікували узгіднене перепрошення у "Звйонзковцу" з 24 червня 1981 р.

"Ми, нижче підписані, жаліємо, що зайшло аж так далеко, що Василь Верига та Степан Климців заскаржили нас, Польське видавництво "Звйонзковєц", Яна Бідоса та Романа Бучека, до Найвищого Суду Онтаріо за образу їх самих та всіх інших членів Братства кол. вояків 1-ої Дивізії УНА (Української Національної Армії, колись СС "Галичина"), (в перекладі).

Ми вважаємо, що судовий процес міг би нанести великі шкоди для взаємовідносин польської та української спільнот Онтаріо і Канади, що не є побажаним і тому не хочемо до того допустити.

Неправильні і образливі ствердження появилися у статті українського тижневика "Вільне Слово" з 17 березня 1979, які викликали статтю у "Звйонзковцу" з дня 9 травня 1979 р., яка, ми признаємось, мала непотрібні і невірні ствердження щодо 1-ої Дивізії Української Національної Армії, колись СС "Галичина".

Ми перепрошуємо за опублікування тої статті. Ми не мали наміру ображувати 1-шу Дивізію Української Національної Армії, колись СС "Галичина". Ми просимо вибачення за неприємності, які могла та стаття спричинити.

За Польскє видавництво "Звйонзковєц": Ян Бідас".*)

Так закінчилася справа з образливими закидами польського півтижневика "Звйонзковєц", завдяки інтервенції Крайової Управи Братства Канади та її правного дорадника Ярослава Ботюка. Оба ці випадки, з "Торонто Стар" та із "Звйонзковцем", є чи не найкращим доказом, що за правду треба постояти, чести одиниці чи громади треба боронити, а не уникати конфронтації, мовляв, воно забудеться, бо що записане — те не забувається. Кожна одиниця чи організація, яка має чисті руки, не може і не повинна дозволити собі, щоб її обвинувачували у злочинах, яких вона ніколи не поповнила.

На цьому можна було б закінчити, якщо б усі обвинувачення Української Дивізії "Галичина" у воєнних злочинах були вислідом непоінформованости чи незнання, чи навіть і злоби поодиноких авторів чи редакторів. Але, як це було стверджено на початку, усі виступи проти дивізії "Галичина" не є звичайним збігом обставин, але, поза всяким сумнівом, інспіровані Москвою чи її вислужниками, яким залежить на тому, щоб скомпромітувати дивізійників в очах української спільноти та в очах їхніх співгромадян країн їхнього поселення. З уваги на те відкликання обвинувачень на адресу дивізії "Галичина" в англомовній газеті "Торонто Стар" викликало лють у київських вислужників Москви, яку вони вилляли на сторінках

*) Ред. Роман Бучек відмовився підписати заяву і проти нього судове поступовання продовжується.

"Вісті з України" №5, 1981 та англомовного видання "Ньюз фром Юкрейн" №3, 1981, призначеного для англомовних українців Північної Америки. В обох цих виданнях появилася стаття якогось Гриця Михайлова п. н. "Кого захищає" "Торонто Стар". Вже з самого заголовку видно мильну інтерпретацію, типову для більшовицької пропаґанди, бо "Торонто Стар" нікого не захищав, а навпаки, перепрошував за неправильні твердження одного з її авторів.

Побачивши доволі довгу статтю (коло 1400 слів), здавалось, що вони використають нагоду і заперечать ствердження "Торонто Стор" якимись конкретними доказами, що за дивізією "Галичина" таки є якісь воєнні злочини. Але нічого подібного там немає, крім пустих фраз про Нюрнберзький процес, про воєнні злочини, про те, що такі докази є, але канадський уряд не хоче про них чути і т. п. З того ясно, що жодних доказів немає, бо інакше "Вісті з України" не чекали б аж канадський уряд схоче їх узяти до уваги. Далі автор допису накидується на "Торонто Стар" за те, що ця газета помістила спростування Олекси Яворського, Юрія Кульчицького, а що найважливіше, що 17-го серпня "Торонто Стар" принесла публічне вибачення, надрукувавши його під зненавидженою усіма гезетами рубрикою "Поправка". Ось що болить совєтських вислужників.

Ми згідні з тим, що жодна газета не любить признаватися до помилок, але, не маючи доказів, "Торонто Стар" поступив чесно і перепросив за неправильну образливу інформацію. "Вісті з України", поза типовою совєтській пресі лайкою, не дали також жодних фактів, але зате заявили, що "автор не має нічого проти передруку його статті в "Торонто Стар". Однак редактори "Стару" не скористали із цього "запрошення".

Як нам відомо, Москва так легко не резиґнує із намічених плянів, і тому треба очікувати нових нападів на колишніх вояків дивізії "Галичина" за те, що вони посміли колись взяти зброю проти московського імперіялізму в Україні. Так само Москві не подобається те, що ці колишні дивізійники, будучи у країнах вільного Заходу, продовжують цю боротьбу всіма іншими леґальними і чесними засобами. І тому добре ім'я національно свідомого українця взагалі, а в тому і дивізії "Галичина" — 1-ої Дивізії УНА треба боронити. Це є святим обов'яз-

ком у першу чергу керівних органів Братства кол. вояків 1-ої УД УНА, а вслід за тим українських організаційних надбудов — Комітету Українців Канади, Українського Конґресового Комітету Америки тощо. Стати в обороні за свою честь — це не тільки привілей, але й обов'язок, і не виконати його, згідно з нашими можливостями, — це прямо гріх.


Ф Л Ь О Р И Д А

Фахові поради в справі закупу реальностей

BOHDAN HOLOWID
Licensed Real Estate Broker

501 — 90th Avenue N.
St. Petersburg, Fla. 33702 (813) 577-3848

**Поручаємо щиро!**

**Постійні відвідувачі Фльориди з Торонта**

**СВЯТО - МИКОЛАЇВСЬКА КРЕДИТОВА КООПЕРАТИВА ТОРОНТО**

**Виплачує:**

8% від звичайних вкладів із правом виписувати чеки,
10% від довгореченцевих вкладів.

Уділяє позики особисті, на 1-і та 2-і морґеджі на догідні оплати.
Ділові години: щоденно від 11-ої до 7-ої; субота від 10-ої до 1-ої.

St. NICHOLAS PARISH (Toronto) CREDIT UNION LIMITED
4 Bellwoods Ave., Toronto, Ont. M6J 2P4 — Tel.: 366-4529

Знаменитий, смачний хліб і всякого роду інші пекарські вироби повноцінної відживчої вартости

поручає

**УКРАЇНСЬКА ПЕКАРНЯ**

**БУДУЧНІСТЬ — FUTURE BAKERIES**

**Р. і І. Вжесневських**

**739 Queen St. W. — Toronto, Ont. — Tel. 368-4235**

# *Минуле*

**Василь Федорович**

## РЕВОЛЮЦІЯ З 1905 Р. І УКРАЇНСЬКЕ ПИТАННЯ

Російська революція з 1905 р. (совєтські історики називають її "буржуазно-демократичною")[1]) пройшла сильним відгомоном по Україні.

Революційні течії нуртували в Росії вже під кінець 19 ст., а посилилися й довели до загальних спонтанних вибухів після невдалої війни з Японією 1904-5 рр. Підложжя революції було в основному соціяльне: невдоволення робітників і селян, що викликало з черги робітничі страйки і селянські заворушення.

В Україні революція прибрала окреме своєрідне обличчя, що відповідало місцевим обставинам та аспіраціям цілого народу. Тут бо крім соціяльного чинника входив в рахубу ще й національний елемент. Якщо мова про соціяльні умовини, то в Україні була в тому часі розвинена промисловість вугільна, металюргійна й машинобудівельна; вона затруднювала великі маси робітників, що були невдоволені умовами праці. Проте, Україна була головним чином таки хліборобською країною. Недоліком аграрної системи в Україні був нерівномірний розподіл землі: 1/3 частина належала 30-ом тисячам великих землевласників-поміщиків, а 2/3 приблизно трьом мільйонам — (2,880,000) селян. Через те по селах був великий голод на землю, а ціни на неї зростали неспівмірно, нпр., в 1898 р. в Полтавщині одна десятина коштувала 114 карб., а в 1913 р. вже 243 карб. Зрозуміло, що такий стан викликав невдоволення селян. Варто при тому зазначити, що робітництво, яке зосеред-

[1]) Іванов Л. "Революція 1905 р. на Україні", **Вопросы истории,** 1945, ч. 5-6, ст. 23-43.

жувалося в промислових центрах і більших містах, було чуже, московське або змосковщене. Зате села були українські.[2])

Важливе місце в загально-революційному русі в Україні займала боротьба проти культурного й національного поневолення, чого очевидно не було в корінній Росії. Після Валуєвського (1863 р.) й Емського (1876 р.) указів українська культура зазнала загальних переслідувань. Представники уряду твердили, що нема ніякої української культури, а якщо йде про письменство, то українські твори, нпр., І. Нечуя-Левицького, Панаса Мирного, Василя Стефаника, Івана Франка — можуть в найкращому випадку бути додатком до російської літератури, додатком може й інтересним, але не суттєвим, бо вони не вносять нічого нового до скарбниці світової літератури.[3])

З вибухом революції в Україні, подібно як і в інших частинах імперії, почалися робітничі страйки та зудари з поліцією в таких містах, як Київ, Харків, Одеса, Катеринослав. Одночасно спалахнули селянські повстання, особливо на Полтавщині й Харківщині та на Правобережжі. Селяни домагалися розподілу поміщицьких земель, пасовиськ, лісів; були при тому випадки плюндрування і підпалів.

Під впливом революційного тиску цар був приневолений видати 17 жовтня 1905 р. маніфест про конституцію (слова "конституція" маніфест оминав): обіцяв неселенню незайманність особи, свободу слова, совісти, зборів, спілок та скликання Державної думи (парляменту) з законодавчими правами, так що ніякий закон не міг бути проголошений без ухвали Думи. Після проголошення маніфесту в Україні почали діяти політичні партії, в яких головну ролю відогравала національно свідома українська інтеліґенція. Ті партії, не применшуючи важливости соціяльних проблем, старалися заінтересувати українське населення в першу чергу боротьбою проти національного поневолення, тобто скерувати революцію на національні рейки, на дорогу боротьби за інтереси цілого народу, а не тільки робітників і селян. Українська Революційно-Демократична Партія вважала, що руйнування поміщицьких маєтків було виявом низьких інстинктів, і тому закликала селян припинити заворушення та руйнування економій чи будь-чого іншого. В аг-

---

[2]) Там же.

[3]) Там же.

рарному питанні українські національні (в Іванова "буржуазно-націоналістичні") партії стояли на становищі створення сильних середніх господарств, які стали б основою здорового суспільства і державної незалежности, хоч були свідомі того, що російський уряд був (і є сьогодні) рішучим противником незалежности України.

Незважаючи на неґативне ставлення царського уряду, в Україні оживився національний рух. Українська інтеліґенція виступила відважно проти обмежень і утисків української культури. Вже в січні 1905 р. на зборах Чернігівської бібліотеки Михайло Коцюбинський виступив з рішучою вимогою ліквідації всіх обмежень української мови й культури. В Золотоноському районі переведено опит публічної опінії в справі української мови. Опитано 378 осіб у віці від 16 до 65 р. життя; з них 342 висловилося за навчанням в школах української мови. По тій лінії пішло також свідоме учительство України. З'їзд Полтавської групи Всеросійського союзу учителів одноголосно ухвалив, що "для українського населення на території України повинна бути українська школа, при чому російська мова залишається як окремий предмет".[4]) Ті вимоги захопили навіть частину духовенства України. Восени 1906 р. з'їзд духовенства Подільської епархії висказався за навчанням української мови та історії України в церковних і церковно-учительських школах.[5]) Цікаво, що навіть селянство домагалося безкоштовного навчання своїх дітей рідної мови та права вживати українську мову в урядах і судах. Завзята боротьба розгорнулася за українізацію університетів. Весною 1906 р. студенти Київського університету виступили з домаганням відкриття українських катедр, але зустрілися з рішучим спротивом ректора і реакційної частини професорського складу. У відповідь на це в різних містах відбувалися збори й мітінґи студентів та інтеліґенції, на яких всі солідаризувалися з київськими студентами. Завдяки тій всенародній піддержці вдалося зломити спротив університетських властей і весною 1907 р. почалося навчання української мови, літератури та історії України, спершу

---

[4]) Історія Укр. РСР, Київ, 1978, т. 4.

[5]) "Рада", 1906, ч. 8.

в Одеському університеті (М. Грушевський), а потім у Харківському (М. Сумцов).[6])

Першим наочним виявом боротьби українського народу за рідну культуру була організація культурно-освітніх товариств "Просвіта". Протягом 1905 рр..зареєстровано "Просвіти" в Одесі, Катеринославі, Києві, Чернігові, Кам'янці-Подільському, Житомирі, Мелітополі, Вінниці. "Просвіта" видавала українською мовою книжки, закладала бібліотеки й читальні, організувала лекції, музичні вечори та ін. Деякі з них мали свої філії по селах. В "Просвітах" активно діяли представники української інтелігенції, яка старалася надати їхній діяльності політичний характер. Одним із організаторів Чернігівської "Просвіти" був Михайло Коцюбинський, в Києві діяла Леся Українка, в Катеринославі — історик і етнограф Д. Яворницький, в Полтаві — Панас Мирний. Хоча "Просвіти" діяли легально в межах дозволених царським маніфестом, проте вони викликали невдоволення влади, яка всіляко обмежувала їхню діяльність. Про умови праці Чернігівської "Просвіти" Коцюбинський писав: "Отже уявіть собі, попросту не дають жити "Просвіті". Хочемо скликати зібрання, заборонено; хочемо дати театральну виставу, заборонено. Навіть концерт Лисенка заборонили. Кажуть: існуйте собі на папері, а жити не дамо".[7])

Паралельно з "Просвітами" діяли українські клюби, в деяких селах і містах створено музично-драматичні гуртки, подекуди існували товариства, що займалися видавничою діяльністю.

Дальшим свідком національного руху була поява української преси. Наприкінці 1905 р. в Лубнях на Полтавщині заходом Володимира Шемета появився перший часопис "Хлібороб", в Полтаві — "Рідний Край" за редакцією М. Дмитрієва, в Києві — "Громадська Думка" за редакцією Ф. Матушевського, при співучасті Б. Грінченка, С. Єфремова, І. Нечуя-Левицького та інших. На зміну "Громадській Думці", яку влада закрила в серпні 1906 р., прийшов щоденник "Рада", що проіснував до серпня 1914 р. В тих часах це була найповажніша газета, вона широко висвітлювала українське питання в усьому

---

[6]) "Рада", 1907, ч. 63.

[7]) Історія Укр. РСР, т. 4.

світі. З нею співпрацювали: С. Петлюра, Д. Дорошенко, Б. Грінченко, В. Королів-Старий. В. Харкові виходила газета "Слобожанщина" і "Порада", в Одесі — "Вісті" і "Народна Справа", в Катеринославі — "Запоріжжя". Були ще й інші часописи, напр., "Дзвін", "Українська Хата", "Рідний Край", "Село", "Посів".

Неабияке значення для національного відродження мали українські видавництва. В 1906 р. переїхав зі Львова до Києва М. Грушевський і переніс сюди видавництво Літературно-Наукового Вісника, біля якого згуртувались видатні українські письменники. Журнал "Киевская Старина" перейшов на українську мову і змінив назву на "Україна". В 1907 р. появилося в Петербурзі за редакцією В. Доманицького повне видання Шевченкового "Кобзаря". В тому самому році засновано в Києві Українське Наукове Товариство, головою якого став М. Грушевський.

Київ став культурно-науковим центром України.

Незалежно від того, українські політичні діячі боролися за права України також з парляментарної трибуни. Згідно з царським маніфестом, на початку 1906 р. відбулися вибори до 1-ої Державної Думи. Українці здобули 45 мандатів. Вони створили окрему українську фракцію, т. зв. Українську Думську Громаду (парляментарну репрезентацію) під головуванням громадського діяча з Чернігівщини адвоката Іллі Шрага. Видатнішими членами громади були: Володимир Шемет з Полтавщини, Микола Біляшевський і барон Ф. Штайнгеґель з Києва і Андрій Вязлов з В лині. Це було поважне досягнення і воно піднесло настрої українців. В Петербурзі постав український осередок, т. зв. Українська Громада, яка за ініціятивою Петра Стебницького, Олександра Лотоцького і Михайла Грушевського почала видавати журнал "Украинский Вестник"; в ньому подавалися відомості про українське життя та про діяльність українських депутатів в Думі.

Політичною плятформою Думської Громади була автономія України в її етнографічних межах з рівночасним запровадженням української мови в школах, судах і місцевих адміністраційних органах. Щодо аграрного питання думки Громади були поділені: одні були за передачею селянам частини поміщицької землі за викупом, а другі за повною націоналізацією

всієї землі. Ідейним натхненником Громади був М. Грушевський; він виготовив для депутатів декларацію, яку голова Громади мав виголосити в Думі. Але до того не дійшло, бо один день перед тим, тобто 8 липня 1906 р. Думу розпущено. Більшість ліберальних послів, а в тому всі депутати-українці поїхали до Виборгу в Фінляндії, де протестували проти розв'язання Думи і підписали протиурядову декларацію. Реакція уряду була негайна і сувора: депутатів арештовано, обвинувачено в нелеґальній діяльності й засуджено до ув'язнення, при чому всі вони стратили виборче право. Це було некорисне для української справи. Щоправда, при виборах до 2-ої Думи в 1907 р. українці здобули 47 мандатів, але це були люди нові, здебільшого селяни і сільські священики, бракувало старих досвідчених політиків. Та незважаючи на це, депутати-українці створили свою Думську Громаду, яка для публікації своїх промов і заяв видавала журнал "Рідна Справа". Виборці стояли в близькому контакті з депутатами й надсилали їм заяви зі своїми домаганнями, нпр., депутат Е. Сайко одержав від виборців Переяславської округи письмо в справі навчання української мови в нижчих і вищих школах, а селяни Київської виборчої округи зверталися до депутата А. Гриневича з вимогою ввести українську мову в судах, державних установах і в церкві.[8]) Маючи за собою попертя виборців, українські депутати приготовили законопроєкт про навчання української мови в народніх школах, створення катедр українознавства в університетах України, введення української мови в судах і церкві, а вкінці, що найважливіше — законопроєкт про автономію України. На жаль, тих законопроєктів не предложено Думі, бо її передчасно розв'язано 3 червня 1907 р.

Вибори до 3-ої Думи відбулися восени 1907 р. Внаслідок зміненої виборчої ординації, українці стратили багато мандатів, а ті депутати, що їх вибрано, вже не творили окремої української фракції, тільки поодиноко заступали — наскільки це було можливе — інтереси України. В 1908 р. 37 послів виступили в Думі знова з законопроєктом про навчання української мови. Цей проєкт викликав бурхливі протести з боку чорносотенних послів і "Клубу русских националистов". В результаті законопроєкт відмовлено. В 1909 р. професор Київського університету

[8]) Іванов Л. "Революція..."

І. Лучицький поставив питання про допущення української мови до судів. І знова російські посли запротестували так, що й цей внесок перепав.

Українські депутати не добилися в Думі ніяких концесій з боку уряду, але їм вдалося винести українське питання на парляментарну трибуну й зацікавити ним російські політичні кола. 3-тя Дума відбула свій реченець і була розпущена в 1912 році. В 4-ій Думі українських депутатів було ще менше й тому їхні повторні домагання ввести в школах України навчання української мови не мали успіху, і то в той час, коли малі народи Кавказу, а також естонці й лотиші дістали школу з рідною мовою.

Після короткої передишки наступила в Росії реакція й переслідування українства. Уряд вважав український культурно-освітній рух переходовим степенем до державного сепаратизму України, мовляв — українці хочуть відлучити Україну від Росії і створити з неї окрему державу зі своїм гетьманом, своїми послами й консулями в чужих державах, своєю монетною системою і власним військом. Отже, в своїх побоюваннях уряд випереджував прагнення українських діячів, які в тому часі вдоволялися назовні автономією й не думали про сепаратизм. Почався похід проти українського культурного руху. В 1906 р. в багатьох районах України проголошено воєнний стан і в зв'язку з тим влада заборонила публікацію невигідних їй українських газет. В Одесі припинено "Народну Справу" і "Вісті", в Харкові — "Слобожанщину" і "Пораду", в Катеринославі — "Запоріжжя" та інші. Розв'язано політичні партії, позакривано українські клюби, бібліотеки та більшість "Просвіт"; в Києві закрито навіть Товариство Неграмотних, що проіснувало понад 40 років. Обіжником прем'єр-мін. П. Столипіна з 20 січня 1910 р. заборонено основувати якінебудь товариства чи організації "інородців", до яких зачислено також українців, мотивуючи заборону тим, що "об'єднання на інтересах національних веде до збільшення національного відокремлення". В обіжнику дальше підкреслено, що "історичним завданням російської державности є боротьба з українським рухом, який керується ідеєю відродження самостійної України".[9]) Припинено виклади українською мовою, що провадилися в Одеському і Харківсь-

[9]) Н. Василенко-Полонська. Історія України, Мюнхен, 1976, т. 2.

кому університетах. Скасовано обіжник міністра освіти, яким було дозволено вживати українську мову для розяснення того, чого учні не розуміли. Вчителям заборонено розмовляти з учнями українською мовою навіть поза школою. Учням знижувано оцінки за говорення українською мовою, заборонено співати в школі українські пісні, деклямувати українські вірші та грати українські мелодії на музичних інструментах. Таємним обіжником влада забороняла приймати на посади учителів і професорів університетів українців-"мазепинців і сепаратистів". Заборонено видавати і продавати українські книжки, а навіть вивішувати українські повідомлення чи оголошення. Українські літературні твори роками лежали в цензурі. Багато українських активістів ув'язнено або заслано на Сибір, а деяким пощастило виїхати за кордон. Всетаки деякі здобутки революції залишилися. Збереглися й діяли деякі "Просвіти", в Києві далі існувало Українське Наукове Товариство, оминули закриття деякі періодики й газети, нпр., "Рада" під редакцією Євгена Чикаленка і тижневик "Рідний Край", що його видавала Ольга Косач.

Всі ті переслідування не зламали українського духу, навпаки, вони викликали зворотну реакцію і збільшили відпорну силу українства, вони приневолили деяких людей, що досі стояли осторонь українського життя, включитися у всенародну боротьбу. В 1908 р. українські політичні діячі об'єдналися на засадах конституційного парляментаризму в Товариство Українських Поступовців (ТУП), яке взяло на себе керівництво українського політичного життя і провід у боротьбі проти російського націоналізму. ТУП увійшло в контакт з російською ліберальною партією конституційних демократів (Кадетів) і при її допомозі старалося захищати в Думі українську справу. Перша нагода до того трапилася в 1914 р. в зв'язку з забороною Шевченківських святкувань. Ця заборона викликала хвилю протестів по цілій Україні, наступили арештування студентів і виключування їх зі шкіл. Справа опинилася в Думі й над нею розвинулася дискусія, в часі якої в обороні українців виступив високий державний достойник граф Капніст, нащадок славного українського роду Капністів, і заявив, що заборона святкувати сторіччя народин Шевченка є образою для цілої України.[10]) Це, ма-

[10]) Там же.

буть, помогло. Шевченківські роковини святковано в цілій Україні.



Засіяне в часі революції зерно національного відродження пустило коріння серед широких мас українського народу, а головно серед молодого покоління, і вже не загинуло; першим його плодом були акти самостійности і соборности.

**Юрій Тис-Крохмалюк**

## МАТЕРІЯЛИ ДО 2-ОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

*Staatsmaenner und Diplomaten bei Hitler*. Zweiter Teil. Vertrauliche Aufzeichnungen ueber Unterredungen mit Vertretern des Auslandes 1942-1944. Herausgegeben und erleatert von Andreas Hillgruber. Frankfurt am Main. 1970.

**Частина друга**

**Державні мужі і дипломати у Гітлера.** Тайні записки про розмови з представниками закордону 1942-44. Видання і пояснення Андреа Гільґрубера. Франкфурт/Майн 1970.

Заяви і вислови Гітлера після невдач у роках 1941-2, як виявили досліди, були “фризовані” і ситуації представлювані неправдиво у користь Німеччини з метою скріпити захитаних невдачами союзників. Видавець пише про це у вступному слові, стверджуючи, що з такої постави Гітлера появлялися з часом противорічні заяви.

**Стор. 18.** Під натиском совєтських сил збройного спротиву і кількалітні даремні намагання вирішити події на Сході у свою користь, Гітлер мусів реально оцінювати фактор потуги Росії у війні. Постає питання: як Гітлер насправді оцінював і СССР і Сталіна, як свого противника? Він признавав російську мілітарну силу і Сталіна як диктатора над великою державою, яку Гітлер надіявся знищити продовж кількох місяців.

До хорватського посла 14 лютого 1942 р. Гітлер сказав, що жидівсько-російський більшовизм — це звироднілі бестії, які викинули мільйони людей, переселивши їх на Сибір.

Турецький посол почув від Гітлера на авдієнції 13 липня 1942 р. таке: "Російських вояк дуже добрий. Це не є несподіванкою, бо такий він був у Першій світовій війні. Тепер він діє під впливом сильного фанатизму. Зате несподіваним фактом є, що Росія має незвичайний технічний успіх. Здавалося неможливим, щоб Росія могла випродукувати таку масу військового матеріялу. Теж його якість є добра".

На вершку мнимого успіху й ілюзій перемоги, Гітлер сказав італійському послові 4 вересня 1942 р.: "Російські маси були завжди загрозою для Европи, це ясно, навіть після великих втрат у цій війні. Якщо б Росія напала на Індію, що при хаосі в тій країні легко виконати з успіхом, то Росія зросла б на дальших 300 мільйонів населення".

**Стор. 19.** "Росія страшний край, говорив Гітлер секретарові фашистівської партії Італії 7 жовтня 1942 р., — цього не можна оцінити перебуваючи в Україні. Перед Лінінградом виглядало усе, як кінець світу, і шкода, що Данте не знав того пекла!"

Проте 22 квітня 1944 р. висловився перед Муссоліні, що ідеологія фашизму і націонал-соціялізму перетриває більшовизм на Сході. До болгарського принна сказав 18 жовтня 1943 р.: "Ніхто не хоче тепер здобувати світ, а тільки оздоровити себе і можливо вдержати те, що війна досі принесла".

Таких міркувань можна зібрати багато, теж спекуляцій замирення з Англією.

Знаходимо теж таку характеристику 1941-2 років війни:

1. Невдача пляну "Барбаросса" і "бліц-кріґу" довела до упадку цілого воєнного пляну з 40-го року. А плян був: перемогти Росію, загрозити брітанським силам на Близькому Сході, з Афганістану загрозити Індії, на еспанських і портуґальських островах і північно-західній Африці створити німецький бастінон проти ЗСА.

**Стор. 31.** Тим часом велика частина німецьких військ стояла у важких боях в районах Таганрогу, на північ від Азовського моря до озера Ладоги під Ленінградом і на фінляндському фронті.

2. Війна Японії на Тихому океані дає можливість співпраці з Німеччиною.

3. З проголошенням війни Америці 11 грудня 1941 р. американці вирішили перше зліквідувати Німеччину.

**Стор. 48.** Гітлер розмовляє з Антонеску 11 лютого 1942 р. і висловлює думку, що Росія вірила у те, що викінчить німців взимі, як колись Наполеона. Гітлер розповів, нібп так виглядало і той плян Тимошенка міг би був вдатися, як би Гітлер не взяв у свої роки німецьку армію, що опинилася в стані психологічного паралічу з причини духового стану військових командирів, які не доросли були до своїх завдань.

Антонеску, який був на тих нарадах заповів, що незабором змобілізує 700000 вояків. Втрати до 11-12 лютого 1942 р. виносять в румунській армії 5444 старшин (25% стану) і 130000 підстаршин і стрільців (23% стану).

**Стор. 54.** Гітлер признався перед Антонеску, що без пакту Ріббентроп-Молотов Німеччина була б знищена у дво-фронтовій війні.

**Стор. 92.** Гітлер переконаний, що Росія готовилася у відповідний для неї час напасти на Німеччину, не прямо, а після агресії на Румунію, Болгарію, Югославію і Дарданели. У літній офензиві 1942 р. німецькі війська перейшли Дон, а з початком вересня змоторизовані дивізії наблизилися до північних теренів Кавказу, Сталінграду і коліна Волги. Тоді Гітлер почав передбачувати, що до осені, тобто до 6 тижнів, вирішиться війна на Сході.

В такому настрої прийняв італійського посла Сальфієрі 4 серпня 1942 р. у своїй головній квартирі "Вервольф" біля Вінниці в Україні.

**Стор. 99.** Фантазуючи про числа дивізій на заході, Гітлер висловив погрозу, що як би брітанці збиралися напасти на західню Европу, він може у кожному місці сконцентрувати впродовж двох годин 16 дивізій.

(Автор додає від себе: "Ці числа — чиста фантазія!").

Під кінець жовтня і з початком листопада 1942 р. брітанці мали боеві успіхи в Африці, де теж висадилися американські війська.

**Стор. 159.** 6 листопада у виду німецького відступу в Африці, Муссоліні сказав до ген. фон Рінтелена: "Вас особисто хочу повідомити про мою опінію, що ми будемо змушені дуже скоро допровадити до сепаратного миру з Росією"!

**1 грудня 1942 р.** італійський дипломат переповів думку Муссоліні: "Дуче переконаний, що так чи інакше справа війни

з Росією, яка не має більше ніякого сенсу, мусить бути скінчена". В тій справі до Гітлера приїхав граф Чіяно. Коли італійський посол почав говорити про замирення з Росією, Гітлер відповів, що ще 1939 р. він запропонував, щоб Москва змінила напрям своєї експансії з Европи на Індію. Але з цього нічого не вийшло. Зате російські війська почали будувати близько кордону 900 летовищ та вели гігантні приготування до війни, що непокоїло німців.

**Стор. 171.** Про ці розмови довідалися англосакси, і це їх дуже занепокоїло. Недавно теж Японія запитувала, чи не можна довести до порозуміння з Росією. Але Росія не змінила напряму експансії на Балкани і на захід. Англосакси почали доставляти Москві військові матеріяли до Мурманська і Перської затоки.

Гітлер не погоджувався з проєктами замирення з Москвою: "Тепер є того роду ситуація, що у випадку замирення Росія мала б потрібний їй час на реорганізацію своїх збройних сил, менш-більш пів року. На східньому фронті появилася б нова російська потуга, проти якої мусіла б знову виступити Німеччина. Нема ґарантій, що Росія дотримає мирової умови".

**20. 2. 1942.** На нараді головного німецького командування і графа Чіяно Гітлер знову повернувся до справи перемир'я. "Схід — це мілітарна проблема. Впорядкування східньої проблеми ще не назріло. Проте це не буде відтяженням для нас, поки існує російська армія".

**Стор. 208.** Гітлер пригадав, що коротко перед війною Ґерінґ запитав, чому ми перецінюємо російську мілітарну потугу. Ґерінґ думав, що недоцільно перецінювати ворога. Нині вже доказано, що москалі — це справді єдиний правдивий ворог Німеччини.

(Нотка видавця: З другої сторони, Гітлер був певний, що за кілька місяців знищить Росію).

**Стор. 215.** На нараді з Антонеску 12 квітня 1943 р. Гітлер подав свої міркування до ситуації на сході: "Кінець війни має дві можливості: повна перемога Німеччини або тотальне знищення. Не так було на Сході у 1918 році, де постала мілітарна порожнеча (вакуум). Тепер на місце того роду порожнечі появилася б несамовита мілітарна потуга більшовизму.

Для неї роки не грають ролі. Як би навіть скласти гнилий компроміс, то це буде тільки відсунення більшовицької небезпеки. Це постійна загроза".

Захоплений у полон один советський генерал потвердив, що до листопада 1942 р. втрати советського війська виносили забитими, раненими і пропалими (теж у полоні) 11,4 мільйона вояків.

**Стор. 216.** На цю вістку Гітлер сказав, що німецькі втрати виносять 10 відсотків советських.

**Стор. 300.** 25 липня 1943 р. повалено владу Муссоліні. Гітлер переконаний, що новий уряд готовить уже зміну політики і тому дав наказ військового поготівля.

**Стор. 306.** Гітлер і Антонеску 2 вересня 1943 р. Гітлер переконує, що Советський Союз мусить провалитися у цій війні, бо стоїть зле економічно і не дописує транспорт. Поза тим втрати росіян виносять чотирнадцять і пів мільйона, а німецькі трохи більше, ніж 2 мільйони. Врешті, кожна нація по чотирьох роках війни не є на висоті ані під матеріяльним, ані психологічним оглядом. Котра скоріше втратить нерви — програє.

Гітлер довідався, що в Тегерані Рузвельт дав себе переконати, щоб мешкав у будинку советського посольства з причини небезпеки німецького атентату на нього. Там, очевидно, все, що він говорив, підслуховувано.

**Стор. 388.** 19 березня 1944 р. німецькі війська окупували Мадярщину, а советська армія має дальші успіхи. Вмаршом у Мадярщину Гітлер хоче запевнити спільну з мадярами мілітарну акцію без огляду, який буде там уряд.

**Стор. 396.** У розмові з Антонеску Гітлер повідомив його, що вирішив невідклично наново здобути Україну. Саме ця операція є у підготові. Вона буде готова з весною. Якщо не буде альянтської інвазії на Заході, він відтягне звідти дивізії на східній фронт.

**Стор. 397.** Операвати буде літунська потуга "Майстер", яка знищить у советському запіллі все, що потрібно. Це є група 500-600 літаків. Хоч війська перемучені, для німців не існує "цурюк".

**Стор. 402.** А війська втомлені тому, що від липня 1942 р. воюють на східньому фронті. Бракує теж для піхотних дивізій

протитанкової зброї. Але тепер зростає боєздатність виставленням свіжих дивізій, а краще озроєння дасть можливість здобути мілітарну ініціятиву.

**Стор. 455.** Очіма у Гітлера 27 травня 1944 р. Гітлер: "Будемо мати перевагу в літунстві, бо до кінця року продукція виноситиме 6000 літаків. На схід відійшли 5 танкових і 10 піхотних дивізій, але ударна акція покищо не вдалася, бо настала пора дощів, а з тим і болота. Панцерні вози і танки застрягають у болоті, але совєтські танки Т-34 в болоті їдуть! Зате совєтська піхота втратила свою силу з виїмком молодих бригад і з'єднань НКВД.

**Стор. 457.** СССР має у свому запіллі 200 дивізій, наші резерви 40 дивізій. Але з заходу пришлемо 30 до 35 і тоді зможемо оперувати. В Італії маємо 45 дивізій і 45 італійських які трудно вжити. Отже зрада Італії коштує нас 90 дивізій.

**Стор. 468.** 20 липня 1944 р. Негайно після атентату на Гітлера прилетів до нього Муссоліні. Гітлер вияснив, що це була мала група, яка з німецькою нацією не має нічого спільного і він її викінчить. Далі говорив про кризу на фронті. Вона має дві причини: Перша, це вивінування піхотних дивізій, наприклад, німці не мали масової продукції танків. Тепер почали таку масову продукцію. Подібно є і в інших родах зброї. Коли перед тим німці продукували 80000 рушниць місячно, тепер місячна продукція виносить 240000 і зростає до 300000. Машинові рушниці продукувалися 3500 місячно — тепер 22000 до 30000. Продукція амуніції зросла до 150 мільйонів куль, будуть уже в акції ракетні літаки і ракети. Друга причина це те, що провідні старшини не дописали, що довело до теперішньої кризи. Це змушує його негайно виставити 25 нових дивізій і 10 танкових бригад. Це створює недостачу робітників і він просить дуче, щоб прислав йому добровільних робітників до протилітунських з'єднань для охорони німецької продукції.

**Стор. 481.** В Нормандії успішною була інвазія альянтських військ, на сході наступив розвал групи армій "Середина" у висліді великої совєтської офензиви в Галичині 13 липня 1944; альянти пробили німецький фронт 31 липня і рушили вглиб Франції, відворот німецьких з'єднань в Італії. Совєтські війська досягли Варшави; 1 серпня початок польського повстання у столиці Польщі.

2 серпня Туреччина зірвала дипломатичні зв'язки з Німеччиною. На східньому фронті хаотичний відступ німецьких з'єднань на цілому фронті, з вийнятком дивізій групи армій "Південь" на Україні, де відступ проходить зорганізовано.

**Стор. 483.** 5 серпня нарада у Гітлера; присутні: Кайтель, Ріббентроп, Антонеску. Гітлер повідомляє про обстріл Англії новою зброєю "Фау-1" і згадує про нуклеарну зброю. Треба ще чекати 10-12 місяців, бо ворог до того часу матиме успішну оборону, проти якої ми мусимо мати засіб, як не допустити до успіху тієї оборони. Існують вже різні роди зброї, про які не згадуємо з тої самої причини.

**Стор. 485.** Далі Гітлер розводиться про час Людендорфа з Першої світової війни і роки після неї. Існували тоді дві групи старшин. Одні абсолютно думали по-німецьки, себто попруському, другі наставлені були інтернаціонально, демократично. Ця друга група була проросійська, багато з них були в Росії довгий час, служили в російській армії, вони обстоювали німецько-російську співпрацю. Вони проти націонал-соціялізму.

Від 1941 року вони старалися паралічувати приготуваннядо війни з СССР, робили різні труднощі, саботували розпорядження і накази. Катастрофу в групі "Середина" спричинили зрадливі старшини в штабах, впливаючи на своїх однодумців у ключевих фронтових і штабових позиціях. Але все буде добре.

(Видавець заперечує таку версію заламання фронту і стверджує, що це націонал-соціялістична пропаганда).

**Стор. 501.** Далі Гітлер пояснив, що, відтягаючи кілька дивізій з Румунії, він не покидає її, але теж і не зможе її боронити. Антонеску пригадав, що Гітлер обіцяв з весною піти на Крим та відкинути більшовиків з України. Гітлер пояснив, що вже почалися приготування до офензиви, але з причини поганої погоди панцерна зброя просто загрузає у болоті. З тих та інших незалежних причин не можна було досі здійснити дані обіцянки.

(Заввага видавця: Очевидно, ніяких приготувань здобути Україну не було, бо до такої операції не було підстав!)

Німці були в той час у повному відступі у Франції.

20 серпня 1944 року почалася офензива на німецьку групу армій "Південь". В районі Могилева оточено 6-ту німець-

ку армію, а 22 серпня Румунія зірвала союз з Німеччиною і виповіла їй війну. 31 серпня совєтські війська зайняли Букарешт. Несподівано 5 вересня совєтський уряд виповів Болгарії війну. У виду такої ситуації Гітлер був змушений покинути Грецію і почати розбудову укріплень в західній Юґославії.

Перемир'я Фінляндії з Росією заключено 19 вересня.

**Стор. 508.** Мадярський уряд надіявся у виду совєтської офензиви, що західні потуги будуть зацікавлені у скріпленні мадярського спротиву, але так не сталося. Тоді 13 вересня 1944 р. Горті заявив, що буде далі боротися при боці німців до закінчення війни.

На нараді Гітлера з головою хорватської держави говорили про те, що хорвати втратили віру у перемогу та що треба поробити заходи, щоб англійці заняли Хорватію скоріше, як совєтські війська.

18 вересня Гітлер заповів тотальну мобілізацію німецького народу. Німцями, здібними до військової служби, треба доповнити проріджені дивізії, а на їх місце по фабриках потрібно знайти потрібне число чужинних робітників.

Ген. Кайтель на запитання відповів, що тепер є кризова ситуація в ділянці ручної зброї. Дійшло до того, що суходільним відділам повітряних збройних сил відібрано рушниці, щоб дати їх фронтовим частинам.

**Стор. 513.** Проте хорвати вимагають зброї для двох новостворених дивізій. Це тому, що козацька дивізія непевна і з наближенням ворога перейде на його сторону, а тепер грабить населення.

27 жовтня совєтська армія дійшла скорим темпом до передмість Будапешту і не було сил її затримати.

**Стор. 520.** 4 грудня 1944 р. велися наради з мадярським "фюрером нації" Шалясі і Гітлером, який заявив, що німці є в дефензиві з причини зради союзників. Якщо б не це, то "ми мали б 140 дивізій більше". Криза створилася з тої причини, що перетяжені і вичерпані війська відходять знову на фронт. 8 грудня 1944 р. продовження нарад. Гітлер звітує, що перейде до офензиви на південне крило совєтської армії, а це вповні змінить політичну ситуацію. Офензиву слід почати на весну, щоб на здобутих територіях забезпечити засіви, бо без них запанує голод.

Далі Гітлер пригадує рік 1940, в якому побачив, що брак простору і харчів вимагає опанувати схід. Інакше будуть харчеві труднощі і зменшення девіз.

**Стор. 525.** Оборона Німеччини не вдалася, бо не дописали союзники — европейські народи. Війну треба було перенести за Волгу, Кавказ, Малу Азію і в Африку. Але ці народи не мали до того зрозуміння. Годі було це зреалізувати без союзних 120 дивізій.

На сході у листопаді німці мали великі (200000 вояків) втрати. Тому на сході слід зорганізувати фронт так, щоб тільки його втримати. При відступі треба, на жаль, залишати великі припаси зброї.

**Стор. 531-533.** Гітлер роздумує над офензивами і кількістю потрібних дивізій, та на яких теренах ті дивізії можна змасувати. Стверджує, що німецьке літунство щораз слабше, а СССР має труднощі з великими віддалями фронту від баз. Населення Східньої Европи тепер бачить, що таке більшовизм, і це добре. В час нашого вмаршу у Галичину і Балтійські держави не було ні сліду захоплення більшовизмом.

На цьому книга кінчиться.

***

Якась безнадійність віє від того роду нарад і рішень, на яких голови держав і дипломати мусіли мовчки приймати до відома тези і твердження Гітлера та вислуховувати довгих мовних тирад, в яких він так любувався.

Автор книги в багатьох випадках висловлює свою думку, мотивуючи чи ні, в одному-двох словах: "Фантазія! Повна фантазія" тощо.

Справді Гітлер оперував дивізіями, які ледве мали силу нормального батальйону, і в багатьох з них більшість починали мати полонених з Червоної армії. Чи він знав дійсність? Чи вірив у те, що говорив? Чи може під впливом краху ним видуманого світу у зударі з дійсністю прийшло у нього до втрати здорового глузду.

Державні мужі і дипломати, які мусіли вислуховувати видумані для них ситуаційні можливости Гітлера, бачили і розуміли безвиглядність того роду зустрічей і монологів. Дехто старався дискутувати, але це була тільки зайва витрата часу. Інакше поводився Молотов. Згідно з Гільґрубером, Сталінський

післанець ставив тільки запитання, наприклад: Чи Гітлер погодиться на окупацію Фінляндії совєтськими військами? Чи погодиться, як Сталін уведе своїх кілька дивізій до Болгарії? Молотов їхав до Берліна з великою "охороною", яку по дорозі скидав по німецьких містечках і селах. Вертався тільки з двома чи трьома прибічниками. До Берліну їхав в осібному вагоні і мав з собою тільки течку, в якій була на дорогу ковбаса і револьвер. Вертався вже з револьвером і з десятками скринь у товаровому вагоні.

**В. Максимець**

## ТАТАРСЬКА ПОМІЧ ХМЕЛЬНИЦЬКОМУ

Покривджений чигиринським підстаростою Чаплинським, Хмельницький пробував шукати порятунку у вищих польських державних властей, але там його не дістав. Навіть на королівськім дворі не взяли його в оборону. Там лише натякнули, що він сам повинен шукати правди — шаблею. Тоді він рішився розправитись зі своїми кривдителями збройно і зачав до того солідно приготовлятись. Старався з'єднати собі до співпраці козацьких старшин та пробував дістати заграничну поміч.

Зі старшинами не було труднощів, але досить тяжко було дістати заграничну поміч. Ніхто не спішився помагати "бунтареві" проти державних властей. Єдиними, що на їх поміч міг він числити, були татари, союзники дуже непопулярні, але він не мав вибору. Віддав одному мурзі сина, який попав у козацький полон і за його посередництвом заключив з татарами договір приязні. Та гірка була та приязнь, — а Україна дорого за неї заплатила.

Після Корсунської битви (у травні 1648), де польську армію розгромлено, а її рештки, враз з обома польськими гетьманами, забрано в полон, Хмельницький перервав воєнні дії і перейшов з військом до Білої Церкви. Там відсвяткував перемогу, залишив у місті залогу з реєстрових козаків, а решту війська відпустив на відпочинок.

Татари теж "святкували" ту перемогу, але на свій лад. Розпустили загони по Україні і допускались страшних спустошень. Села і міста грабували і палили, а населення гнали в ясир або вбивали. Був такий випадок, де селяни вийшли з процесією вітати татар як своїх визволителів, а вони процесію вирубали, а село пограбили і спалили. Лише трьом щасливцям вдалося вирватись із тої зустрічі. Двісті тисяч людей з України пігнали наші "союзники" в татарську неволю.

Коли пізніше поляки спровокували нові бої і зазнали болючих втрат, татари зрадили Хмельницького і пішли полякам на уступки.

Хмельницький окружив поляків у Збаражі і відтяв їм доставу. Вони переживали тяжкі часи і писали до короля розпучливі листи. Король пішов їм на поміч. Коли Хмельницький довідався, що король вже під Зборовом і там чекає на направу моста, незамітно відтягнув свої головні сили з-під Збаража і підпровадив під Зборів. Там укрив їх старанно у лісі, а сам виліз на високого дуба, оглянув розложення польських військ і вдарив на них несподівано саме, як переправлялися через Стрипу. То було після дощу. Ріка вилляла, мости були зірвані, а довкола велике болото. Зчинилася метушня, у якій згинуло 4000 польської шляхти. Хмельницький окружив поляків враз з королем і створив для них безвихідну ситуацію. Але саме тоді хан зрадив Хмельницького і змусив до замирення, а рівночасно загрозив, що перейде на польський бік, як Хмельницький буде ставити високі мирові умови. Так Хмельницький був приневолений заключити Зборівський договір і випустити поляків з окруження, а поляки, як на глум, ще назвали той договір "актом королівської ласки". У тім договорі для себе хан виміг від короля дозвіл на ясир з України і то з тих земель, що були під козацькою владою.

У виконанні тої точки татари ограбили, спалили, забрали в ясир або вирубали: Заслав, Межибож, Ямпіль і 80 інших місцевостей. Хмельницький вислав з татарами козаків під проводом полковників Небаби і Нечая для нагляду, щоб не брали більше, як було у договорі, а народ зрозумів це так, що Хмельницький помагає татарам набирати ясир. З великими жалями і обуренням народ слав на його адресу прокльони.

Навесні 1651 р. поляки знову готовились до війни з козаками і збирали велике військо коло Сокаля і Володимира. До

них мала прилучитися третя група, що стояла під командою гетьмана Калиновського під Камінцем. Ті окремі групи можна було легко розбити. І Хмельницький повинен був вдарити на них, поки вони не злучились. Але хан радив йому у більші битви без нього не встрявати, а сам не появлявся. З інших джерел Хмельницький довідався,що хан чекав на вислід першої битви, а це свідчило, що татари непевні союзники.

В час перемаршу польських військ під Берестечко, їх також можна було розбити, бо у них не було порядку, ні дисципліни. Перемарш відбувався хаотично. Ніхто нікого не слухав і, як казали, "цо панек, то хцял биць гетманек". Але Хмельницький чекав на хана і не пробував їх атакувати.

Зволікання з наступом на поляків дало їм можливість вибрати кращий терен під їх табір, що теж мало вплив на вислід битви під Берестечком.

А бої під Берестечком заповідалися незле. При першій зустрічі козаки розгромили роз'їзд Вишневецького. А коли на другий день польська кавалерія загналася далеко наперед, козаки обскочили її із засідок і розбили. У бою згинуло 7000 польської кавалерії і у козацькі руки попало 28 хоругов. Між ними прапор Потоцького.

Та наступного дня, саме перед вирішальною битвою, татари, без порозуміння з Хмельницьким, зачали відступати. Хмельницький поїхав, щоб їх затримати, а вони ще і його забрали з собою. Залишені в часі запеклих боїв без свого вождя, козаки мусіли відступити, але завдали полякам таких втрат, що вони не були в силі використати своєї перемоги.

У грудні 1653 р. король Ян Казимир ще раз пробував знищити козаків, але Хмельницький окружив його під Жванцем і знову створив для нього безвихідну ситуацію. Та татари і тим разом зрадили козаків і без них погодилися з поляками. Для себе добились від короля дозволу брати ясир з України протягом 40 днів. Такого спустошення до того часу татари ще не робили. Сотки осель пустили з димом, а сотки тисяч українського населення пігнали у ясир.

Жалюгідний образ представляла собою Україна в тих околицях, куди перейшли наші "союзники". Образ тих околиць описує тодішній польський учасник боїв в Україні двома реченнями: "Ні села, ні міста, лише поле і попіл. Ні людей, ні живих звірят, лише птацтво у повітрі".

Так виглядала татарська поміч. Ми від наших союзників-татар зазнали більше шкоди, як від наших ворогів. А найбільш болючо відчув Хмельницький те, що татари не дали йому зреалізувати його плянів — відновити українську державу. Бо скільки разів він переміг поляків і міг диктувати їм свої мирові умови, татари змушували його резиґнувати з його вимог.

Після Корсунської битви, коли поляки лишились без короля, без війська і без уряду, і коли не було кому ставити йому спротиву, Хмельницький не повинен був переривати воєнних дій, а довести справу до кінця. А перш за все треба було унезалежнитися від татар і розбудувати свою армію до таких розмірів, щоб татар можна було відіслати додому.




**ВИСИЛКА ПАЧОК В УКРАЇНУ.**

- **ПЕРШОЯКІСНІ АНГЛІЙСЬКІ МАТЕРІЯЛИ**
- **ПОМІРКОВАНІ ЦІНИ**
- **ДОВГОЛІТНИЙ ДОСВІД**
- **ШВИДКА І СОЛІДНА ОБСЛУГА**

При замовленнях повище 200 дол. уділяємо знижку.
Кождий замовляючий має нагоду брати участь у нашій
ВЕСНЯНІЙ ЛОТЕРІЇ

Достава пачки з Англії 4 до 6 тижнів часу, лет. поштою 20 днів.
Висилаємо теж до Польщі:
**лікарства, харчеві посилки, светерки**
**або переказуємо гроші через ПКО чи долярові бонди.**

Пишіть по близщі інформації:

**BROWNEJONES LTD**

**1 NORFOLK PLACE, LONDON, W2 1QN ENGLAND**

Tel. 01 723 2797

**INTERNATIONAL MAIL ORDER HOUSE**

(Відділ Української Кооперативи “Нова Фортуна”)




# *Люди і опінії*

М. Сулима

## ВІЙСЬКОВА НЕЗДАРНІСТЬ

На похибках минулого нові покоління вчаться, як уникати нових похибок. Але, на жаль, людина є й на те людиною, щоб помилятися. Бо помилялися навіть генії. Звичайно краще є говорити про світлі події та успіхи. Ми й те робимо, ми не любимо критично аналізувати причини невдач. У споминах багатьох сучасників відродження нашої державности в добу Першої світової війни є чимало критики та оправдань на те, чому ми програли. Одначе всі ці оцінки є суб'єктивними поглядами різних осіб. Немає в нас фахових аналіз наших, як і політичних, так і мілітарних дій, наших провідників і полководців.

Це саме стосується також нашої давнішої історії. Наша історіографія не є така бідна, як комусь може здаватися. Від "Повісті временних літ" почерез літописи та численні монографії наших істориків, як Н. Костомаров, В. Антонович, В. Липинський, Д. Дорошенко, Д. Багалій, М. Грушевський, Б. Крупницький, А. Оглоблин, Н. Чубатий, Н. Полонська-Василенко та багато інших, ми маємо добрі студії майже усіх ділянок життя нашого народу. Одначе ми не маємо мілітарної історії України; нам брак монографій про наших полководців, про князів таких, як Олег Віщий, Святослав Завойовник, Володимир Великий, Володимир Мономах, Ярослав Осмомисл, Роман Мстиславич, король Данило Романович. За мало в нас написано про гетьманів, як Петро Сагайдачний, Іван Сулима, Іван Виговський, Петро Дорошенко, Іван Мазепа; так само за мало розроблено визначні постаті таких полководців, як Іван Богун, Іван Підкова й багато, багато інших. Вже краще справа мається з постатями, що творили

військову історію наших визвольних змагань і боротьбу Української Повстанської Армії.

### Історія — це історія воєн

Коли ми вчитуємося в античну, середнєвічну, чи навіть у новітню історії, мусимо ствердити, що війни були перманентним явищем історії кожного народу, який або боронив своєї території, або добував землі сусідів. Впродовж історії існували імперії; тим самим велися імперіялістичні війни, що мали за ціль покорити все, що можна було покорити. Такою була імперія персів, створена королем Киром, імперія Олександра Великого, Римська імперія, імперія Карла Великого, імперія Чінґісхана, Оттоманська імперія, еспанська, португальська, голляндська, англійська, німецька та вкінці остання імперія московська. Всі вони змагали до створення світової імперії; всі вони змагали реформувати покорені спільноти "на своє копито". Війни вносили динаміку в історію людства, бо вони були викликом, на який приходили реакції — визвольні рухи. Після Другої світової війни ми мали багато менших воєн; під сучасну пору проходять то тут то там партизанські війни з метою повалити противні ідеологічні системи.

Колишні війни кінчалися успіхом геройських полководців. Зі зростом военної техніки маліла роля полководців. Часто кількість военного матеріялу, чи брак його, були вирішальні, а не геніяльність генералів. На майбутню (правдоподібну нуклеарну) війну вплив матимуть не так генерали генеральних штабів, як вишколені техніки нових родів зброї у повітрі, під водами океанів, чи на суходолі; очевидно, прецизність нової зброї, як також елемент часу гратимуть вирішальну ролю у війні. Поразки в дотеперішніх війнах наступали внаслідок нездарности полководців. Про цю проблему можна читати в книжці англійського психолога Н. Діксона: Norman E. Dixon: On the psychology of military incompetence. London. Jonathan Cape, 1976. 448 с.

Професор Діксон накреслює в своїй студії тільки помилки англійських військових командирів за останніх сто років. Говорити про всі помилки полководців світової історії було б немислимим підприємством, коли на початку було сказано, що історія людства — це історія воєн. Наша нація не є войовнича, тому й наша військова історія не така ба-

гата. Знавці воєнного діла могли б сміло написати історію воєн українського народу для самої історії, а не з метою плекати мілітаризм.

### Некомпетентні генерали

Перш усього така некомпетентність виявилася в Кримській війні, що її вела Росія проти Туреччини та її союзників — Англії та Франції — впродовж років 1853 до 1856. Згаданий автор цитує опінію "Енциклопедії Брітаніка", яка твердить, що Кримську війну лиш треба згадувати тому, що вона являла собою найгірше ведену воєнну кампанію в історії Великої Брітанії. Чим старші віком були офіцери, тим більше виявили вони нездарности; вершком її був сам головнокомандуючий англійських військ 67-літній лорд Реглен. Він не любив мати якийнебудь особистий зв'язок із офіцерами та не любив видавати наказів. Англійські частини втратили 35 відсотків вояків, але не в баталіях, а від холери, браку харчів, медичної опіки, від дизентерії, а головно від холоду, на який провід не приготовив армії. В останніх сутичках, коли прийшлося добувати передмістя Сеі атополя, англійські частини в двох годинах втратили дві і пів тисячі вбитих через нездарний плян командування. Англія мала всіх втрат 18 тисяч вояків.

В Бурській війні, яка велася від 1899 року до 1902 між Брітанією та двома голляндськими колоніями в Південній Африці — Трансвалією та Оранією — бурський генерал Люїс Бота розгромив англійські військові сили під командою генерала сера Редверса Буллера. Всі військові знавці не могли пізніше вийти з дива, як цей генерал одержав команду над армією, не маючи на це жодних кваліфікацій. Через його нездарність брітанці втратили 22 тисячі вояків, з того 16 тисяч від хворіб. Один з його генералів так "списався", що втратив 1139 вбитими в той час, коли бури втратили тільки 6 вояків.

Автор згадує розгром англійських частин під командою генерала Вальполя, який в році 1858 з метою зліквідувати повстання гіндусів, післав частини здобувати твердиню над рікою Ґанґ, не провіривши довколишнього терену. Подібну долю зустрів англійський відділ з чотири і пів тисячі вояків у першій війні проти Афганістану, коли горстка афганських партизан розгромила біля Кабуль англійців.

Із доби Першої світової війни автор згадує тільки фіяско, яке потерпів експедиційний корпус у Ґалліполі, як також брітанські частини в Франції. В час одного дня офензиви альянтів над річкою Сом у Франції брітанський корпус втратив 57 тисяч вояків. Це найбільша втрата армії впродовж одного дня в цілій історії воєн. Так само через брак відповідної розвідки скінчилася поразкою танкова офензива англійців в листопаді 1917 р. біля французького містечка Камбре. Німецькі гармати розторощили понад триста танків; на полі бою лягло шість тисяч англійських вояків.

Мало хто знає про трагедію облоги міста Кут в Іраку. Велика Брітанія втримувала в Мезопотамії війська для охорони англійських нафтових потреб. Коли в 1915 р. Туреччина вступила у війну по боці центральних держав, вона обложила твердиню Кут. З метою відтяжити залогу, з Індії під командою генерала сера Тавнсгенда було вислано боєві відділи, які під час маршу (250 миль) втратили 7000; залога втратила 1600 вояків; намагання відтяжити залогу коштувало нових 23000 жертв; коли після 143 днів облоги турки таки добули Кут, в полон попало 13000 англійців, з яких 7000 померло в турецькому полоні. Все це наступило внаслідок поганої калькуляції командуючого генерала.

**Друга світова війна**

Коли автор Діксон переходить до випадків військової нездарности Брітанії, він, як приклад, наводить упадок Сінґапуру, трагедію Дункірку, упадок Тобруку та нещасний наступ на голляндське місто Арнгем. Сінґапур вважався найсильнішою морською твердинею Брітанської імперії. Положений на кінці Маляйського півострова, він служив за ворота Европи до Азії. Впродовж дев'ять тижнів, від грудня 1941 р. до лютого 1942 р., ця потужна твердиня впала в руки японської армії, яка, немов кубло мурашків, обсіла терени Азії у свому невпинному поході. Був затоплений воєнний корабель "Прінц оф Вейлз" і крейсер "Ріпалз". Упадок Сінґапуру започаткував смерть колоніялізму в Азії. Привід до трагедії був брак інтеліґентного пляну оборони, за що відповідав командуючий генерал Персіваль. Сінґапур коштував англійців 138000 жертв. Автор вважає, що альянти виграли Другу світову війну завдяки трагедії у французькому порті Дункірку. Англія була ки-

нула на европейський континент "Брітанські експедиційні сили", серед них і канадців і австралійців. Десант у Дункірку не вдався. Німецькі змоторизовані дивізії під командою генерала фон Рундштедта намагалися взяти в перстень не лише брітанські, але також французькі відділи під командою генерала Вейґанда та бельгійські з'єднання. Між травнем і червнем 1940 р. альянти, вживаючи сотень кораблів і човнів, вспіли забрати з побереж Дункірку майже чотириста-тисячну армію. Очевидно, що альянти понесли великі втрати в людях, а на пісках Дункірку покинули сотні танків і різнорідної зброї. Дункірк став символом мілітарної нездарности.

Великою трагедією була облога міста Тобрук, яка коштувала Англію 35000 жертв. Тобрук лежить у сьогоднішній Лівії. Його англійці були розбудували як потужну твердиню. Генерал Роммель розпочав з Тунісу свою кампанію в Північній Африці зі своїм "Африканським корпусом" з метою здобути ціле побережжя та дійти до Александрії в Єгипті й тим ударити по брітанській імперії. Хоча Головне німецьке командування не вважало цієї кампанії важливою і Роммелеві завжди бракувало постачання, все таки він своєю хитрістю поносив перемоги над брітанцями та гнав їх перед собою аж до кордонів Єгипту. Тобрук упав в руки Роммеля щойно в червні 1942 р., хоч намагання його добути тягнулися довго. Роммель прозваний "пустинним лисом", після здобуття Тобруку, одержав ранґу фельдмаршала у віці 50 років. Зате головнокомандуючий брітанських військ, маршал Вейвел, був замінений на свому пості маршалом Овчінлеком.

Щодо фатальної битви біля Арнгем, що лежить у північній Голляндії сказано таке: Згідно з пляном головнокомандуючого брітанськими збройними силами, маршала Монтґомері, брітанська 1-ша парашутна дивізія мала здобути та вдержати мостовий причілок через ріку Рейн, у той час коли танки 30-го Корпусу 2-ої армії мали швидкими темпами опанувати Голляндію у марші на Берлін. Якщо б цей плян був вдався, війна була б скоротилася на місяць. Але альянти не знали, що німці мали ще сильні з'єднання, які розторощили парашутну дивізію. Біля 17000 альянтського війська впали жертвою. Так само голляндське цивільне населення понесло втрати кількох тисяч. Автор порівнює цю катастрофу з десантом кубинців у "Свинячій затоці" з метою опанувати Кубу. Автор го-

ворить тільки про нездарні брітанські військові дії; тим самим немає тут згадки про найбільше військове фіяско — наказ Гітлера замкнутій армії маршала Павлюса в Сталінграді боротись до останнього чоловіка. Це коштувала німців чверть мільйона жертв.

### Військові організації

В другій частині своєї студії Діксон характеризує психологію військових організацій і дає сильветку військових командирів. Щодо мілітарної нездарности він дає такі висновки: а) вона може бути твором несумлінних і мстивих істориків; б) на катастрофу могли вплинути чинники немілітарні, як брак необхідного матеріялу, погода чи брак щастя; в) кожна з таких військових дій була експериментом, і не знати, чи поразка не була б більшою, коли б було застосовано цілком відмінний плян. Багато воєнних аналітиків твердить, наприклад, що коли б Гітлер був пішов на Москву, як це було в первісному пляні, а не казав перекидати великі армії з метою маршувати на Україну з Смоленська, може б Німеччина була здобула Москву та перемогу, а може було б сталося ще гірше...

Мілітарна нездарність включає, на думку автора, такі елементи.

1. Поважна розтрата людських ресурсів.
2. Консерватизм, що спиняє зміну перестарілої тактики.
3. Нахил до іґнорування інформації, відмінної від сподіваної.
4. Тенденція недоцінювати ворога (Це наша спеціяльність — М. С.).
5. Нерішучість.
6. Впертість робити задумане діло, хоча ситуація змінилася.
7. Невміння використати часткову сприятливу нагоду.
8. Неспроможність перевести необхідну розвідку.
9. Віра в силу, а не в хитрість.
10. Невміння вжити хитрости.
11. Намагання знаходити "козла відпущення".
12. Неправдиві повідомлення з подій на фронті.
13. Залюблення в фронтальні атаки.
14. Віра в якесь уроєне щастя.

Автор підкреслює, що кваліфікації головнокомандуючого причиняться до успіху або поразки війська. Військова кар'єра ніколи не притягала геніяльних умів. Він наводить цитати думок інших знавців, які твердять, що всі поразку були внаслідок глупоти. Іронія долі є, каже автор, що командири, які є дуже вразливі на невдачі чи успіхи, звичайно роблять найбільше похибок. Нервовість і бажання якнайшвидше реаґувати звичайно веде до нераціональних рішень і катастрофи. Згідно з поглядом славного німецького теоретика та стратега війни фон Клявзевіца, у війні всі речі є прості, але саме ця простота робить їх трудними. Військо і організації, каже автор, впливають на нездарність, бо примушують військовиків робити речі, які не ведуть до успіху; вони теж притягають у свої лави та дають аванси людям, яким бракує як і розуму, так і особистости. Мілітаризм — цебто намагання розвинути у військовиків аґресивність, на його думку, більше спинює, ніж розвиває, почуття боротьби. Величина модерних армій не сприяє витворенню духа спільноти в армії. Великих труднощів натрапляє влити в рекрутів почуття послуху та настроїти їх ворожо до противника. В системі, де треба вживати і нагород і кар, важко знайти справедливий розподіл. Система вишколу може теж сильно вплинути на мораль вояка. Колись сама сила та відвага рішала про вартість вояка; сьогодні, при зрості техніки, величезну ролю відіграє інтеліґенція вояка. Потяг до військової організації має два стимули: шляхетне бажання служити спільноті, як вияв патріотизму, та почуття захисту перед життєвими непевностями й вродженим страхом. На думку автора мілітаризм зродився з того, що людський інстинкт до аґресії обернуто у професію. Армії не зможуть функціонувати, якщо не буде видано сотень наказів, розпоряджень, якщо не буде дисципліни, порядку та салютування. Знову ж цей свого роду тоталітаризм притягає тільки індивідумів, які не грішать інтеліґенцією. Військові організації вимагають безоглядного послуху, чого не кожна одиниця може знести. Субординація веде до роблення військової кар'єри. Переборщеність контролі та сліпе виконування наказів стоять на перешкоді у веденні великих воєнних дій. Діксон висловлює погляд, що нашу духовість творять три складники: інстинкт, інтелект і мораль; тим самим ми родимося з інстинктами, набуваємо розум, вкінці розвиваємо свідомість моралі.

Через цілі покоління, а головно в середновіччі, від військової людини вимагалося стійкости характеру. Завжди існували закони чести та лицарства. Це останнє в модерні часи почало зникати. Хто ламав військові правила, на того падало почуття вини та сорому. Армія є середовищем, де росте велике число снобів, особливо серед тих, які через своє соціяльне становище не почуваються дуже безпечно. Мілітаристичне наставлення зменшує боягузтво. Автор підкреслює, що військовики не люблять "бабськости", погорджують жінками, які хотіли б грати ролю мужчин, хоча військовики тільки те й роблять, що ввесь час балакають про жінок і про секс.

**Роля провідника**

Військова нездарність наступає внаслідок того, що полководцям бракує елементів провідництва. Військові провідники не виростають, а їх іменують і вони мають незвичайну владу над підчиненими. В дійсності їхня влада є авторитарна; вони не рахуються з почуваннями собі підчинених. Завданням колководців є витягнути зі своїх вояків якнайбільше. Їм це вдається, бо у воєнних ситуаціях просте вояцтво почувається зданим на ласку свого провідника (особливо у важких ситуаціях).

Ідеальним військовим провідником є той, хто вміє поєднати своє вміння з прикметами суспільного співжиття, вояцтвом і героїзмом. Військова нездарність проявлялася часто тоді, коли провідникам бракує відваги, як також рішучости діяти. Старші провідники є більше обережні та через те нездатні робити необхідні швидкі рішення. Боязнь, щоб не поповнити похибки, впливає часто на рішення командира. Вояки завжди мають більше довір'я до провідника, який є освічений, ніж когось без необхідної освіти. Вишкіл має причинитися до фізичної справности вояка. Від офіцера вимагається більше, ніж від простого вояка.

Дуже амбітні провідники часом дають завдання, які вкінці виявляють тільки витрату часу та енергії, як також заламують мораль вояцтва. Відваги не можна навчити; зате ініціятиву та відповідальність можна защепити. В армії панує кастовість; навіть більшовики переконалися, що генерал є генералом, а солдат солдатом: зрівнювати їх — значить знищити мораль армії. Правда, сьогодні армії є більше здемократи-

зовані. Раніше офіцери виходили тільки з кляси аристократів; сьогодні здібність рішає про те, хто може авансувати у війську, а хто ні. Загальна військова служба, на думку одного з військових аналітиків, не зробила армій більш цивілізованими; зате вона більше змілітаризувала спільноту. Якщо йдеться про військові осяги, то в кожній військовій організації легше офіцерам добути відзначення, ніж звичайному воякові. Ієрархічна побудова військових організацій є полем до попису та збуджує амбіцію кожного вояка відзначитися та добути вищий ступінь. Автор відрізняє два типи військовиків: одні сміливо змагаються заняти вищі становища в організації, вони почувають свою незалежність і їх підганяє амбіція; другі — почуваються залежні та діють зі страху перед невдачею; їхні акції є патологічні; вони можуть вживати навіть нечесних засобів, щоб тільки робити кар'єру. Кожний вояк змагає здобути особистий успіх; одні роблять це скромно; другі вживають фанфар. Успіхи, на думку автора, здобувають ті, які:

1. Мають більше професійної заправи.

2. Мають кращу пам'ять, щоб докінчити те, що вже було почате.

3. Вибирають до співпраці компетентних людей, а не приятелів.

4. Є більше діяльні в своїй організації.

Назагал, на думку автора, кожний може дійти до вершка влади в мілітарній організації, якщо він вміє підчинятися своїм зверхникам, якщо посідає відвагу та вміє пристосуватися до змінних обставин. В армії переважає дух авторитаризму; автор твердить, що люди просякнуті ним не є гнучкі, більш безвідповідальні, не люблять полягати на інформації про ворога; не доцінюють ворога. Авторитарність вбиває ініціятиву; вона вимагає сліпого послуху та веде до нелюдяних вчинків. Як приклад, автор подає звірські злочини ес-есів. Вона теж породжує уроєння про "надлюдину".

Владу над вояками мають офіцери. Їхнє завдання — виховати твердих бійців, готових битися в свідомості, що, якщо вони не виконуватимуть приказів і обов'язків, їхнє майбутнє буде непевне. Очевидно, що вояцтво живе стало під напругою душі, яка негативно відбивається на діях армій. Метою військового виховання є вбити у вояків страх, відучити їх від

анархії та збудити аґресивного духа. Хоча існувала військова нездарність, всетаки Англія вигравала війни. Висновок із цього: перемога часто не залежить від чисто військових чинників.

Автор наводить погляди інших, наприклад, один твердить, що спільнота не терпить від аґресивности людей, але від того, що вбила в одиницях саме дух аґресивности. (Чи це не стосується нашої спільноти під совєтським режимом? М. С.?) Погано, коли вже в дитячих роках є намагання вбити в дитині емоції та держави її в дуже суворій дисципліні. З цього постають особисті бунти і відчуження або психіка ягнятка, в якій бачиться божків у своїх зверхниках. Особистості з нахилом до авторитарности походять з родин, які виявляють незвичайне бажання задержати свої соціяльні статуси. У висліді авторитарного вишколу є наставлення на кари за всякі найменші провини. Нестабільність характеру аж ніяк не творить розумного проводу.

**Про найгірших і найліпших**

В третій частині книжки автор Діксон накреслює сильветку воєнних вождів, які через свій догматизм, самолюбство та впертість доводили до трагедій армій і нації. Їм він протиставить здібних командирів, які мали довір'я до себе, не користувалися авторитарним підходом до проблем і виявили себе гнучкими в воєнних діях, що приносило їм перемогу.

На першому місці найгіршого вождя, який своєю нездарністю загирив долю Німеччини, був Гітлер. Хоча його політичні потягнення були знаменні, у військовому ділі він виявив себе патологічно хворим, неуступчивим впертюхом, який не вмів діяти холоднокровно, з розмислом, а навпаки видавав рішення під впливом вибухів люті та фантазування. Меґаломанія, бажання помсти, брак витривалости — оці всі прикмети довели до поразки Гітлерового змагання за панування над Европою та світом. Гітлер не виявляв ніде респекту до людини; не мав співчуття до терпінь, що їх довелося переносити воякам у зимовому марші на сході. Він легковажив силу противника, бо уроїв собі про вищість "ґерманської надлюдини". Він підвищував у ранзі підлизників. Він через свою нерішеність прогавив нагоду знищити альянтські війська в Дюнкірку; не дав наказу в час переправитися через річку Неву й тим самим примусити Ленінґрад здатися; він завинив у тому, що альянти могли зробити десант у Франції.

Одним із найкращих полководців історії автор вважає генерала Веллінгтона, який вмів оцінити вартість противника, використати нові технічні зміни, давав аванси за боєву вмілість, незвичайно сумлінно укладав пляни боротьби та не мав у собі нічого, що нагадувало б тоталітарне мислення.

Наполеон, хоч був незвичайно амбітний, жорсткий і деспотичний, не був автократом; він умів оцінити та нагородити вояцьку вмілість і мав дар робити швидкі рішення. Не був зарозумілий і допускав відмінність думки своїх підчинених. Так само адмірала Нельсона автор вважає за одного з найбільших морських вождів. Він мав глибоке політичне розуміння проблем, був відкритий до думок других.

Німеччина видала багато здібних генералів, серед яких вирізняється постать фельдмаршала Роммеля. Він був найперше патріотом і лояльним вояком; мав здібність свобідно думати, тому ніяк не міг бути прихильником ідеології націонал-соціялістичної партії. Він був проти брутальности ес-есівських частин. Автор зачислює до успішних полководців останнього сторіччя: короля племени Зулю — Шаку, адмірала брітанської фльоти під час Першої світової війни — Фішера; генерала Т. Е. Лоренса, Елленбі, маршала лорда Сліма. З-поміж совєтських полководців автор накреслює прихильну сильветку маршала Жукова. Він вважає його найбільш інтелігентним і відважним військовиком. Сталін його уснув від проводу тому, що Жуков був незвичайно популярний і мав відвагу критикувати Сталіна за його недоречні накази.

До великих полководців автор додає японського адмірала Ямамото, німецького генерала Ґудеріяна і американського генерала Д. МекАртура, не зважаючи на його авторитарність. До списка успішних полководців, які мали навіть багато неприємних прикмет характеру, бо були амбітні, вперті та зорозумілі, автор зачисляє ще маршала Монтґомері, лорда Кіченера та маршала Даглеса Гейга, який був головнокомандуючим брітанських армій в Західній Европі в роках 1915-1918.

Можна дискутувати, чи теорія висунута автором — що авторитаризм військової організації та військових провідників веде до невдач у військових діях — є вірна. Є чейже багато військових невдач і катастроф, яких розумом не можна ніяк пояснити. Назагал, автор дає багато цікавого історичного матеріялу.

## ПОСВЯЧЕННЯ ПАМ'ЯТНИКА У ФЕЛЬДБАХУ

Кажуть: культурні народи шанують поляглих воїнів і зберігають їх пам'ять. Культ поляглих серед нашого народу поширений, і його плекається з відданням і пієтизмом. Свідчать про це численні могили-пам'ятники розкидані по цілій Україні. Доля не поскупила тяжких переживань нашому народові. Він безупинно боровся і бореться в обороні своєї батьківщини і за свою самостійність на своїх рідних землях, а деяким довелося боротися і полягти за ті самі свої ідеали не на своїй, а на чужій землі.

В останніх днях 2-ої світової війни 1 дивізія УНА звела тяжкі бої з наступаючою Червоною армією в околиці Фельдбаху, на південний схід від міста Ґрацу. Там втратила вона багато поляглими й пораненими.

По війні наші друзі з Німеччини, Братство "Броди-Лев" та з ОбВУ з Великої Брітанії відшукували могили поляглих побратимів та, де тільки було можливо, будували зчасом на кладовищах пам'ятники. Так стоять тепер пам'ятники у Санкт Штефан, Бінрбаум, Ґнас, Траутмансдорф, Ґляйхенберґ і Фельдбаху.



**Посвячення пам'ятника в Фельдбаху, 30 травня 1981 р. Частина почесних гостей. Сидять зліва С. Фостун, пол. Є. Рен, М. Бігус, М. Малецький, стоїть О. Сокольський.**

29 травня ц. р. у всіх цих місцевостях біля пам'ятників о. д-р Олександер Дзерович, парох Греко-католицької церкви св. Варвари з Відня, та о. крилошанин Михайло Ратушинський, кол. священик Дивізії та капелян ОбВУ з Англії, відправили панахиди при участі побратимів, прибулих з різних країн.

30 травня відбулося посвячення пам'ятника воїнам 1-ої Української Дивізії в самому місті Фельдбаху. Австрійська газета "Зоннтаґспост" від 7 червня 1981 р. так реферує ці святкування: "На головній площі міста Фельдбаху посвячено пам'ятник поляглим воїнам 1-ої Української Дивізії при участи вояків з різних країн світу. Головну площу Фельдбаху виповнили прапори і почесні відзначення багатьох вояцьких організацій. Відзначалася одначе присутність вояків 1-ої Української Дивізі, які прибули на посвячення пам'ятника з Америки, Англії і різних европейських країн.

Посадник міста. А. Гармтодт пригадав дещо з багатої в події історії міста Фельдбаху. Воно, положене в граничній смузі, було тисячоліттями "брамою до Сходу". Люди не мали ніколи спокою на цім клаптику землі. Як тільки кінчали відбудовуватися, нова війна вже знову приносила знищення. Пам'ятник у Фельдбаху побудовано в пам'ять тих українських вояків, які в околицях Фельдбаху полягли в місяцях квітень-травень 1945 року".

**Пропам'ятна таблиця поляглим, вмурована у церкві св. Варвари в Відні, посвячена 24 травня 1981 року.**

Згодом виголосив промову президент австрійського федерального "Камерадшафтсбунду" майор резерви, дипломований інженер Отто Яус (Jaus). Він сказав, що пам'ятники, як цей у Фельдбаху, це — місця суму і жалоби. Висловлював надії, що такі пам'ятники повинні змушувати людей стреміти до такого стану, в якому того роду пам'ятників не треба буде будувати. Власне вояки, для яких оці пам'ятники ставлять, завжди найбільше терплять. Тому кожний, який пережив війну, старається зробити усе у своїх можливостях, щоб не допустити до наступної війни.

Пам'ятник посвятили місцевий парох декан о. Леопольд, о. Паладій Дубицький, о. Михайло Ратушинський і о. О. Остгайм-Дзерович.

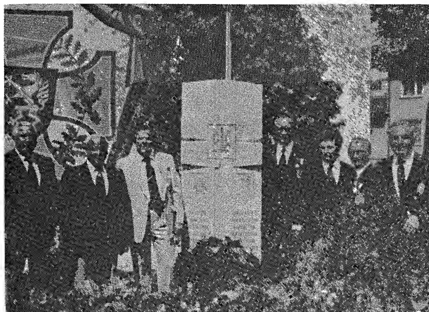
Оцю величаву зустріч зорганізував Сепп Мауререр, керівник місцевого відділу "Камерадшафсбунду". Присутні представники з різних країн висловили йому признання за свято, яке зближує народи, — свято мира". (Вільний переклад з німецької мови).

Від українців промовляв по-німецькому М. Малецький, голова Головної управи Братства кол. вояків 1-ої УД УНА, а від ОбВУ промовляв по-українському голова Головної управи пор. Богдан Микитин (перекладав по-німецьки Р. Дебрицький — обі промови друкуємо на іншому місці).

По полудні цього ж дня представники Братства та ОбВУ взяли участь у відправі біля пам'ятника поляглих німецьких і австрійських парашутистів, а увечорі відбувся товариський вечір.

Тиждень перед тим, тобто 24 травня у Відні в Греко-католицькій церкві св. Варвари відбулося відкриття пропам'ятної таблиці поляглим в 2-ій світовій війні українців. По відкритті відбувся спільний обід у одному з віденських ресторанів при участі українців згуртованих біля парафії св. Варвари та інших.

У поворотній з Фельдбаху дорозі побратими з Англії та представники Братства взяли участь у панахидах та зложили вінки на Мюнхенському цвинтарі "Вальдфрідгоф" під пам'ятником поставленим в пам'ять поляглим за волю України та на могилах сл. п. Степана Бандери і Лева Ребета.



**Новопосвячений пам'ятник в Фельдбаху.**

**Від ліва: О. Торищак, д-р О. Сокольський, д-р В. Сірський, М. Кучер, п-і Я. Диба, Ю. Диба і Л. Бабій.**

Перебуваючи кілька днів разом, старі друзі по зброї — дивізійники — з різних теренів мешкання (Канада, США, Аргентіна — О. Ткачук, Велика Брітанія, Німеччина, Австрія) скоро знайшли спільну мову і краще зрозуміння обопільних проблем. Треба сподіватися, що оцяя зустріч посилить співпрацю наших комбатантських організацій, зокрема тих з північно-американського терену і Великої Брітанії. Здається, якщо мова про загально-українські справи, в нас немає суттєвої різниці думок.

Згадуючи ще раз оці святкування та діяльність, пов'язану з опікою могил наших поляглих в Австрії, хочеться висловити дійсно щире признання усім цим нашим побратимам і організаціям, зокрема Крайовій Управі Братства в Німеччині, Братству "Броди-Лев" та ОбВУ за зложену ними працю і труд.

## СЛОВО Б. МИКИТИНА,

**Голови Об'єднання б. Вояків Українців Великої Брітанії на святі в Фельдбаху 30 травня 1981 р.**

Всечесні Отці, Достойні Гості,
Дорогі Побратими, шановні Пані і Панове!

Сьогодні ми здійснили велике пам'ятне діло, може навіть історичного значення. Відкривши та посвятивши цей прегарний пам'ятник у честь і пошану поляглим воїнам 1-ої УД УНА, котрі 36 років тому полягли на фронті в обороні цієї чудової країни — Австрії. Сини далекої соняшної України боронили цю країну від наступаючих переможних совєтських армій, що заливали центральну Европу, й в нерівній боротьбі клали своє молоде життя та росили своєю кров'ю цю австрійську землю.

Вони не полягли в ім'я загарбництва, поневолення, панування, а поклали своє життя в обороні людських ідеалів — волі, справедливости і гідности людини і народу, тобто в обороні тих уселюдських ідеалів, що їх безцеремонно й брутально топтали чоботища совєтських наступальних армій.

Їхню велику й святу жертву гідно оцінив австрійський народ, і вшановує їхню пам'ять, як друзів, приятелів, котрі полягли в обороні проти спільного ворога цієї землі. Тому й зберігаються воєнні цвинтарі, на яких поховонені поляглі воїни 1-ої УД УНА і стоять на них гарні пам'ятники, що їх спорудило Братство "Броди-Лев". Сьогодні такий пам'ятник ми відкрили, споруджений спільними зусиллями наших комбатантських організацій: ОбВУ, Братства кол. Вояків 1-ої УД УНА і Братства "Броди-Лев".

Цей пам'ятник залишиться довготривалим свідком нашої пошани поляглим побратимам. Залишиться як історична пам'ятка в цьому місті, яка завжди пригадуватиме його жителям, що в обороні цього міста й країни полягли в боях сини далекої української нації. А всім туристам цей пам'ятник говоритиме про українських воїнів, що поклали своє життя за здійснення великих людських ідеалів.

Хай цей пам'ятник у пошану і честь молодих українських вояків збережеться віками в цьому місті, висловлюючи нашу сердечну подяку міській раді м. Фельдбаху за дозвіл спорудити цей пам'ятник, а також і австрійським комбатантським організаціям за всесторонню дружню допомову, ми спільно радіємо, що довершили цього великого діла.

Всім нашим австрійським приятелям наша найсердечніша подяка за їхню допомогу в цьому ділі.

Хай мені буде вільно теж висловити подяку Головній Управі Братства кол. Вояків 1-ої УД УНА і Управі Братства "Броди-Лев" за їхню співучасть у здійсненні цього пам'яткового діла. Дякую в імені Головної Управи ОБВУ сердечно всечеснішим отцям за молитви і посвячення пам'ятника, а також усім учасникам — австрійцям і українцям — за численну участь у цій врочистості.

Всім наше сердечне, вояцьке спасибі!

## СЛОВО ГОЛОВИ К. ВОЯКІВ 1-ої УД УНА, М. МАЛЕЦЬКОГО
### у Фельдбаху 30 травня 1981 р. (переклад)

Почесні гості! Дорогі побратими! Пані і панове!

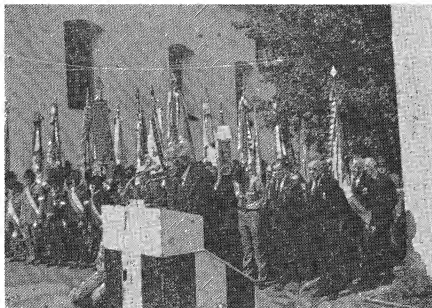
Ми зібралися тут з усіх сторін вільного світа, щоб посвятити пам'ятник українським побратимам, які полягли у боях в цих околицях. Вони положили свої голови наприкінці 2-ої світової війни на австрійській землі, як воїни 1-ої Української Дивізії УНА в обороні вселюдських вартостей — вартостей, які ідентифікуємо з поняттями: Бог і Батьківщина.

В історії українського народу не бракує трагічних подій. Провидіння призначило йому жити на границі Европи й Азії, і тим самим присудило йому першому стримувати навалу й удари азійських номадів та зазнати жорстокости їх панування.

По короткотривалій могутності княжої держави історія українського народу це періоди затяжної боротьби, невдач і розчарувань. Не заламавшись українці і далі з твердим переконанням стремлять до свого ідеалу — здобуття і закріплення своєї державности.

Вибух 2-ої світової війни, цього жорстокого й безоглядного змагу між Сходом і Заходом, знову уможливив нам пробувати включитися активно у цю боротьбу. Практично ця активізація була можлива тільки при допомозі збройної формаії. Поодинока участь українців на різних фронтах вже від перших років війни, хоч коштувала багато крови, загубилася у вирі подій і не знайшла навіть найменшої уваги й признання. Так, отже, конкретизувалося бажання створити українську військову формацію; бажання, яке зреалізувалося у формі української дивізії по німецькому боці. Цей факт уможливив українцям офіційно включитися у воєнні події, давав надію пізніше стати з часом зав'язком української армії та уможливлював молодим вивчати військове діло.

І тим разом нам не вдалося здобути нашої державности. Все, що робилося в тому напрямі, було замало і запізно. Одначе жертви українського народу, між іншим також життя тут*) поляглих молодих людей, не пішли на дармо. На фірманенті сходу вже слідне світання; вказівка на годиннику історії зближується до нашої щасливішої години.



**Фельдбах, 30 травня 1981 р. Частина площі. Промовляє голова Головної Управи М. Малецький.**

Наприкінці, як голова Головної управи Братства кол. вояків 1-ої Української Дивізії УНА, сердечно дякую всім тим, які підготовили й провели сьогоднішні святкування, зокрема дякую тим австрійським громадянам, які із зрозумінням, увагою і любов'ю опікуються місцями останнього спочинку наших побратимів. Тим самим вони підтверджують вислів: культурні народи звеличують поляглих героїв та вшановують їх пам'ять.

*) Мова про Фельдбах.

# ІНШІ ПИШУТЬ

**В. Ф.**

## МАЙБУТНЄ СРСР: ЩЕ ОДНА КРИЗА

Впродовж наступних двох десятиріч СРСР зустрінеться з новими проблемами, яких досі не зазнала в час миру ні одна індустріяльна держава. Справа в тому, що мусулманське населення СРСР зростає неспівмірно швидко так, що в 2000 р. росіяни — по всій правдоподібності — будуть меншістю. Той факт може викликати в СРСР особливі економічні, мілітарні та політичні ускладнення.

Вже й тепер СРСР має свої турботи. Пекуче питання, хто буде наслідником Брежньова. Економіка недомагає, а причини того: низька трудова дисципліна робітників, за надто повільний технологічний поступ, високі видатки на зброєння. Низький також ріст продукції — ледве 2% річно, а є можливість, що внаслідок недостачі кваліфікованих робітників він спаде до зера. Чому брак робочої сили в країні з таким великим населенням? Перш за все сталінські чистки 1930-их років знищили багато мільйонів людей. В 2-ій світовій війні згинуло понад 15 мільйонів чоловіків. Звідси та жахлива "прогалина поколінь". Дальшою причиною недостачі робочої сили є зріст смертности. Від 1964 р. смертність збільшилася на 40%, а при кінці 20-го ст. вона досягне 10.6 на 1000 населення річно, приблизно стільки, що в Китаю сьогодні. Впродовж останніх кількох років радикально зросла смертність серед 20-40 річних так, що середній вік життя чоловіків впав з 66 на 63 роки. Головна причина того явища — це алькоголізм і його наслідки: погане здоров'я, недоїдання, смертні випадки. Паралельно зі зростом смертности завважується зменшення народин серед російського і взагалі слов'янського населення; від 1950 р. вони впали на 30%. Крім того існує велика смертність дітей. В останньому десятиріччі смертність збільшилася з 22.9 в 1971 р. до 31.1 на 1000 народжень в 1976 р. Причиною того є в першу чергу аборти (згідно з сов. статистикою, на кожну жінку там припадає 6 абортів, тобто 12 раків стільки, що в США). Часті аборти спричинюють передчасні породи при наступних вагітностях; смертність серед передчасно народжених дітей у першому році життя є 25 разів більша, ніж у дітей нормально народжених. Друга причина смерности немовлят — це алькоголізм вагітаних жінок, який ослаблює плід в лоні матери. Та головною причиною дитячої смертности є недостатня опіка чи нагляд над вагітністю жінок та післяпологова гігієна. Совєтські жінки йдуть до праці, а немовлят залишають в часто переповне-

них дитячих яслах, де вони дістають низькоякісне штучне молоко та стають жертвами епідемічних недуг, головно простуди.

Тут мимоходом варто згадати короткозоре державне плянування при закладанні десяток т. зв. "одностатевих міст"; такі міста, як Братськ і Абадан, збудовані в районах тяжкої індустрії (сталь, вугілля), затруднюють виключно чоловіків, а в містах з текстильною промисловістю, нпр., Іваново, Оріхово-Зуєво, працюють тільки жінки.

Проблема робочої сили загострюється ще й через покликання до армії, до якої Кремль щороку забирає 1.7 мільйона молодих 18-річних хлопців.

Недостача робочої сили вже сама собою є великою турботою Кремлю. Але та проблема ускладнюється ще й тим, що в тому часі, коли народження у російського населення постійно падуть, то мусулманське населення в азійських республіках зростає. Причина того така: мусулманські республіки не зазнали так дошкульно сталінських чисток; 2-га світова війна не забрала в мусулман стільки жертв, що в решті СРСР. Крім того, мусулманське населення не п'є алькоголю та не робить абортів, тому число народжень у мусулман значно перевищує смертність і є 5 разів вище, ніж у росіян чи взагалі слов'янському населенні СРСР. Згідно зі статистичними прогнозами, при кінці нашого століття мусулманське населення збільшиться на 50%, тобто з 40 мільйонів до 60 мільйонів. Якщо до того додати Азербайджан, Вірменію і Грузію, які духово, релігійно і культурно споріднені з мусулманами, то неслов'янське населення СРСР буде творити 30%, а самі росіяни будуть меншістю — 48%. Стосунки між росіянами і мусулманами ніколи не були світлі. Як колись царі, так і більшовики в 1920-21 рр. силою підкорили мусулман під свою владу, а в 1924 р. криваво здавили повстання басмачів. Мусулмани загалом не люблять "старшого брата". В 1969 р. в Ташкенті, столиці Узбеністану, вибухли заворушення, під час яких фізично потурбовано всіх, що виглядали як росіяни. З другого боку також росіяни поводяться в мусулманських республіках, як колонізатори і згірдливо називають мусулман "чорномазими". Хоч Брежнєв проголосив, що сов. армія є втілення соціялістичного інтернаціоналізму й рівности, то насправді всі вищі командні пости в армії належить виключно росіянам чи пак слов'янам. Тому не диво, що мусулмани з деякими надіями споглядають на Червоний Китай і грозять москалям: Підождіть, хай тут прийдуть китайці!

Можна б припускати, що природний приріст мусулманського населення розв'яже питання робочої сили в СРСР, але так воно не є. Більшість (60%) промисловости є на території РСФСР, а відомо — мусулмани нерадо покидають свою землю і не хочуть їхати до російської республіки за працею. Правда, сов. влада вміє в разі потреби переселити навіть більші маси населення в якінебудь області СРСР (нпр., переселення кримських татар), але в тих умовинах воно не доцільне, бо сьогодні, в добі високо розвиненої технології, невільнича праця є анахронізмом; можна затруднювати невишколених робітників при будові каналів чи водних застав, але тяжче заставити

їх працювати в індустрії на прецизійних машинах. Друга розв'язка — це перенесення індустріяльних заводів до південно-східніх мусулманських республік, але це получене з великим коштами (хоч в 1942-43 рр. половину всіх фабрик перенесено за Урал), а крім того воно не бажане з політичних міркувань, бо росіяни не хотіли б, щоб невдячні "чорномази" користали з благ їхньої індустрії. Тому, як тимчасову розв'язку, уряд вирішив будувати нові заводи в мусулманських республіках, щоб не примушувати місцевого населення до еміґрації в зв'язку з працею.

Зріст мусулманського елементу відчувається також в армії. В 1970 р. тільки 1/5 всіх призовників була мусулманського роду, а в 2000 р. те відношення зміниться до 1/3 так, що в армії буде великий відсоток вояків, які не будуть навіть знати російської мови.

СРСР в своїй короткій історії пережив чимало різних епідемій, інвазій, голоду, але оце вперше грозить йому рівночасно економічний і етнічно-демографічний удар. Західні експерти передбачають, що, не зважачи на всі несподіванки і труднощі, СРСР буде якось далі тягнути свій віз. Інші припускають, що совєтський уряд замкне очі на внутрішні труднощі, а займеться зовнішніми міжнародними справами, щоб відвернути увагу населення від домашніх недотягнень, а збудити в нього патріотичний запал.

Такі прогнози до деякої міри обосновані, але це не значить, що курс совєтської політики піде якраз по такій лінії. Мета комуністичної партії є вдержати владу. Щоб це осягнути, уряд мусітиме правдоподібно "попустити віжки" й дозволити на деяку автономію селян, приватної тогівлі та кустарного промислу, на зразок Югославії і Польщі. Якщо це вдасться, то кремлівські володарі зможуть діяти зі зростаючим мусулманським елементом з позиції сили. З другого боку, також дальший економічний занепад може довести до протимусулманських виступів, а мусулмани зі свого боку можуть зажадати автономії, бо ніщо так не сприяє солідарності, як репресії.

Як далі розвинуться події, сьогодні трудно вгадати. В кожному разі в 2000 р. СРСР, внаслідок демографічних пересунень, буде інакше виглядати, ніж сьогодні.

На підставі:

Murray Feshback. The Soviet future: a different crisis.

**In**: Military Review, June 1981, p. 34-40.

В Адміністрації "Вістей Комбатанта" замовляйте нововиданий **8-ий том "ЛІТОПИС УПА"** — ціна дол. 10.

Цей 8-ий том це перша книжка про УГВР, що містить документи й матеріяли з 1944-1945 років, починаючи документами Першого Великого Збору УГВР.

Маємо також на складі томи 1, 2, 3 і 4 — по дол. 10.00.

## НЕНАВИСТЬ РУЙНУЄ

з реданційної "Свободи" ч. 162

Ненависть — це велина пристрасть, яка позбавлена нонтролі може довести до дуже важних наслідків. Особливо, ноли вона роз'їдає родину, соціяльну групу, громаду, ноли вона засліплює людей. Останнім часом прояви таної ненависти, нетерпимости щораз частіше трапляються у нашому житті. Вони проявляються у громадсьному житті, на політичному відтинну, навіть на релігійному тлі. І вони нищать, рознладають до основ наше життя.

Немає ніяного оправдання для ненависти до іншої людини, тим більше, нашого роду за її іншу від нашої думну, або за її віру, або за те, що вона належить до іншої суспільної верстви чи політичної групи. Власне прояви таної ненависти з острахом помічаємо останнім часом в унраїнсьному житті у вільному світі.

Або на політичному відтинну. Патріотом своєї групи стає не той, що для неї працює й жертвує, але той, що без стриму й міри нанидається на інших. А всі ті групи мають свої неґативи й позитиви, всі мають право жити й працювати для добра своєї групи, а через неї — для добра свого народу. Але, на жаль, не всі свідомі цього й багато є таних, які прив'язання до своєї групи виявляють безмежною ненавистю до інших. У пресі є вже спеціялісти, яні стали знавцями нападів на людей інших політичних переконань. Взаємна ненависть стає поволі соціяльною недугою, смертельною недугою для нас, бо ніяна суспільна група ніноли не зберегла себе, коли її розжерли тані глибоні внутрішні суперечності, вивершені у взаємну ненависть.

Де норінь цього? Соціологи мають свою безнонечною нільністю разів потверджену життям відповідь. У неуспіхах, у невдачах поодиноних осіб і груп лежить норіння їхньої нестерпної ненависти до інших. Це слідне головно в суспільно й політично недорозвинених суспільствах або суспільних групах. Наш неуспіх і успіх інших породжує в нас — янщо ми не уміємо раціонально розібратися в причинах того — заздрість, а разом з тим і ненависть до тих, зусилля яних увінчалися успіхом. Бо найлегше оправдати свої неуспіхи й невдачі зваленням вини на інших, особливо тих, що мають удачі.

Чи є вихід із таної ситуації? Без сумніву є. Але насамперед треба зрозуміти цю ситуацію і її причини, з'ясувати її наслідни, а тоді вже братися до винорінення зла.

Власне з того і ми мусимо починати. Не шунаймо вини наших невдач "у них", бо суть наших невдач норіниться у нас самих. Не шунайте оправдання своїх недолінів поза собою, бо вони в нас і серед нас. І тут, власне в собі, в нолі своїх співробітнинів і однодумців, шунаймо і винорінюймо їх.

Якщо кому здається, що він партіот свого народу, а він ненавидить частину цього народу за те, що вона інакше думає або гуртується в інших організаціях і товариствах, — такий патріотизм — це самообман. Якщо хтось думає, що його група і його ідеологія мають право виключати всі інші, тоді він не розуміє тієї цілости, якою є народ. Коли хтось у своїй ненависті ховається за якимись нібито принципами, тоді він забуває про найвищий принцип, про принцип усіх принципів, а саме — загальне добро, добро нас усіх. Спільна праця, збірне зусилля, об'єднаний труд, а не "принципові" балачки, творять тверду й тривалу підставу нашого існування. Ненависть до брата, до іншої групи нашого суспільства нищить нас і, коли не викорінити її, вона нас знищить.


**ЖАДАЙТЕ В КНИГАРНЯХ! — ЖАДАЙТЕ У КОЛЬПОРТЕРІВ СТАНИЦЬ БРАТСТВА! — ЗАМОВЛЯЙТЕ ПОШТОЮ В АДМІНІСТРАЦІЇ!**

**Романа Крохмалюка**

**ЗАГРАВА НА СХОДІ**

Історія створення та дії Військової Управи Дивізії "Галичина" з додатком 44 документів

**Ціна ам. дол. 15.00**

**і**

**РІМІНІ 1945 - 1947**

**Збірник ч. 1.**

(Перша Українська Дивізія УНА в брітанському полоні в Італії)

Упорядник: **Всеволод Б. Будний;** Мист. оформлення: **Орест С. Слупчинський;**

**В Збірнику в 30-ох розділах на 328 сторінках великої вісімки знайдете:**

Статті 12-ох авторів, 3 карти, 1 мапу табору, 405 прізвищ згадується 932 рази, 38 карикатур, у 176-ох знімках відшукаєте себе, або своїх приятелів чи друзів, список 39-ох друзів спочилих у могилах на цвинтарі в Червії.

**Книга прикрашена заставками і рисунками! — Тверда оправа!**

**Ціна: ам. дол. 20.00.**

**СЛОВО ПРОГОМОНИТЬ, А ДІЛО ЗАЛИШИТЬСЯ!**

**Поможіть Фондові Катедр Українознавства (ФКУ) —**

**пожертвуйте на українські студії в Гарварді!**

## З РАДЯНСЬКОГО ПОБУТУ

**А. Комарницький**

# ДЕЯКІ ЗАУВАЖЕННЯ З ПРИВОДУ 40-ї РІЧНИЦІ ПОЧАТКУ ВІЙНИ

22 червня ц. р. сповнилося 40 років від дня нападу гітлерівської Німеччини на Радянський Союз. Радянська преса завжди вказує: "віроломного" нападу. У цьому є звичайно глибокий сенс. Була зламана віра Сталіна і радянського керівництва у міцний союз з німецьким фашизмом, у спільні економічні і політичні пляни, які намічав радянсько-німецький договір.

Остання світова війна принесла найбільші зруйнування і найбільшу кількість людських жертв за всю історію людства.

Гігантські матеріяльні і людські втрати в останній війні поніс і український народ. Причому, на відміну від багатьох інших европейських країн, через які прокотилися битви другої світової війни, Україна несла ці втрати задовго до війни і протягом кількох років після закінчення війни.

Якою була атмосфера на українських землях напередодні війни? Які були настрої людей? В період насильної колективізації на Україні, внаслідок штучного голоду загинуло кілька мільйонів селян. У найбільш урожайних степових районах України, як описують очевидці, вимерали цілі села. До речі, нині в Радянському Союзі іноді демонструються кінофільми, з яких виникає, що найбільший голод був не на Україні, а на Поволжі. Про Україну згадується мимоходом.

Пізніше, під час сталінських чисток, під видом так званої клясової боротьби і боротьби з українським буржуазним націоналізмом, була знищена українська інтелігенція. Сотні тисяч людей за сфабрикованими обвинуваченнями загинули в застінках ҐПУ.

Приблизно в цей же час польські власті на території Західньої України провели так звану пацифікацію з метою придушення національно-визвольного руху.

У 39 році, після окупації Польщі фашистською Німеччиною, згідно з радянсько-німецькою угодою Західня Україна, Західня Білорусія, Молдавія, а в 40-му році і прибалтійські країни були окуповані радянськими військами.

Незадовго до війни, у травні і на початку червня війська НКВД провели чергові розправи, тим разом над населенням Західньої України. Під видом загальної мобілізації з кожного села, з кожного районного містечка підступно було вивезено від 15-20 до кількох десятків хлопців і молодих чоловіків і в спеціяльних концтаборах, на зразок пізніших німецьких, було розстріляно. Таким чином були знищені всі сільські активісти і інтелігенція, а часто звичайні хлібороби, далекі від політики, які й гадки не мали, що росіяни можуть так поступити. Бо і за що?

Розстріляні не за конкретні провини, нє за антирадянські виступи, а попросту на всякий випадок.

Хвиля терору прокотилась по західньо-українських містах. Загинули всі представники інтеліґенції, що не встигли врятуватися втечею. З колишніх польських в'язниць у західньо-українських містах, а також у Вінниці, Умані та інших містах за Бугом НКВД створило справжні фабрики смерти, які напередодні війни перепускали щоденно тисячі жертв. Це, власне, був прихід "армії-визволительки", як нині називають її радянські історики. Старше покоління до сьогоднішнього дня пам'ятає ті страшні криваві часи. Зрештою такі часи не забуваються ніколи.

Так виглядала картина напередодні нападу Німеччини на Радянський Союз. То чи дивина, що після вступу німецьких військ на Україну, значна частина населення, не зорієнтована у плянах гітлерівського командування у стосунку до слов'янських народів, в т. числі до України, вітала німецьких солдатів як визволителів.

Після вступу німців до Києва, пише один з очевидців, жителі міста з власної ініціятиви на дзвіниці Софійського собору, де вже віддавна не було дзвонів, установили невеличкий дзвін. На балконі, поруч з німецьким прапором із сфастикою, вивісили український національний прапор. Довкола пам'ятника Хмельницького, цілий майдан був залитий морем голів. Всі, знявши капелюхи, пише очевидець, у супроводі дзвону співали український гімн.

Чи довго тривала радість, а радше омана? Невдовзі до Києва прибуло і ґестапо, розташувалося в будинку на вулиці Володимирській, в якому раніше був НКВД. Почалися переслідування, арешти і розстріли. За те саме, за що переслідував і розстрілював НКВД, за бажання бути українцями.

30 червня 41 року у Львові місцеві галицькі патріоти проголосили акт відродження державности. І з цим проявом, так би мовити, самовілля німецьке командування негайно розправилось. Саме так почалася окупація.

Гітлер не бажав і слухати про створення якоїсь української адміністрації. Польський історик Тожецький, знавець української проблематики, у своїй праці про пляни третього райху у стосунку до України приводить слова Гітлера. "Мене Україна цікавить, — говорив Гітлер, — як резервуар, необхідний для німецької нації, яка посідає колонії".

Німецька армія, що просувалася на схід, повинна була втриматись коштом матеріяльних засобів України. Подібну ж ролю свого часу поклав на Україну і Ленін у плянах російської революції.

У червні 41 року радянські війська вже під градом німецьких бомб евакуювали з України на схід більшість промислових об'єктів і рухоме майно колгоспів, в тому числі дві третіх корів, значну частину овець і коней, а також вивезли два мільйони тонн зерна.

Решту забирали німці, вивозили харчі і худобу. Згідно з німецькою статистикою з України до Німеччини було вивезено 7 мільйонів тонн збіжжя, понад 620 тисяч тонн м'яса, понад двісті тисяч тонн масла та сотні тисяч тонн інших продуктів.

Трагедія українського народу у другій світовій війні полягала і в інших, специфічних моментах. Брати, друзі, односельчани розстріляних військами НКВД у червні 41 року, йшли до дивізії СС "Галичина", щоб воювати проти ворога, якого люди за нецілих 2 роки могли пізнати, тобто проти радянських військ. Тисячі з цих людей загинули в боях, багато з них після закінчення війни продовжували боротися в Українській Повстанській Армії. Трагедія полягала і в тому, що по обох боках воюючих потуг, що вбачали в Україні тільки економічний резервуар і не бажали слухати про її незалежність, воювали

українці. Воювали, виходить, проти себе взаємно, воювали як знаряддя загарбників. Траплялося навіть таке:

В одному з останніх номерів журналу “Екран”, що виходить у США на українській мові, був поміщений коротенький спогад одного з учасників дивізії СС “Галичина” під назвою “Ворог”. (Слово ворог взято в лапки).

В кінці війни автор лежав у засідці в лісі. Мимо пройшов червоноармієць. “Руки вгору!” — крикнув дивізійник. В таких моментах, пише автор, щоб зберегти власне життя, солдат повинен стріляти. Я не стрелив, продовжує він, не знаю чому. Коли той повернувся і наші погляди зустрілись, в обох волосся стало дибом. “Федю”, — заікнувся червоноармієць, — “я впізнав тебе по голосу”. Ми обнялися, сльози потекли по наших обличчях. Червоноармієць виявився односельчанином. І ми розсталися, пише автор, потиснули руки, глянули собі в очі і розійшлися у різні сторони, на нашій рідній землі.

Далі, у 63 році одержав листа від сестри. Серед іншого вона повідомила, що стара тітка Ганна живе сама, Федя загинув під Берліном. Пенсії старенька не одержує. Чи не міг би ти допомогти їй, запитує сестра. Така моя Україна, закінчує автор, така її доля.

Після капітуляції Німеччини і Японії друга світова війна для світу закінчилась. Розправи над українцями, як зрештою над іншими народами, тривали ще довгі роки. Війська НКВД жорстоко розправились з Українською Повстанською Армією. Тисячі родин, переважно жінок і дітей, були вивезені в Сибір. Багато з них, переважно дітей, в зимовий час по дорозі загинуло. Від початку війни гітлеровської Німеччини з СРСР минуло 40 років, у житті людини період значний. Одначе надто короткий, щоб стерти з пам'яти одну з найважчих трагедій, яка напевно залишила у пам'яті народу глибокий слід і гіркий досвід.

**ЧИ ВИ ВЖЕ ВІДНОВИЛИ ПЕРЕДПЛАТУ ЗА «ВІСТІ КОМБАТАНТА»?**

# *На службі народу*

**Андрій Качор**

## МИХАЙЛО ХРОНОВ'ЯТ

20 липня 1981 року в Лос Анджелес, Каліфорнія, помер на 86-му році інж. Михайло Хронов'ят, поручник Української Галицької Армії, член Військової Управи української дивізії "Галичина", директор "Маслосоюзу", голова "Сокола Батька" та провідний член інших центральних кооперативно-громадських установ в Галичині.

Нижче поміщуємо сильветку цього визначного мужа, написану інж. Андрієм Качором до праці "Протоколи Військової Управи".

**Редакція**

Писати про інж. Михайла Хронов'ята не легко. Він у своїй громадській праці належав до тої катеґорії громадських діячів, які не "перемелювали змелене", але які, за словами нашого мислителя М. Шлемкевича, масу порядних людей перетворювали в свідоме суспілство. М. Хронов'ят належав до невеликої групи наших провідних діячів, яких можна назвати **майстрами** громадської праці. Це був справжній тип провідника-лідера.

***

Інж Михайло Хронов'ят народився 18 січня 1894 року в містечку Риботичі, повіт Добромиль, в Західній Україні. Там занінчив народню школу. До гімназії ходив у Перемишлі, де і склав іспит зрілости в 1914 році.

З вибухом першої світової війни голоситься до Українського Леґіону Українських Січових Стрільців. Він був інструктором 1-ої сотні УСС в Перемишлі. Коли ж ця сотня відійшла до Львова, його іменували інструктором 2-ої сотні УСС. І це був початок його громадської та військової діяльности.

Прискорений наступ російських військ не дозволив йому добитися до Львова, до Головного Коша УСС, він попадає до 10 полку піхоти австрійської армії. Військовий вишкіл проходить на Мадярщині. Кінчить старшинську школу в Безінґу, з відзначенням. Іменований спершу десятником, а далі кадет-аспірантом і кадетом.

У 1915 році в травні йде на російський фронт як чотовий командант. У перших боях при відбитті Перемишля, за здобуття форту, відзначений золотою медалю хоробрости та іменований хорунжим. У 1916 році став чота-

рем, а в листопаді 1917 року одержав номінацію поручника. З російського фронту був перекинений на італійський фронт в характері сотенного команданта.

З початком 1918 року приділений як старшина-інструктор до Української Дивізії Сірожупанників, що формувалася з бувших полонених українців російської армії у Володимирі Волинськім.

Визвольні змагання застають М. Хронов'ята на відпустці в Риботичах. Тут вже першого дня листопада формує на власну руку цілий курінь для нової української армії і зводить успішні бої з поляками в Нижанковичах.

Від 27 листопада 1918 р. до 15 травня 1919 р. М. Хронов'ят є комендантом Запасного Куреня та Старшинської Школи УГА в Самборі. При відвороті зі Самбора організує окремий Самбірський Курінь, який відтак був приділений до XI Бриґади, 3-го Корпусу УГА. Як комендант цього куреня бере участь в Чортківській офензиві і тоді отримує похвальне письмо від ген. Кравса, де названо цей курінь "найкращою частиною УГА".

Не спиняючись далі над деталями його військової кар'єри в УГА, бо це окрема велика сторінка його життя, а скажу тільки коротко, що він належав до дуже активних старшин УГА, пройшов з нею всі етапи, включно з "чотирикутником смерти", в 1920 році, з групою ген. Кравса, переходить Карпати і опинився в таборах інтернованих в Чехословаччині, спершу в Ліберці, а відтак у Йозефові.

У рр. 1921-1926 студіює на Високій Технічній Школі, Відділ Аґрономії, в Празі, а після закінчення студій як дипломований інженер-аґроном вертається на рідні землі і тут, зараз же, включається в кооперативну працю в "Маслосоюзі", де виконує різні обов'язки, аж до директора включно. Це знова ж велика й окрема історія його життя; в тому часі цілою душею віддається справі реорганізації кооперативного молочарства. Рівночасно він є постійним викладачем в Українській Молочарській Школі, належить до Головної Ради "Сільського Господаря", до Головного Виділу Т-ва "Просвіта" у Львові, до Ради Українського Т-ва Допомоги Інвалідам, а від 1934 року аж до війни (1939) є головою славного Руханково-Спортового Т-ва "Сокіл-Батько" у Львові. Інж. М. Хронов'ят перебрав керму цього товариства в найважчі роки для українського зорганізованого життя в Польщі, а для сокільської організації особливо. Польський уряд знав і доцінював силу українського сокільського руху і тому, після славної "пацифікації" почав послідовно ліквідувати сокільські гнізда і треба було дуже багато труду присвятити, щоб зберегти цю заслужену і дуже потрібну організацію.

***

Друга світова війна не припинила громадської активности інж. М. Хронов'ята. Він скоро покидає Львів, переходить до т. зв. Ґен. Ґубернії, за річку Сян і там розгортає організаційну роботу по кооперативній і загально-громадській лінії. Спершу в Ярославі, а відтак у Кракові як господарський керманич Українського Центрального Комітету. Він був ініціятором або співініціятором

відновлення цілої кооперативної мережі на Посянні, Лемківщині, Холмщині і Підляшші (1940-41).

У 1941 році вертається до Львова і з А. Мудриком і А. Палієм береться до відновлення української молочарської кооперації в Галичині. В нових умовах, залишаючись формально членом Дирекції "Маслосоюзу", фактично переходить на працю управителя до новоствореного Обласного Союзу Молочної і Товщевої Господарки, щоб не допустити туди якогось "фолькcдойчера", вороже наставленого до українського населення. Він був єдиним т. зв. "ґешефтсфюрер", ненімець, в цілій Ген. Губернії і з тої позиції дуже багато добра робив для української громади взагалі, а для української молочарської кооперації зокрема.

Від 1943 р. М. Хронов'ят є активним членом Військової Управи.

По війні М. Хронов'ят опинився в Німеччині, в Баварії. Тут також довго не відпочивав, по короткій примусовій перерві, включається в громадську працю; СХС, УТГІ, Президія УНРади — це нові етапи його праці. І так було аж до 1953 року, до часу виїзду до США.

Від 1954 року працював у Клівленді в лябораторії фірми "Райлі Тер енд Хемікал Ко" аж до часу переходу на пенсію, а рівночасно був головою Т-ва Українських Інженерів, головою Відділу Українських Комбатантів (ОбВУА), членом НТШ, головою "Братства Маслосоюзників" і ін.


**УКРАЇНСЬКА КРЕДИТОВА СПІЛКА в ТОРОНТІ**

UKRAINIAN (TORONTO) CREDIT UNION LTD.

**"33 роки успішної фінансової служби Українській громаді"**

**ЦЕНТРАЛЯ:** 297 College St. Toronto, Ont. M5T 1S2
Tel.: 922-1402 — 922-2797

**ВІДДІЛ:** 2397 Bloor St. W. Toronto, Ont. M6S 1P6
Tel.: 762-6961

**ВІДДІЛ:** 3635 Cawthra Rd., Mississauga, Ont. L5A 2Y4
Tel.: 272-0468

**Корисні умови для вкладів і позичок. Наше завдання помагати членам в економічних справах порадами і фінансово**

**НАША СПРАВА: СЛУЖИТИ ЧЛЕНАМ**

## Є. РЕНОВІ СПОВНЯЄТЬСЯ 80 РОКІВ ЖИТТЯ

*15 листопада 1981 року сповняється 80 років від народження полковника Євгена Побігущого-Рена, майора української дивізії, громадського й політичного діяча, а найголовніше українського вояка, який, починаючи від Української Галицької Армії, через польське військо, Дружини Українських Націоналістів, а кінчаючи Українською Дивізією, служив віддано українській справі, завжди серед несприятливих для українців умовин. Для відзначення цього ювілею містимо короткий життєпис Ювілята. З цієї нагоди ми бажаємо Йому кріпкого здоров'я і сил для дальшої праці.* *Редакція*


**полк. Євген Побігущий**

Євген Побігущий (від 1951 року змінив прізвище на — "Рен") народився в селі Постолівка, Гусятинського повіту, в Галичині 15 листопада 1901 року, в родині вчителя. Навчання в гімназії у Станислові перервав, бо був вояком УГА від листопада 1918 до травня 1920 року. Іспит зрілости здав 22 травня 1922 року з відзначенням. Згодом студіював філософію на Українському тайному університеті в рр. 1922-23, теологію у Станиславові в рр. 1923-25 та доповнив т. зв. "педагогічним іспитом зрілости".

Покликаний до польського війська зголосився до постійної служби й, закінчивши 3-річну піхотинську школу у Варшаві, в 1928 році служить у 57-му полку піхоти в Познані. (Там записався на університет і отримав диплом "магістра політич-

ної економіки" в 1934 році). Під час німецько-польської війни командував батальйоном у ранзі сотника й попав у німецький полон (1939-40), а після звільнення працював у архіві у Познані.

В травні 1941 року організуються Дружини Українських Націоналістів, де він командує куренем "Ролянд", а коли злучено цей курінь із куренем "Нахтіґаль", командує ним на Білорусі в ранзі майора, де поборює більшовицьких партизанів. В 1943 році, на Різдво, був арештований з іншими старшинами леґіону, німцями, які закидаючи їм "бунт", бо вони відмовилися підписати нове зобов'язання служби німцям (старе закінчилося в 1942 році). На Великдень їх звільнено, коли вони зголосилися до української дивізії.

В дивізії проходить 4-місячний курс для перевишколу старшин річників 1914-1920, де був перекладачем і вишкільником. В своїх спогадах В. Д. Гайке "Українська дивізія Галичина" згадує:

"Через брак інструкторів треба було всі три піхотинські полки та фюзилерський курінь з'єднати в один полк, яким на початку ретельно й енерґійно командував майор Євген Побігущий. Так пройшли чотири перші місяці бойового навчання"*) (ст. 37). Й перед тим: "Між українськими старшинами ми також зустрічали яскраві приклади залізної дисципліни й службової пильности. Як приклад, можна згадати майора Євгена Побігущого, контрактового старшину польської армії, який саме в перших тижнях організації дивізії поклав для неї великі заслуги".

Від 1945 року був у різних таборах УНРА й ІРО в Німеччині, де працював як учитель народних і середніх шкіл (вчив історію), опікуном молоді, культурно-освітнім референтом тощо. Був виховником молоді по таборах в Німеччині, Бельгії, Англії і США. Працював як організаційний референт Головної управи Санітарно-харитативної служби в Німеччині.

В рр. 1954-58 знову надягнув на себе уніформу, тепер англійську, виконуючи служби в т. зв. "вартових сотнях", де треба було наново пройти суворий рекрутський вишкіл. Згодом працює в редакції АБН, виховником молоді ІМКА-ІВКА, опікуном і керманичем осередку молоді в м. Мюнхені.

---

*) Мова про вишкіл і перевишкіл рамового персоналу полків. РЕД.

Був співавтором книжки "Дружини Українських Націоналістів 1941-1942", яка появилася в 1952 році; дописував до різних газет і журналів, читав доповіді, головно на виховні теми, в Німеччині, Англії, Бельгії, Франції, США. Від 1965 року був організаційним референтом Крайової управи Українського Християнського Руху в Німеччині, а згодом його головою на протязі 10 років.

Його громадсько-політична діяльність почалася ще з гімназійних часів, коли він вів освітню роботу по селах, а після 1-ої світової війни брав участь в організуванні сипання могил "борцям за волю України", збиранні грошей на Український Вільний Університет.

Від 1922 року був членом УВО в окрузі Коломия. Згодом в ОУН проводив багато вишкільних військових курсів, перший в 1940 році в Берліні по парках з нашими студентами, — разом коло 10 різних курсів для вояків, підстаршин і старшин; займав різні пости в ОУН. Дуже цінує співпрацю з Романом Шухевичем (згодом ген. Чупринкою) в курені на Білорусі.

Що полк. Побігущий вважає за найщасливіший і найгірший час у його житті? Найкраща хвилина для нього був 1 листопад 1918 року, коли він стояв на варті біля вагонів, які належали українській державі. Ця служба тривала шість годин. Найгіршим періодом була тюрма в 1943 році на вул. Лонцького у Львові. Не сама тюрма, харч, але ізоляція, бо від Різдва до Великодня не отримав ні одного листа, ані ніхто його не відвідав.

З приємністю згадав проведений час у Великій Брітанії (жовтень-листопад 1980 року), де він об'їхав коло 40 осередків і майже всюди виголошував доповіді. Зворушливим пережитям була зустріч з кол. вояками Дружин Українських Націоналістів в 1981 році в США.

---

**Пошукую СТЕПАНА КОРІЯ, родом з Жовкви, перебуває правдоподібно в Канаді. Прошу зголоситися на адресу:**

**Ivan Kondrat**
**37 Burke St, Scuthorpe, DN15 6DR**
**South Humberside, England**

---

# *Спомини*

**Ген. Михайло Крат**

## З РОЗДІЛУ "ПЕРША СВІТОВА ВІЙНА"

(Після поранення в бою під Сольдау 13 серпня 1914 року)... в Цєханові завантажили нас на потяг і повезли на Варшаву. Звідти я дав депешу до батьків: "Раненний, їду в Царскоє (Село); так нам сказали"...

Там в малому домі коло "Дворцового Лазарету" ми (ранені) довідались, що мали особливе щастя — трапили до "Власного Її Величности Дворцового Лазарету ч. 3", в котрому як хірургічні сестри працювали "госуданиця" (цариця) й великі княжни Ольга і Татяна, дочки царя. Працювали там також як сестри милосердя і "дами з товариства". Вони зразу, хоч то була ніч, почали нас купати, дали чаю й поклали в ліжка. Вранці приїхала цариця з великим княжнами; обходили палати (шпитальні залі), знайомились із раненими, робили перев'язки... Цариця, великі княжни й близька до царської родини А. А. Вирубова приїжджали кожного будного дня о 10-ій годині й працювали до полудня при перев'язках і операціях. Потім обходили палати й від'їжджали. Іноді сестри (я так коротко називатиму царицю й великі княжни) приїжджали також увечері, і в сальоні грали з офіцерами в товариські гри; влітку грали з видужуючими в крокет. Тому, що цариця не могла ходити по сходах, кожного вечора в наш шпиталь приносили ранених жовнірів з великого дворцового лазарету. Сестри міняли пов'язки, і шпиталь видавав жовнірам т. зв. "перев'язочні посвідки", на підставі яких ранені вже вважалися знаними особисто сестрам і могли звертатися до них за допомогами, просити їх бути хресними матерями тощо...

Іноді нам подавали придворне ландо й ранені офіцери з полк. Величковським, або з А. А. Вирубовою їздили в парк або в Павловськ. Одного разу я з двома уланами і Еллісом

були запрошені в Екатеринський палац на чашку чаю у Вирубової. Були там і великі княжни.

... Перебував я в дворцовому лазареті після чотирьох поранень у боях в роках 1914, 1915 і 1916 — під Сольдау, Лодзю, Ломжею й Ковлем.

... Після бою під Лодзю, коли я вдруге попав до лазарету Її Величности, 6 грудня 1914 р., якраз у день полкового празника дістав я депешу від полк. Гулевича про признання мені ордена св. Ґеорґія (Юрія). Цариця поґратулювала мені і сказала, що цар напевно сам схоче мене нагородити...

... Тоді ж одержав я сербський орден — "Зорю Караґеорґія" 4-го степеня з мечами.

Нове Видання Братства к. Вояків 1 УД УНА
(Канадське Наукове Товариство ім. Шевченка, видання ч. 24, 1981)

Небаром появиться в продажі окремою книгою збірка коментарів д-ра Мирослава Малецького п. н.:

**БЕЗ ІЛЮЗІЙ**

з передмовою ред. Івана Кедрина Рудницького і обкладинкою проєкту мистця Мирона Левицького. Сторінок 240. Ціна $10.00; в м'якій, а $15.00 в твердій обкладинці.

Замовляйте в кольпортерів Станиць Братства або в адміністрації "Вістей Комбатанта".

**NORTH QUEEN AUTO PARTS LTD.**

70 North Queen Street, Toronto, Ontario M8Z 2C9

**Найбільша в Канаді українська фірма купна та перепродажі уживаних авт і тягарівок.**

**Найбільший склад автових частин всіх річників та всіх американських та заокеанських марок.**

**Власники: БОГДАН і ВОЛОДИМИР СЕМБАЙ-ї**

# Фейлетон

*Ро-Ко*

*СІМДЕСЯТЛІТТЯ "УКРАЇНИ"*

*Насамперед слід роз'яснити про яку "Україну" тут йдеться: чи про "старий край", чи про "радянську Україну", чи про "Україну" в діяспорі, а чи може про якусь іншу "Україну"? Йдеться саме про ту "іншу" — про спортове товариство "Україна" зі Львова, яке народилося в 1911 році — 70 років тому.*

*Але яка логіка писати про спортове товариство у ветеранському журналі? Нема логіки, хіба та "логіка", що ні спортсмени і вояки не мають жадної логіки. Бо яка існує логіка у війську чи на спортових іграх? Військо існує ніби на те, щоб провадити війну, але якби не було війська, не було б кому вести війни, і тому не було б воєн.*

*Або яка логіка у спортових іграх, наприклад, на матчі копаного м'яча, де 22 здорових людей ганяє за одним м'ячем? До того вони копають той м'яч ногами або відбивають головами, а за вживання найбільш придатного до цього людського знаряддя — рук — карають!*

*Така "логіка" ясна навіть дитині. Ось, взяв раз батько свого синка на змагання копаного м'яча "України" з "Італією". (Хоч була гарна погода, взяв з собою парасолю — хто може знати, на матчі і парасоля може придатися, як не від дощу, то часом до "самоохорони"). Синок ще не бачив такого видовища й йому це все так сподобалося, що хотів побігти на площу, але не все було йому зрозуміле. Батько пояснював синкові, що це важливий матч, бо змагається "Україна" (тобто "юкс") проти "Італії" (тобто "айталіянс") за м'яч і намагаються той м'яч забити до їхніх воріт. Слухав синок терпеливо й несподівано шибнула через його голівку логічна думка: "А чо-*

*му не дадуть кожному гравцеві по м'ячеві? Тоді вони не потребуватимуть ганяти дарма і товпитися на площі", — спитався він батька.*

*Або яка логіка в тому, що тому, хто вміє швидко бігати за м'ячем і стріляти ґолі, платять мільйони, кількакратно більше, ніж президентові Америки? А ті, які ходять дивитися на такі видовища, не тільки не платять за це, але, й часом б'ються і попадають до тюрми.*

*Та нехай психологи, психіятри і "сошал воркерс" ламають собі голови над цією "логікою", — вона для модерної людини, — бо спортсмени "України" не мали такої логіки. Вони не грали за мільйони, вони в "Україні" змагалися за Україну. Вони не тільки копали м'яч, але й ганяли за гокейним кружком, їздили на роверах, билися в боксерських рукавицях — все в "Україні" для України. І наслідуючи їх, сотні тисяч бігали, копали, їздили — змагалися за Україну, а коли прийшла потреба, пішли до УСС-ів, УГА, Дивізії чи УПА битися за Україну. Були навіть такі, які копали м'яч за Україну в "Україні", а коли опинилися в Дивізії, негайно почали копати м'яч за Україну в Дивізії. В "Україні" мали "Цюпу", "Лєня" і "Диця", а в Дивізії — Стецькова, "Пупця" і "М'єця".*

*А тепер одні й другі стали "ветеранами" і святкують свої ювілеї. І це спільна логіка і потреба. І так відсвяткували 70-літній ювілей "народження", а не "смерти", бо ні "Україна" ні Україна не вмре, поки живуть ветерани, болільники й послідовники, "поки живуть люди", як сказав Шевченко (хоч ніде нема записано, щоб він грав у футбол).*





Tel.: 373-8477
or 371-2315

**CARPATHIA**

**TRANSMISSION SPECIALISTS LTD.**

**Власник Петро Семенюк.**

Automatic & Standard Transmissions

Rebuilt — Services — Installed — All Work Guaranteed

**342 - 54 14th Ave., (Cor. 18th St.), NEWARK, N. J.**

## З життя Комбатантських Організацій

### ЗВІТ З ПЛЕНАРНОГО ЗАСІДАННЯ
**Головної Управи Братства кол. вояків 1-ої УД УНА**

В суботу, 28 березня 1981 року, відбулося пленарне засідання Головної управи Братства в Торонті, Канада. У нарадах взяло участь 17 членів Ґоловної і Крайових управ США і Канади. У нарадах обговорено організаційні та видавничі справи Братства, теж заторкнено громадські справи, головно ці, які роз'єднують наше суспільство. Ґолови Братства склали звіти з проробленої праці.

У свому звіті д-р М. Малецький, голова Ґоловної управи, підкреслив, що одне з кращих рішень ҐУ — це заклик щодо нашого ставлення до дисидентів, який був поміщений у "Вістях комбатанта" ч. 3/80 та у "Інформаційному листку" ҐУ. Ми є частина громади, — він ґоворив, — й не можемо діяти відокремлено. Відносно цього, останній рік у США був недобрим роком, бо там прийшло до розбиття громади.

Далі звітував ґолова, що до друку підготовляється кілька книжок. "Вісті комбатанта" фінансово забезпечені, завдяки адміністраторові М. Біґусові, який заложив висилкову книгарню при видавництві. Тяжче є з матеріялами до "ВК". У мові журналу теж зауважується певна непослідовність, а це тому, що деякі автори застерігають собі право на певний правопис.

Д-р Остап Сокольський, голова КУ Канади, якого вибрано на голову 25 жовтня 1980 р., звітував, що Крайова управа Канади, крім звичайних організаційних обов'язків, ще підтримує всеукраїнські акції чи імпрези, збирає фонди на СКВУ та КУК, допомагає українським дисидентам, потребуючим українцям в інших країнах, дає пожертви на видавничі цілі (Мандрідська конференція) тощо.

Від пленарної сесії ҐУ видано два обіжники до станиць. Закликається до передплати "ВК".

На XXIII-му Конґресі КУК до президії КУК в Канаді вибрано від Братства Юрія Гнатюка з Вінніпеґу. Вінніпезька станиця, головою якої є на протязі 25 років О. Загорода, влаштувала зустріч з делеґатами- дивізійниками під час Конґресу КУК.

Богдан Артимишин, ґолова КУ США, подав, що в США діє 13 станиць і 5 уповноважених Б-ва. Стан членства: 600-700. У своїй каденції, яка кінчається при кінці серпня ц. р., КУ видала шість обіжників, відбула один пле-

нум і п'ять засідань поширеної президії, які відбувалися також поза осідком КУ, щоб тим дати змогу участи в нарадах управам і членам станиць для кращого обміну думками і плянування праці КУ.

Помітне сповільнення діяльности у станицях, мабуть, з причини віку — пересічний вік членів вагається між 56 а 62 роками. Не всі станиці зуміли достосуватися до таких змін.

Співпраця з іншими комбатантськими організаціями відбувається спорадично. Рада Українських Комбатантських Організацій неактивна від смерти її останнього голови, І. Поритка. Нема старання відновити її діяльність, а міжкомбатантські справи тепер полагоджуються безпосереднім зв'язком.

КУ старається брати участь у громадському житті та заохочує до цього клітини Б-ва. З січня 1981 р. відбулася авдієнція у митрополита УКЦеркви, архиєпископа Мирослава Любачівського, у якій взяли участь члени ГУ, КУ США і Станиці Б-ва у Філядельфії. Під час зустрічі порушено ряд питань щодо нашої Церкви, громадського життя, архівних матеріялів про дивізію в Римі.

КУ поновила старання зібрання матеріялів до історії Дивізії. З обіжником ч. 6 вислано запитник. Зібрані дані будуть передані до архіву ГУ.

Б-во в США кольпортує всі видання Б-ва, старається поширювати "Вісті комбатанта" (лиш коло 40% членів Б-ва передплачує "ВК"), провело збірку на Суспільну Службу Комбатанта ($12,744.47) та на "Броди-Лев" (ще не отримано звіту з цієї збірки). Від 1. 11. 79 до 10. 2. 81 приходи КУ були $5,546.82, а розходи — $5,256.59, не враховуючи розрахунків з кольпортажі. Спадок по покійній Ользі Шандрук, вдові по ген. Шандрукові, буде призначений на наступній пленарній нараді КУ на один з фондів Б-ва.

Суспільна Служба Комбатантів, якої діловодом є М. Ліщинський, діє тепер нормально і не має проблем з допомогами.

М. Бігус, видавничий референт і адміністратор "ВК", подав що до друку підготовляються: поезії Бори, 2-ге видання "Дорогами 2-ої світової війни" В. Вериги, "Риміні" — 2-ий том, Вс. Будного, пороблено заходи для видання "Щоденника Селепка Лавочки" Тиса-Крохмалюка, коментарі з "ВК" М. Малецького, "Протоколи Військової Управи" Колісника. В. Верига пропонує видати історію 30-го полку, яку він написав, та спогади Длябоги, як теж підготовити публікації про дивізію в англійській і французькій мовах.

Б. Припхан, який не міг приїхати з Чікаґо, написав, що вислав Вс. Будному 10 пачок (по 40-45 фунтів кожна) документів музею ГУ Б-ва з Чікаґо. Вс. Будний потребує цей матеріял для закінчення другого тому "Риміні".

Обговорено теж справи, пов'язані з посвяченням пропам'ятної таблиці у церкві св. Варвари у Відні та відкриття пам'ятника поляглим воякам у Фельдбаху. Були голоси, що вже забагато ставиться пам'ятників, бо їх легко поставити, але потім нема кому їх пильнувати (д-р Дражньовський).

Кошти таблиці та будови пам'ятника зобов'язалися покрити ОБВУ Англії та Б-во "Броди-Лев" в Нью-Йорку.

Під час нарад згадано про існування О'єднання кол. вояків 2-ої УД УНА. Підкреслено, що Об'єднання постало за згодою ген. Шандрука, але ані ГУ, ані КУ США не знала про це, як казав д-р Р. Дражньовський, тодішній голова ГУ, а щойно довідалися з преси. 2-га дивізія — це бриґада Дяченка, про яку ніде нема згадки в німецьких документах, що вона стала чи мала стати 2-ою дивізією Української Національної Армії.

(Присутні на нарадах: д-р Мирослав Малецький — голова ГУ, інж. Богдан Артимишин — голова КУ США, д-р Остап Сокольський — голова КУ Канади, інж. Михайло Ліщинський, Ярослав Палатайко, Роман Данилюк, інж. Роман Ґаєцький, д-р Роман Дражньовський, д-р Володимир Мотика — всі з США: мґр. Василь Верига, мґр. Богдан Кальба, Роман Самотулка, Богдан Співак, інж. Василь Палієнко, Лев Бабій, Андрій Коморовський, Роман Колісник — усі з Канади) **Р. Колісник**

## 17-ий КРАЙОВИЙ ДЕЛЕҐАТСЬКИЙ З'ЇЗД БРАТСТВА 1-ої УД УНА США

З'їзд цей відбувся на Оселі Українського Братського Союзу "Верховина" в Ґлен Спей в днях 5 та 6 вересня 1981 р. Пройшов він під знаком організаційної єдности та спосєности Братства. Перед З'їздом і на початку його видно було клопотання, бо в останній каденції на громандському полі зайшли події, які цілком природньо відзеркалилися в клітинах Братства на терені США. У всіх делеґатів була головна проблема чи ми зуміємо стояти дальше одною лавою, чи розійдемося роз'єднані. 17-ий З'їзд доказав, що колишні вояки, мимо різних поглядів, до одної, спільної мети йдуть разом.

На З'їзд цей прибуло від усіх клітин в США більше як звичайно делеґатів, бо аж 65, а відсутні були лиш дві станиці. З'їздом керувала президія в складі: побр. Скіра — голова, побр. М. Мартинець — заступник та Дам'ян Ліщинський і Р. Ґаєцький — секретарі.

Привіти від Патріярха Української Католицької Церкви, Блаженнішого Йосифа та від Первоієрарха Української Православної Церкви Блаженнішого Митрополита Мстислава прийнято оплесками та вшановано їх повстанням з місць. Рясними оплесками привітано нашого Побратима, голову УБС Івана Олексина. До Президії, як почесних її членів попрошено найстаршого рангою старшину інж. Михайла Ліщинського та голову Братства "Броди-Лев" побр. Б. Семенюка.

Як звичайно, Крайова Управа Братства в США надрукувала звіти членів управи на 35-ох сторінках, якими навіть деякі наші центральні організації могли б гордитися. Звіти ці були за час останньої каденції, це є від 1. 9. 1979 до 5. 9. 1981 р. Крім цього, члени уступаючої Управи доповнювали звіти ці устно.

Дискусія над звітами і проблем громадського життя була вичерпна, часами контроверсійна, але все видно було клопотання про майбутнє Братства, активности та єдности в його рядах.

По уділенні абсолюторії з признанням уступаючій Управі вибрано нову Крайову Управу Братства в США в такому складі: Осип Голинський — голова, Роман Кобрин — заст. голови, Петро Буняк — заст голови на Схід, Мирослав Трешневський — заст. голови на Захід, Ярослав Закаляк — кореспонденційний секретар, Дам'ян Ліщинський — протоколярний секретар, Антін Тимкевич — фінансовий референт, Орест Слупчинський та Володимир Мазяр — референти імпрез; Михайло Ліщинський, Володимир Зуляк та Ярослав Палатайко — референти суспільної опіки; Р. Сокольський — організаційний референт на Схід та Богдан Кашуба — організаційний референт на Захід, Роман Гаєцький — референт преси, Всеволод Будний —архівар, Богдан Семенюк — зв'язковий до "Броди-Лев", В. Баран, К. Григорович та Е. Михайлів — вільні члени. Б. Артимишин, М. Гись та Р. Данилюк — контрольна комісія.

Дня 6-го вересня, в неділю всі учасники З'їзду взяли участь у торжественній Богослужбі в українських обох церквах, після яких на Могилі-Пам'ятнику відслужено соборну панахиду по поляглих вояках 1-ої УД УНА.

В розвагово-товариській частині З'їзду відбулася спільна вечеря, забава та концерт, яким започатковано вшанування 140-річчя народин та 70-річчя смерти Миколи Лисенка. У програму концерту ввійшли сольоспіви у виконанні бас-баритона Метр. Опери Андрія Добрянського та тенора, актора канадських і американських сцен та телевізії — Еда Іванка та їхні дуети. Фортепіяновий супровід Томи Гринькова — концертового піяніста, члена камерних ансамблів.

## РЕЗОЛЮЦІЇ

17-го Крайового делеґатського З'їзду Братства кол. Вояків 1-ої Української Дивізії УНА, який відбувся дня 5-го вересня 1981 р. на Оселі Українського Братського Союзу "Верховина" в Ґлен Спей, Н. Й.

17-ий Крайовий Делеґатський З'їзд Братства кол. Вояків 1-ої УД УНА відбувається в 40-ву річницю вибуху німецько-большевицької війни, коли то 22 червня 1941 р. почався змаг поміж двома тоталітарними державами — Німеччиною та СРСР. Сподівання Українського Народу, що проголошення відновлення Самостійної, Соборної Української Держави дня 30-го червня у Львові закріпить на віки стремління Українського Народу не сповнилися. На зміну большевицькому, прийшов новий наїзник — ґітлерівський нацизм, який відразу почав нищити український народ. Щойно по двох роках війни, коли новий наїзник переконався, що спротивом українського народу не можна нехтувати, цей сам наїзник старався організувати українські збройні частини проти большевиків. Ми, колишні вояки 1-ої УД УНА можемо бути гордими, що цей невдячний обов'язок взяти від одного ворога зброю проти другого — більше небезпечного, припав нам. Цей обов'язок ми виконали вповні й навіть по зложенні зброї ми не скапітулювали, але продовжуємо боротьбу іншими засобами. В цю 40-ву річницю клонимо голови перед цими героями, які в боротьбі на два фронти згинули та тими, яких ворог досі не зламав, а які є прикладом для нових леґіонів — Борців за Волю України.

З'їзд вітає ввесь Український Народ, який так в Україні, як теж поза її межами змагається за волю та право на власну Самостійну, Соборну Державу.

Щирим вояцьким привітом вітаємо тих нескорених борців — останніх еміґрантів, які на міжнародній арені продовжують боротьбу з ворогом.

З'їзд вітає Ієрархів всіх Українських Церков та як і досі, піддержує їхні змагання за Помісність і Патріярхат.

Особливо вітаємо Патріярха Української Католицької Церкви Блаженнішого Йосифа та Первоієрарха Української Православної Церкви — Блаженнішого Митрополита Мстислава.

Зїзд вітає всі центральні та крайові комбатантські організації та бажає їм успіхів у праці для добра української спільноти.

Вітаємо всі громадські організації у всьому світі в їхній праці для об'єднання та визволення Українського Народу.

Вояцьким привітом вітаємо Головну та всі Крайові управи Братства кол. Вояків 1-ої УД УНА та всіх тих наших товаришів зброї, яким не пощастило опинитися у вільному світі.

Братство радіє успіхами Світового Конґресу Вільних Українців для добра української спільноти та з вдоволенням відмічує його досягнення на міжнародному форумі. Закликаємо всі клітини Братства піддержувати СКВУ так моральні як і матеріяльно. Особливо відмічуємо успішні дії разом із УГГ на Мадрідській конференції.

З'їзд висловлює неґодування через розбиття якоїнебудь установи, а вже розбиття громадської центральної установи вважає недопустимим. В сучасних умовах боротьби з наїзником, всяке розбиття йде на користь ворогові і внутрішня боротьба на якомунебудь відтинку є явищем неґативним. З огляду на це, З'їзд закликає всі політичні і громадські групи шанувати себе взаїмно згідно з правилами громадського життя, без накидування та опановування ними якихнебудь відтинків праці. Українське громадське та політичне життя мало все успіхи, коли праця його була скермувана у властиву ціль — боротьбу з ворогом.

На внутрішньому відтинку праця Братства повинна бути звернена як і досі, на посилення видавничої діяльности, завершення праці над виданням історії 1-ої УД УНА, другого тому книжки "Ріміні" та у загальному видань документарного характеру. Всі члени Братства повинні стати не тільки передплатниками одинокого комбатантського журналу "Вісті Комбатанта", але по змозі активними його співробітниками.

Зараз, коли багато наших побратимів перестає активно працювати заробітково, треба закріпити товариські зв'язки поміж членами і станицями. Особливу увагу належить звернути на працю Суспільної Служби Комбатанта та Братства Охорони Воєнних Могил "Броди-Лев".

На зовні Братство повинно посилити працю у всіх відтинках нашого зорганізованого життя, керуючися принципами понадпартійности та загальногромадського добра.

В Адміністрації "ВІСТЕЙ КОМБАТАНТА" можна замовити всі книжки-видання Братства, "Червоної Калини", Видавництва УНА і інших Видавництв, книжки котрих находяться на книгарських полицях. Зокрема поручаємо:

| | | |
|---|---|---|
| РІМІНІ Будний) | 20.00 | ам. дол. |
| УКРАЇНСЬКА ДИВІЗІЯ "ГАЛИЧИНА" (Гайке) | 15.00 | " " |
| SIE WOLLTEN DIE FREIHEIT (Гайке) | 10.00 | " " |
| ЗАГРАВА НА СХОДІ (Р. Крохмалюк) | 15.00 | " " |
| ДОРОГАМИ 2 СВТОВОЇ ВІЙНИ (Верига) | 10.00 і 15.00 | " " |
| БІЙ ПІД БРОДАМИ (Лисяк) | 12.00 | " " |
| УКРАЇНСЬКЕ ЮНАЦТВО В 2 СВІТОВІЙ ВІЙНІ (Зелений) | 7.00 | " " |
| УКРАЇНЦІ В ҐЕНЕРАЛЬНІЙ ГУБЕРНІЇ (Кубійович) | 9.50 | " " |
| ЛЬВІВСЬКА БРАТІЯ (Загачевський) | 3.00 | " " |
| ДЕННИК НАЧАЛЬНОЇ КОМАНДИ УГА | 10.00 | " " |
| ЛІТОПИС УПА томи, 1, 2, 3, 4 і 8 по | 10.00 | " " |
| БЕЗ ІЛЮЗІЙ (Малецький) | 10.00 і 15.00 | " " |

**ОБ'ЄДНАНІ УКРАЇНСЬКІ ПІДПРИЄМСТВА**

**U. B. A. TRADING COMPANY LTD.**

300 Dwight Ave., Toronto, Ontorio M8V 2W7, Tel.: 252-2246

**Відділи з самообслугою:**

138 Euclid Avenue — Tel.: 366-2324

**патентові ліки і т. п.**

21 Prescott Avenue — Tel.: 763-1921

3543 Danforth Avenue — Tel.: 698-1868

**Споживчі товари, тютюнові вироби, солодощі, ґалянтерія,**

300 Dwight Avenue — Tel.: 252-2120



**CROWN BORING COMPANY**

**Specialists in precision machining and asembling**

**15985 Sturgeon, Roseville, Michigan 48066**

Tel.: 773-4900 Tel.: 773-4901

**Власник — Іван Сливна**

Ростислав Ільницький

# СПІЛЬНЕ СВЯЧЕНЕ
## І ДУМКИ З ЦЬОГО ПРИВОДУ

Історія нашої боротьби в обороні України і за її волю одинока у світі...

Ми громили у союзі з татарами поляків, у союзі з поляками турків та москалів, у союзі з шведами москалів, у союзі з москалями татар, у союзі з німцями москалів та й самі боролись проти усіх сусідів ближчих і дальших.

У час Другої світової війни витворилась в Україні ситуація, так скомплікована, що дотепер політики ще не можуть собі дати ради, а чущоземні історики воліють промовчати ті тяжкі роки України, або ідуть за большевицькою фальшивкою.

Та український нарід не розгубився, а створив дві військові формації, одну позірно леґальну, а другу нелеґальну. Вони обидві з гаслом за волю України кидаються у боротьбу, подобається це чи ні англійцям, американцям, німцям, москалям і т. п. Один із організаторів війська Дмитро Паліїв говорив: "...Поляки не згинуть, їм помагає Англія і Північна Америка і на них усе можуть числити, Ми, українці, не маємо вибору — в нашому випадку йде цілковите знищення нашої країни. Ми не співпрацюємо з німцями, щоб вони тріюмфували, але ми не хочемо, щоб Англія і З'єдинені Держави Північної Америки знайшли нас усіх у могилах. Нам лишилося згинути, як барани, або у боротьбі. Ми вибрали це друге". Чи могли дивитися добрим оком англійці і північно-американці на те, що наші вояки вдарили на їх "сердечного" союзника доброго вуйка Сталіна? Напевно ні.

Війна скінчилася — Україна вкрилася могилами — безліч пішло на Сибір — на чужину у широкий світ. Україна втратила 15% свого населення. Ні одна країна, в жодній війні не мала стільки втрат — лишилася ще одна Велика Руїна.

Багато років пізніше президент Айзенговер сказав: "...Тепер розумію духове наставлення Вашого Братства Вояків Дивізії — воно відстоювало героїчно високі ідеали волі і демократії у війні проти ворога, що тепер загрожує цілому світові...".

Яка шкода, що так пізно "захід" зрозумів та ще скоріше забув А справа в тім, що не забув наш ворог і ширить і далі свою пропаґанду не лише брехливу, але страшну і в'їдливу.

Та ось оголошення "Союз Українок і Братство к. вояків 1 УД УНА просять на Спільне Свячене".

І чомусь пригадалося... Біляві, русяві, чорняві дівчата стелять цвіти під ноги маршуючих вояків — хлопців у сталевих шоломах, що ідуть у бій за волю... Так давна-давно. це було...

Свячене. Присутніх вітає голова Братства Степан Тауридзький, коротко, по-вояцьки. "Бажаю усім тут здоров'я, щастя та радости в житті. І повторяю те саме, що кожного року — Боже, верни волю Україні".

Три отці духовні, Василіяни, святять "сир, яйця і прочиє сніди".

Пані Лідія Тауридзька розповідає про Рахманний Великдень, а друг Ярослав Назарик прочитав свій нарис про останні дії Українського Війська і виїзд колишніх вояків за море, на чужину. І тепер вони є у всіх українських організаціях-установах. Своїм дітям передали вони любов до України і вони вже включилися у боротьбу з ворогом там, де його можна досягти словом, письмом, концепцією і ділом.

Довідались присутні, від'їхав один братчик на місце останніх боїв Українського Війська в Австрії, щоб над могилами змовити молитву за тих, що впали за Волю України.

Наш Клич, Буенос Айрес, 2 травня 1981 р.

---

## РАДИЛИ НАД РОЗБУДОВОЮ ВІЙСЬКОВО-ІСТОРИЧНОГО МУЗЕЮ УВАН

Старанням центральних українських ветеранських організацій Канади відбулася в дні 22 червня ц. р. в Торонті нарада представників Української Стрілецької Громади, Об'єднання Вояків Першої Дивізії УНА та Товариства і Об'єднання Вояків УПА в справі розбудови Військово-Історичного Музею й Архіву УВАН.

Д-р Михайло Марунчак, куратор цього музею, з'ясував на цій нараді старання УВАН в справі відкриття музею та працю, як теж успіхи, які осягнено за короткий час. Ведеться реєстр експонатів, отримано від Стейт Департаменту в Оттаві додаткову силу до реєстрування, готується нове обладнання музею, комплектується військова бібліотека, яка є невід'ємною частину архіву, оформилася Музейна комісія, яка складається з представників місцевих ветеранських організацій тощо. Все це завдяки великій жертвенності колишніх вояків та широкого загалу української спільноти.

Після інформації гостя з Вінніпеґу розвинулася дискусія, в якій приймали участь М. Б. Бігус, інж. Юліян Темник, д-р Мирослав Малецький, д-р Остап Сокольський, ред. Володимир Макар та інші. Всі підчеркували велику вартість існування такого військового музею, в якому є місце для всіх пам'яток різних українських військових формацій. Це єдиний того роду музей в українській діяспорі, стверджували приявні. Обговорювано також можливість зорганізування матеріяльної допомоги музеєві з боку центральних ветеранських організацій. Рішення в цій справі винесуть поодинокі головні управи на своїх засіданнях. Підкреслено потребу дальшої моральної підтримки широкого загалу громадянства, а зокрема ветеранських рядів. Ветеранські організації й надалі апелюють, щоб депонувати в музеї все те, що стосується української військової дії. Відношення ветеранських організацій до ВІМА нормуватиме окремий правильник.

Нарадами проводив М. Б. Бігус, а Братство кол. вояків 1-ої УД УНА гостили гостя з Вінніпеґу та приявних полуденком в ресторані "Веджвуд".

### Станиця Гамілтон, Канада.

"Це Броди, Броди, Броди!!!
Залізо,
Бронз,
Незломна криця..." (Юрій Форись)

Пелюстку маку вітре принеси,
Таку, як та, що при межі в полях,
Багром заквітла на чолі стрільця,
Що впав за рідний край там у боях.

Пелюстку маку вітре принеси,
Нехай покажу внукам своїм,
Які то маки красні в нас цвіли,
Як в липні йшли під Бродами великі бої.
(Михайло Ліщинський)

Це вірші, що їх деклямував на вшануванні поляглих вояків дивізії, в річницю битви під Бродами, Ігор Чмола в Боффало, США. У в'язанці віршів він ще деклямував "За стрілецький звичай" (Олега Лисяка), "До Бродів" (Олекси Стефановича), "Домик Пречистої" (І. Божемської), "Друзям з-під Бродів" (Богдана Бори), "Леґенда Бродів" (Лесі Лисак, яка трагічно згинула в автомобільній катастрофі під оселею "Говерля", куди вона їхала відвідати свій котедж, біля Торонта, 8 серпня) і "Ми з пам'яті ніколи їх не зманжем" (Оксани Рудакевич). Це був ефективний виступ й публіка (понад сто осіб) дала за це признання І. Чмолі аплодуванням та повстанням з місць.

Вранці 26 липня відправлено Службу Божу за поляглих вояків в церкві св. Духа, з участю прапора Станиці Братства кол. вояків 1-ої УД УНА, а згодом відбувся зустріч-обід. Зустріч відкрив заступник голови Станиці Диба, а апель провів Б. Співак, під час якого виступили з ряду члени Станиці — учасники боїв під Бродами.

Між присутніми був д-р Ф. Мартинюк, офіцер-ветеран канадських збройних сил і скарбник СКВУ, І. Бойко, голова місцевого КУК.

На залі була виставка картин з життя дивізії та Братства, як також видань Братства. Р. К.

### ДО УВАГИ НАШИМ ШАНОВНИМ ПЕРЕДПЛАТНИКАМ!

**Поштовий Уряд Канади заповів нові поштові оплати. І так листи в Канаді піднесено з 17 ц. до 30 ц., до США з 17 ц. до 35 ц., до інших країн з 35 ц. 60 ц. Яка буде оплата за журнали та друки, ще не є відомо. Треба сподіватися також драстичної підвишки.**

**До кінця року приймаємо вплати за залеглі, біжучі і на наступний, чи наступні роки від канадських передплатників по 12 кан. дол., а з США та інших країн по 12 ам. дол. Просимо використати останні місяці біжучого року.**

**Адміністрація В. К.**

## НА ФОНД ВОЄННИХ ІНВАЛІДІВ

На поминках по. св. п. ПЕТРОВІ КАЛІЧИНСЬКОМУ в Ошаві, Онт., пп. І. Ключковський, О. Політика і А. Калічинський перевели збірку на нев'янучий вінок Покійному, яка принесла суму **$414.00.** На бажання Родини Покійного, передано цю суму по половині до Головних Управ Т-ва к. в. УПА і Братсва к. в. 1-ої УД УНА в Торонті, з призначенням на допомогу воєнним інвалідам. Пожертви склали:

**$24.00:** п. Саранкевич,

**$15.00:** Д. Соролковча,

**по $10.00:** М. Ардан, С. Бакай, Р. Баліський, І. Білий, М. Вакалюк, М. Гарась, С. Гнатко, п-во Голодрайчик, П. Горбусь, Ю. Дубровський, М. Зубрицький, В. Калічинський (ЗСА), В. Клиндух, І. Ключковський, М. Кузь, Микола Лабай, Михайло Лабай, Кр. Могн, М. Павлишин (Велланд), О. Політика, С. Телеп, С. Тикайло, О. Шацький, Є. Шурко;

**по $5.00:** Л. Білик, С. Винничук, М. Війтович, Д. Войнарович, Д. Ґалущак, Р. Гривнак, І. Ґузиляк, П. Дуда, М. Коробій, М. Кудрик, І. Куземчак, І. Матичак, Д. Скоробогач, М. Стек, Д. Фук, В. Швець (Торонто), О. Щурко, Ф. Якимишин, А. Янкевич, В. Янчевський;

**$4.00:** В. Медмідь; **$1.00:** Б. Дуляк;

**по $2.00:** Ю. Дерів, М. Князюк, Т. Курган, М. Любенко, А. Попович, І. Сеньків, В. Стефанишин, М. Тхорик, І. Чауч, К. Чипига.

Організаторам збірки і Шан. Жертводавцям — щира подяка. Горем опечаленій Родині — сердечні співчуття. Покійному Петрові — Вічна Пам'ять!

**Крайова Управа Братства к. Вояків 1-ої УД УНА**

---

**ЦІКАВЕ:**

Славна "Залізна куртина", яка пробігає через територію Німеччини і розділює її на західню і східню Німеччини, довга на 858 миль. Погранична смуга шириною 270 ярдів є замінована приблизно 2500000 мінами та огорожена 50000 милями колючого дроту. Вона хоронена багатьма вартівничих, добре озброєних веж. Погранична смуга "обезголовлена" із кожної деревини та куща та покриває простір 133 кв. миль.

Коли мова про міждержавні границі, то найдовша пробігає між Канадою і Сполученими Штатами Америки. Вона довга на 4,525 миль, в тому включена і границя між Аляскою і Канадою. Майже тої самої довжини є границя між СССР і Китаєм, бо коротша на 50 миль, і тут включена границя між "братньою" Монголією та Китаєм.

Найкоротша — це границя поміж Еспанією та Ґібральтаром, колонією Англії — вона має лише 1672 ярди. Величина самого Ґібральтару є 2.5 кв. милі, а населення виносить 70 душ.

Найменшою незалежною державою є Ватикан, бо простором займає 0.17 кв. милі, а населення виносить 729 праведних душ. Замітним явищем є те, що природний приріст, себто через народження, в тій державі рівняється зерові.

**ПРЕСОВИЙ ФОНД "ВІСТЕЙ КОМБАТАНТА"**

**В часі від 1 липня до 20 вересня 1981 р. ми одержали слідуючі вплати на розбудову фінансів журналу "ВК" від наших читачів-прихильників:**

| | |
|---|---|
| Василь Бонк — Торонто | 316.00 |
| Роман Лазурко, збірка в пам'ять св. п. Дмитра Олійника, к. старшини УГА, помер в дні 4 липня 1981 р. в Амстердамі, США | 192.00 |
| Станиця Братства к. вояків 1 УД УНА в Гамілтоні, збірка в пам'ять св. п. Романа Козака, член Станиці, помер в Гамілтоні | 151.00 |
| Управа хору "Бурлака" в Торонті, збірка в пам'ять члена хору св. п. Василя Андрусіва, помер в Торонті в дні 28. 6. 1981 р. | 145.00 |
| Пані Іванка Мазурок Філядельфія, в пам'ять мужа св. п. Степана к. члена Крайової Управи Братства в США, помер в Філядельфії 8. 12. 80 | 100.00 |
| Пані Галина Таращук в пам'ять мужа д-р Павла, помер в Монтреалі в дні 12. 6. 81 | 35.00 |
| Пані Антоніна Шепарович — Н. Й., в пам'ять сина св. п. Степана, активного члена і голови Станиці в Нью Йорку, помер 19. 9. 79 | 10.00 |
| Пані Марія Максимець і Степанія Пеленська в першу річницю смерти брата св. п. інж. сот. Богдана Підгайного, помер в Торонті 1. 9. 80 | 50.00 |
| Друзі із Шотляндії в пам'ять друга св. п. Юрія Дичка, к. вояк 1 УД УНА, помер в Торонті 29. 6. 81 р. | 25.00 |
| Станиця Братства к. вояків 1 УД УНА в Нью Йорку, збірка в пам'ять св. п. мґр. Лева Вербенця, помер 29. 4. 81 | 60.00 |
| Станиця Братства к. вояків 1 УД УНА в Н. Й., збірка в пам'ять св. п. Ірини Балабан, мами побратима Ярослава | 30.00 |
| Станиця Братства к. вояків 1 УД УНА в Н. Й., збірка в пам'ять св. п. Любови Лодзюк, дружини побратима Івана | 25.00 |
| Олександер і п-ні Галина Вербенець — Н. Йорк, в пам'ять брата і шваґра мґр. Лева Вербенець | 25.00 |
| Станиця Братства к. вояків 1 УД УНА в Боффало, в пам'ять письменниці Лесі Лисак-Тивонюк, згинула 8. 8. 81 р. | 25.00 |
| Осип Торищак — Судбури | 15.00 |
| **по дол. 10.00:** Орест Соробей — Рочестер, п-ні Ніна Черняк — Дітройт, Микола Бурда — Фінікс, Андрій Гавірко — Англія разом | 40.00 |
| **по дол. 8.00:** Ярослав Куницький — Торонто, Дмитро Станченко — Пікерінґ, Іван Федорчук — Тандер Бей, Михайло Гетманчук — Торонто, Ярослав Бойко — Австралія разом | 40.00 |
| **по дол. 5.00:** Теодор Данилів — Англія, Дмитро Хомаль — Вінніпеґ, Юрій Боровець — Австралія, Іван Данківський — Філядельфія разом | 20.00 |
| **по дол. 3.00:** п-ні Марія Волосевич — Торонто, В. К. Ленчак — Англія, Степан Кучварський — Мінеаполіс, Осип Головацький — Кліфтон, Андрій Данилюк — Австралія, Теофіль Кавка — Фінікс, Михайло Агащук — Фінікс, Василь Савіцький — Фінікс, Олег Кальба — Дітройт разом | 27.00 |
| Разом | 1,331.00 |

**Наше щире співчуття висказуємо Родинам, Друзям і Приятелям покійних свв. п. Дмитра Олійника, Василя Андрусіва, Степана Мазурка, д-р Павла Таращука, Степана Шепаровича, сот. Богдана Підгайного, Юрія Дичка, мґр. Лева Вербенця, Ірини Балабан, Любови Лодзюк, Лесі Лисан-Тивонюк.**

**Всім жертводавцям, передплатникам, Станицям та збірщикам наше щире спасибіг. Просимо завжди пам'ятати про наші потреби.**

**Адміністрація В. К.**

В пам'ять св. п. Василя Андрусіва, члена хору "Бурлака" в Торонті, під час тризни на пресовий фонд "Вістей Комбатанта" зложили:

| | |
|---|---|
| Управа хору "Бурлака" | 25.00 |
| Василь Чупринда | 30.00 |
| Василь Дубик | 20.00 |
| **по дол. 10.00:** п-ні Ольга Падик, Михайло Лялька, Дмитро Падучак, Петро Зарицький, Богдан Романів і Нестор Чорний | 60.00 |
| **по дол. 5.00**: Юліян Мартинюк і Александер Масликевич | 10.00 |
| Збірку заініціював і перевів Василь Чупринда. Разом | **145.00** |

В пам'ять св. п. Дмитра Олійника, к. старшини УГА, помер 4 липня в Амстердамі, США, з ініціятиви Романа Лазурка і Василя Бибика переведено збірку на пресовий фонд "Вістей Комбатанта". Пожертви зложили:

| | |
|---|---|
| Василь і п-ні Богданна Бибик | 20.00 |
| **по дол. 10.00:** п-ні Ольга Олійник, п-ні Евгенія Гнатківська, п-ні Таня Чучма, Александер і п-ні Надя Чумак, п-ні Марта Мілянків Бішко | 50.00 |
| **по дол. 5.00:** Роман Лазурко, Мирослав Юрчук, Мирон Кривулич, Василь Яримишин, Антін Качан, Богдан Наугольник, Петро Мажак, Ярослав Римар, Василь Перець, Василь Микитюк, Константин Бішко, Семен Когут, Осип Макаровський, Володимир Варшона, Теодор Федаш, Дмитро Римарук, Іван Коваль, Володимир Кривулич, Ярослав Думиш, Мирон Свідерський, п-ні Ольга Лаба, п-ні Марія Хромовська, Осип Пащак | 115.00 |
| **по дол. 2.00:** п-ні Анна Вітковська, Михайло Мельничук | 4.00 |
| **по дол. 1.00:** Антін Шийка, Мирослав Іванців, Василь Гупаловський | 3.00 |
| Разом | **192.00** |

Замість квітів на свіжу могилу св. п. Люби Лодзюк, дружини нашого побратима Івана складаємо на потреби Братства "Броди-Лев" та "Вісті Комбатанта" такі пожертви:

**по дол. 5.00:** Роман Костирка, Орест Слупчинський, Андрій Закревський, Петро Заґлоба, Степан Скрибайло, Богдан Семенюк, Іван Мокрівський, Кирило Григорович, Роман Кобрин і Микола Турецький разом **50.00**

Замість квітів на могилу св. п. Ірини Балабан, матері нашого побратима Ярослава складаємо на пресовий фонд "Вістей Комбатанта" та Братство "Броди-Лев":

Петро Зґоба — 10.00, Р. Костирка, О. Слупчинський, А. Закревський, С. Скрибайло, Б. Семенюк, І. Мокрівський, Р. Гаєцький, К. Григорович, Р. Кобрин і М. Турецький — по дол. 5.00. Разом **60.00**

Замість квітів на могилу нашого побратима св. п. Лева Вербенця складаємо слідуючі пожертви на Братство "Броди-Лев" та пресовий фонд "Вістей Комбатанта":

**по дол. 10.00:** Зенон Ціховляс, П. Зґоба, А. Закревський, М. Турецький, Р. Гаєцький і д-р Юрій Кушнір.

**по дол. 5.00:** Григорій Полчі, Михайло Виноградник, Р. Костирка, К. Григорович, І. Мокрівський, С. Скрибайло, І. Бродило, З. Ціховляс, Б. Семенюк, Андронік Копистянський, Роман Данилюк, Р. Кобрин, М. Турецький, Р. Гаєцький разом **120.00**

**Управа Братства "Броди-Лев" та Адміністрація "Вістей Комбатанта" складають жертводавцям, членам Станиці Братства в Нью Йорку щиру подяку.**

## ВІЙСЬКОВІ НОВИНИ

В Англії появилося нове видання урядової "Білої книги", у якій подано дані про зброєння СССР. СССР не видає такої скромної суми, яку він подає, бо заледве 24.5 більйонів долярів за останній рік, а насправді у п'ятеро більше — коло 15 відсотків із загального валового продукту, які розкинені "по всяких інших замаскованих департаментах" і тому вони такі "невеликі". Міністер оборони Великої Брітанії, Джон Натт, заявляє, що одною із головних цілей зброєнь СССР є створити дуже сильну фльоту підводних човнів з атомним пальним, щоб могти на випадок війни контролювати всі морські шляхи і відтяти зовсім Европу від ЗСА.



Дотепер СССР докладав усіх зусиль, щоб випередити ЗСА в мілітарному використанні міжпланетних просторів. Досі Москва вислала у ці простори значне число космонавтів, але після лету "Коломбії" військові знавці СССР прийшли до переконання, що Совєтському Союзові буде таки важко втримати перевагу у міжпланетних просторах. Як і можна було сподіватися, побачивши свої недоліки, Москва запропонувала переговори, відновивши раніші пропозиції, відбути з представниками ЗСА і "домовитися про демілітаризацію міжпланетних просторів".



На зарядження секретаря Департаменту оборони, К. Вайнберґера, у Пентаґоні проходить дуже помітне пересунення на всіх вищих становищах. Він хоче заставити керівників окремих відділів виконувати всю "практичну та реальну" роботу у Пентаґоні, а сам особисто хоче присвячувати більше уваги плянуванню і політиці, а вперше чергу мати час для поглиблювання зв'язків з американськими союзниками, які були занедбані попереднім урядом.

Вже другий рік розпочався з того часу, як старший сержант Самуель Дов перевів "мілітарний переворот" в африканській республіці Ліберія. Але тепер проти урядування старшого сержанта почали бунтуватися інші вояки, а навіть і цивільне населення, так що його владі загрожувала "нова революція". Дов звернувся за допомогою до Вашінґтону і тепер американський уряд вислав йому на підмогу відділ "зелених беретів", зложений з 125 людей. Цей відділ займеться вишколом війська Ліберії, яка теж отримала деяку кількість модерного озброєння. Цей крок ЗСА був подиктований побоюванням, щоб туди не перенесла свої "допоміжні впливи" Москва.



Із західньої частини Сагари, яка колись належала до Еспанії, Марокко прилучило до своєї території значну частину цих посілостей. Тепер група партизанів обстоює вимогу створення з тих теренів самостійної держави. В цьому допомагає партизанам не лиш уряд Альжиру, але теж деякі інші арабські країни. Згідно з повідомленням аґенства "Ройтерс", після великих ударів у квітні між військами Марокко і партизанами Полісаріо, недавно знову відбувся дуже великий бій. Партизани намагалися здобути укріплений осередок і ґарнізонне місто Ґуельта-Земмур, яке своїм положенням на окремій височинні панує над тими теренами. Втрати по обидвох сторонах начислюють коло 2 тисяч убитими і пораненими.



У Таїлянді прем'єрові Премові Тінсулянонда вдалося перемогти змовників державного перевороту, але він не зумів ще опанувати повністю політичної ситуації. Змовники після перших коротких боїв розбіглися, а тепер судочинство має клопоти, як розпочати покарання винуватих. Головний змовник, командир танкового полку Рубрахон, десь ховається разом зі своїм "штабом" у пралісах країни, а назначений на нового прем'єра генерал Манузан утік за кордон, бо, як каже, не довіряє і не передбачує "довге вікування" теперішньому урядові.



Президент Реґен намагається увести нову американську атомову політику, яка базується на засадах змагати до льокалізації, а не поширення атомової зброї. Крім того Америка змагатиме до стабільности у світі і привернення престижу, бо тільки тоді вона, як суперпотуга, зможе допомогти людству.



Брак запасних частин для військових літаків став настільки дошкульний в США, що треба купувати потрібні запасні частини у місцевих крамницях елекронічного приладдя. Брак запасних частин викликаний тим, що в американському житті замість направляти старе — купується нове. Тому запасні частини не завжди масово продукуються, бо їх не буде потрібно.

Аґенство "Парс" повідомило із Тегерану, що іранський уряд погодився остаточно звільнити американський науково-дослідний корабель, який перебував на водах Перської затоки, де він проводив розшуки за нафтовою ропою. Іранці затримали цей корабель, закидуючи йому порушення границі тереторіяльних вод і шпигунство. У пресі появилися вістки, що цим "своєрідним жестом" іранці не хотіли загострювати і так уже напружені відносини між обдвома країнами, враховуючи теж все ще у майбутньому добитися від ЗСА запасних частин для свого озброєння, яке у 90 відсотках складається з американської зброї.

***

На китайсько-в'єтнамському кордоні прийшло знову до одної із більших сутичок. Китайська інформаційна аґенція подає, що в'єтнамський відділ в силі майже одного куреня перейшов китайський кордон і заатакував сільсько-господарську комуну Менґдон. Відділи китайської армії поспішили з допомогою і у досить завзятих боях з в'єтнамцями було вбито понад сотню вояків, а двічі стільки було поранено. Від початку цього року китайці подають, що в усіх менших провокативних сутичках, яких було понад 200, китайці мали 175 вбитих і поранених.

***

Прем'єр Індії Індіра Ґанді після недавного свого виступу в Женеві, де вона дуже строго засуджувала уряд ЗСА за доставу зброї Пакістанові, тепер у своєму останньому виступі закидає президентові Реґенові, що він шукає конфронтації з Москвою і тим ускладнює міжнародні відносини. Вона знову засудила висилку зброї на допомогу Пакістанові, бо це, на її думку, тільки збільшить напруження у цілому індійському обширі. При цій нагоді варто буде пригадати, що сама прем'єр Ґанді закупила в останніх двох роках у Москві зброї за два більйони, а тепер знову зробила нові замовлення на наступних два більйони долярів.

***

Тому, що обидві воюючі сторони не можуть провести децидуючих бойових акцій, на усіх фронтахıрансько-іракської війни запанував повний імпас. Спостерігачі заявляють, що з того приводу витворилася дуже пригожа ситуація для перемир'я. До цього часу Ірак заявляв постійно представникам із посередництва ісламських країн, що він завжди готовий на перемир'я, зате Іран відкидав такі пропозиції та вимагав безумовного відтягнення іракських військ з його території. Тепер Іран заявляє, що пропозиції Іраку "заохочуючі і він візьме їх до уваги".

***

Військові важкі транспортери перевезли 888 напевно перестарілих, але все ще смертоносних газових бомб, які паралізують людський організм, до військових складів на пустині у стейті Юта, 65 миль від міста Солт Лейк Ситі. Є чутки, що США, довідавшись про окрему підготову Москви до газової війни, вирішили теж провірити свої "газові резерви" і тепер уже перестарілі методи "омолодити".



# Ті, що відійшли...

**Д-р ПАВЛО ТАРАЩУК — ЛІКАР-ГРОМАДЯНИН ПОМЕР У МОНТРЕАЛІ**



12-го червня 1981 р. відійшов у вічність в Монтреалі визначний лікар і активний член української громади, син незабутньої для Нього Збаражчини, д-р Павло Таращук, на 82-му році життя. З його найближчої родини в Канаді і ЗСА в смутку по ньому залишились: дружина Галина з Придаткевичів і син Юрій з дружиною Лідою з дому Яців та донями Богданною-Іриною і Катериною-Софією та сином Андрієм-Юрієм, брати Василь, Юліян і Богдан, сестра Марія Осадчук і сестри в Україні — Марта, Софія й Анна та багаточисленна родина Таращуків, Осадчуків, Кальбів, Пастушенків, Дячунів, Онуферків і Редчуків. Разом з рідними д-р Таращук залишив велику громаду приятелів і пацієнтів, які наділяли його безмежним довір'ям як незаступимого для них лікаря, в якого бюрі видніли дипломи медицини трьох університетів: Ґрацу, Познаня й Оттави — свідки мандрівок українського народу.

На 18-му році свого життя, в березні 1918 р., бл. п. Павло Таращук передістався нелеґально до Києва, щоб стати в ряди оборонців самостійної України — Січових Стрільців під командуванням полк. Є. Коновальця. Цей його чин вшанували українські комбатанти почесною сторожею з прапорами під час панахид і похорону: від 1-ої УД УНА під головуванням Б. Баб'яка і від Т-ва кол. вояків УПА під головуванням І. Путка. А на закінчення похорону о. митрат Я. Гайманович заінтонував прощальний гимн воюючої України "Чуєш, брате мій".

У прощальній тризні, яка відбулася в парафіяльній залі і господарем якої був Я. Паньків, взяли участь отці духовні, члени родини, представники парафії і громадських організацій та чи-

сленні приятелі. Тут слово прощання сказав о. митрат Гаврилюк від парафії і від української громади та від вдячних пацієнтів, д-р С. Тим'юк попрощав від Українського Лікарського Т-ва, а від найближчих приятелів зворушливо промовив духовник родини о. В. Бринявський. Від родини сказав слово д-р С. Яр. Кальба, пригадавши головні переходи на життєвому шляху бл. п. д-ра Таращука. Син Юрій подякував усім за участь і молитви і за прощальні слова.

## ІНЖ. ВОЛОДИМИР БОГАЧЕВСЬКИЙ

*1903 — †6. 11. 1980



Син галицького Поділля, народжений 1903 р., Вол. Богачевський середню освіту одержав в Києві та Львові. Згодом, як студент Високої технічної школи в Данціґу стає членом-основником студентського товариства "Зарево". Відтак студіює у Львівській політехніці, де теж активно бере участь у студентській організації "Основа", яку очолює в рр. 1928-29, коли студенти відзначували демонтраціями 10-ліття Листопадового зриву. За це запроторено його в в'язниці.

Студії кінчає 1932 р. дипломом інженера — механіка й до 1943 р. працює професійно над розбудовою українського промислу.

У 1943 р. одним із перших голоситься до 1-ої УД УНА та по старшинському перевишколі (він мав вже старшинський вишкіл польської армії) переймає командування технічною сотнею, з якою бере участь в бою під Бродами. По прориві з окруження повертається назад до своєї частини.

У 1948 р. еміґрує до Америки, де, крім своєї професійної праці, організує громадсько-суспільне життя: стає членом-засновником Товариства Українських Інжєнерів Америки, хору "Думка", які через деякий час очолює, та Братства охорони воєнних могил "Броди-Лев". НТША іменує його своїм членом за його англомовний симпозіюм про Львів. У Станиці Братства кол. вояків 1-ої УД УНА в Нью-Йорку був активним та шанованим членом-сеньйором.

Володимир Богачевський був великим любителем музики, головно хорового мистецтва й сам мав гарний голос. Не дивно, що його сини (оба співаки-солісти) попрощали батька на стипі його улюбленою піснею "Дети бродиш моя доле".

## БОГДАН ВАВРИК

*1. 11. 1921 — †1. 7. 1981

1 липня 1981 року, несподівано відійшов у вічність по короткій важкій недузі в Арґентині Богдан Ваврик.

Народився він в селі Лашківцях, Теребовельського повіту, в Галичині. Закінчив гімназію Рідної Школи в Чорткові, працював в кооперації.

У часі останньої війни один із перших голоситься до Української Дивізії і закінчивши старшинську школу, бере участь у боях на Словаччині та в Австрії, як командир сотні. В полоні в Італії (Белярія і Ріміні) якийсь час очолює 3-ій полк.

По переході до цивільного життя 7 січня 1948 р. переїжджає з дружиною Богданною до Арґентини, де працює в текстильному промислі як хемік і рівночасно працює у громадському житті.

Похоронні відправи відслужили Отці Василіяни.

Вічна Йому Пам'ять!

## ДМИТРО ОЛІЙНИК



Смерть Дмитра Олійника — це не тільки втрата члена в лавах ОбВУА, але й втрата, яку найбільш відчуватиме мала українська громада Амстердаму, де він довгі літа віддано працював і заслужився.

Покійний народився 7 грудня 1897 р. в с. Вікторів, пов. Станиславів, в Україні у селянській родині. В час 1-ої світової війни служив в ранзі підхорунжого при легкій артилерії на італійському фронті. В листопаді 1918 р. зголосився добровольцем до УГА, де був приділений до легкої артилерії. Брав участь в боях під Львовом і під Києвом. Опісля призначено його до особистої охорони от. Симона Петлюри. Після війни деякий час скривався перед польською поліцією, жив у Станиславові, де здав гімн. матуру. Не маючи надії дістатись на вищі студії (українців, до того к. військовиків, туди не допускали), поїхав до свого старшого брата Григорія, адвоката в Грималові, пов. Скалат і там продовж кількох літ був інструктором для української молоді, яка підготовлялася до гімн. матури.

Коли настали нормальні часи, вертається до рідного села і там включається в сусп.-громадську працю, розбуджуючи національну свідомість і активність селян у "Просвіті", кооперації та вмілому сільському господарюванні. Своєю працьовитістю і знанням здобуває собі довір'я наших людей і чужих, які вибирають його війтом збірної громади с. Боднарів, пов. Галич. На цьому пості працював аж до упадку польської держави.

В час 2-ої світ. війни переселився до м. Галича і там працював завідуючим при будові доріг і мостів.

За німецької окупації, завдяки знанню німецької мови, назначено його посадником м. Галича, де він всяко

допомагав і потайки співпрацював з УПА, доставляючи їй харчі тощо.

З приходом большевиків виходить на еміґрацію, де в таборі УНРА в Реґензбурзі стає господарським референтом управи табору.

В 1949 р. з дружиною виїжджає до ЗСА, де поселюється в Амстердамі, Н. Й., і працює на фабриці. Ареною його громадської праці стає місцевий Відділ УККА, в якому, як довголітній секретар, "тягне всю роботу" (організує відзначення національних свят і історичний подій, на яких виголошува доповіді — був добрим промовцем). Належав майже до всіх наших установ і товариств, був співосновником місцевого Відділу ОбВУА, проводив збірки на інвалідів, передплачував "Вісті Комбатанта", був головою Відділу УНС, дописував до "Свободи" про життя й події нашої громади, проявлявся теж в ООЧСУ, був активним у Церковному Комітеті, Пластприяті, Укр. Клюбі, вчив дітей у парохіяльній школі. Всюди виконував свої обов'язки совісно, був людиною поважаною.

Помер 4 липня 1981 р. на 83 р. свого життя. Прощали Понійного: від УККА й громади — інж. М. Свідерський, від воянцтва — Роман Лазурко (автор спогадів "Шляхами Европи"). Під час тризни промовляли: О. Пащак — від ООЧСУ, В. Перець — від Клюбу та В. Кривулич, давний приятель і співробітник. Подяку від родини склав сестрінок Василь Бибик з Канади.

На пресфонд "Вістей Комбатанта" зібрано 192 дол.

---

**ЛЕВ ВЕРБЕНЕЦЬ**

*1. 1. 1908 — †20. 4. 1981 р.



Лев Вербенець, уродженець міста Ярослава, Західня Україна, скінчив гімназію в Перемишлі, а правничі студії у 1933 р. на Львівському університеті. По адвокатській і суддейській практиці був суддею в Долині та Любачеві аж до 1943 р., коли вступив до 1-ої УД УНА. В дивізії був приділений до полевої жандармерії аж до капітуляції. В полоні — в Беллярії, Ріміні, а опісля в Англії бере активну участь в таборовому житті. 1952 р. еміґрує до ЗСА і включається в активне комбатантське життя. Був членом основником Братства охорони воєнних могил "Броди-Лев" і довгі роки членом його управи. В Станиці Братства кол. вояків 1-ої УД УНА брав активну участь від часу її заснування.

Похоронено його на цвинтарі св. Андрея в С. Баунд Бруку.

## ЗМІСТ

**Українська будівельна фірма**

E. KOST CONSTRUCTION CO. LTD.

**Mississauga, Ontario** **Tel.: 270-0070**

Будова нових хат і фабрик. **Власник: Евген Коструба.**

**В разі потреби за солідною обслугою звертайтесь**

до

**УКРАЇНСЬКОГО ПОХОРОННОГО ЗАВЕДЕННЯ**

**J. CARDINAL & SON**

**366 Bathurst Street, Toronto, Ontario, M5T 2S6 — Tel.: 868-1444**

**92 Annette Street, Toronto, Ontario, M6P 1N6 — Tel.: 762-8141**

**S I P C O OIL LTD — Home Comfort Division**

**TORONTO, Ont. M8Z 2X3, 83 Six Point Road Tel.: 232-2262**

● Доставляємо якостево найкращу опалову оливу; Вкладаємо і фінансуємо догідними вплатами нові печі та звогчувачі повітря; Провадимо власні бензинові станції **S I P C O** і в них наповняйте авта високоякостевою, а рівночасно по уміркованих цінах бензиною.

Телефонуйте вдень і ночію, а рахунки платіть безкоштовно через Community Trust Co., 2299 Bloor St. W.

ALU-WOOD WINDOWS & DOORS CO.

**Алюмініові вікна і двері**

**3195 Lenworth Dr., Mississauga, Ontario, L4X..2G7**

**Тел.: 625-2740**

Ціна: $2.75


**УКРАЇНСЬКА ФІРМА**

**E. DUMYN LTD.**

550 Queen Street West — Toronto, Ontario M5V 2B5

Phone: 364-4726

ПОРУЧАЄ ЧОЛОВІЧЕ і ХЛОП'ЯЧЕ ВБРАННЯ.

---




**КУПНО — ПРОДАЖ**

**домів, підприємств, інвестицій, фармів, вакаційних дач, в південному Онтаріо. — Загальна асекурація.**

**R. CHOLKAN & CO. LIMITED — REALESTATE**

527 Bloor Street West, Toronto, Ont. — Tel.: 532-4404
2336 Bloor Street West, Toronto, Ont. — Tel.: 763-5555
4984 Dundas Street West, Etobicoke, Ont. — Tel.: 236-2666
3601 Lawrence Avenue East, Scarborough, Ont. — Tel.: 431-4111

**R. Cholkan & Co. Limited — General Insurance**

2336-A Bloor St. West, Toronto, Ont. M6S 1P3 — Tel.: 763-5666

---

**donut house CO. LTD.**

**WHOLESALE & RETAIL "HOME MADE DONUTS"**

**ДОСТАВЛЯЄМО ШКОЛАМ та ПАРАФІЯМ**

762 - 764 Queen Street West — Toronto, Ontario — M6J 1E9
Telephone: 363-5211 - 2

---

**WEST ARKA**

2282 Bloor St. W., Toronto, Ont. M6S 1N9 — Tel.: 762-8751

**КНИГАРНЯ КРАМНИЦЯ З ПОДАРКАМИ**

Книжки, журнали, газети, пластинки, машини до писання, різьба, бандури, вишивки, полотна і нитки до вишивання, крайки, обруси і полотна з українськими взорами в гуртовій і подрібній продажі. Біжутерія, кераміка і кришталі. Висилка пачок.

Власники: ОЛЯ і АНДРІЙ ЧОРНІЇ